

K

Káb [2Kr 6,25], míra pro věci sypké = = přibližně 2 litry [4 logy po 0,5 l] = 1,18 efi [hebr. *efá* Ex 29,40 má 36,1]. 6 kabů = 1 míra [Gn 18,6]. *Míry a váhy.

Kabsael [= Bůh shromažďuje]. Místo v nejjihnějším Judstvu [Joz 15,21], domov Davida udatného přívržence Banaiáše [2S 23, 20; 1Pa 11,22], nazývané u Neh 11,25 Jekabsael. Snad totožné s dnešním Chirbet Chora.

Kábul. 1. Město na pomezí pokolení Asser a Zabulon [Joz 19,27]. Dnes vesnice toho jména asi 14 km jv od Akky [Ptolemais]. — 2. Krajina v Galileji, obsahující 20 měst, která Šalomoun daroval králi tyrskému Ghiramovi [1Kr 9,13], jenž však nebyl spokojen [nazval tuto krajinu K. = ? nevzhledná] a vrátil je Salomounovi. Ten tato města opevnil a osadil Izraelci [2Pa 8,2].

Kacíf, kacífství. V Tt 3,10 užito slova kacíf ve stejném významu jako kacífstvo v 1K 11,19 a sekty v Ga 5,20, totiž jako označení »stran«; tedy kacíf tu znamená člověka, který »rozděluje«, rozbíjí jednotu a tvoří strany. V 2Te 2,6—11 je popsána povaha a původ rozbrojů.

Recké *hairesis*, z něhož naše slovo heretik vzniklo, původně znamená »volba«, pak zvolení si něčeho za předmět studia, později uzavřenou společnost, školu nebo sektu těch, kteří hájí určitý způsob života nebo učení. Sk 5,17 nazývá sektou [řecky: *hairesis*] saduceje, Sk 15,5 farizeje, Sk 24,5 nazaretské, Sk 26,5 farizeje, Sk 28,22 křesťany. Když rozdíl mezi některými křesťany vyvolaly roztržky a strany, stával se ovšem takový rozkol nebezpečím a byl považován za neslučitelný s povahou církve. Ga 5,20 považuje tvoření sekt v církvi za skutek těla [sr. 1K 1,10n; 11,18n; Mk 13, 5nn; Sk 20,29n; 1J 2,19]. Zde pak je už patrný tvořící se význam slova kacífství, jak mu rozuměla církev ve středověku a později. Ovšem už i v Tt 3,10 to znamená více než jen vyvolávání rozkolů. Označuje lidi, kteří vědomě trvají na odchýlném učení, než je křesťanské, a přímo útočí na to, co obecně je přijímáno jako učení církve [2Pt 2,1]. Římsko-katoličtí křesťané někdy označují tímto slovem všechny, kdo nenáleží k jejich společenství, tedy protestanty i starokatolíky i pravoslavné. *Roztržka.

Kadeř [Pís 4,1,3; 5,2.11; Iz 3,24; 47,2]. *Vlasy; *Pramen vlasu.

Kádes [= zasvěcený, posvátný; také jméno syrské bohyně Kádés]. — 1. Podle Sellina jde o velkou oasu, 75 km jižně od Bersabé, se třemi prameny 'Ain Kades, 'Ain el Kderat a 'Ain Kuséme. 'Ain el Kderat bývá některými odborníky ztotožňována s Meriba [Nu 27,14;

Ez 47,19 »vody sváru«; Ex 17,7; Dt 33,8], ostatní dvě s Massa a Mara. Podle biblických údajů leželo K. na poušti *Tsin [Nu 20,1; 27, 14] v hornaté krajině, 11 dní cesty od Sinaje přes horu Seir [Dt 1,2] při pomezí Edomitů [Nu 20,16] mezi vrchem Akrabim a potokem Egyptským [Joz 15,3; Ez 47,19]. Jména K. se užívalo k označení pramene [Ez 48,28], města [Nu 20,16] nebo pouště [Ž 29,8]. K rozlišení od jiných K. se mluví v SZ o Kádesbarne [Nu 34,4; Joz 15,3]. Kdysi se jmenovalo En Misfat [= pramen soudu Gn 14,7]. Zde Chedorlaomer se spojenci potřel Amalechitské a Amorejské [Gn 14]. Abraham se zdržoval blízko K. a tam se také ukázal ženě Agar anděl [Gn 16,14; 20,1]. Tu umřela a byla pochována sestra Mojžíšova Maria [Nu 20,1]. Odtud vyslání špěhéri, aby shlédli zaslíbenou zemi; po jejich návratu následovala dlouhá bludná cesta po poušti [Dt 1,3; 2,14]. Odtud posláni poslové ke králi edomskému [Nu 20,14; Sd 11,16n]. Tu reptali Izraelci pro nedostatek vody a Mojžíš vyvedl vody ze skály [Nu 20, 1—12]. Proto nazýváno též »vody sváru« [Nu 27,14; Ez 47,19; 48,28].

2. Město na území pokolení Izacharova, přidělené levitům z rodiny Gersonovy [1Pa 6,72], nazývané v Joz 21,28 Kesion. Snad dnešní Abu Kedeis, 4 km j. od Magedda. *Kedes.

Kadění, vykuřování, zavedené při izraelské službě stánku k uctění Hospodina, záleželo ze zápalu vonných pryskyřic, kadidla, myrhy a balzámu. Lv 24,7 mluví o »kouření pamětném v oběť ohnivou Hospodinu«. Aron byl k tomu ustanoven jako nejvyšší kněz [Ex 30,8-9], ale později [1S 2,28; Lv 16,12] a zvláště v době druhého chrámu konali oběti kněží losem ustanovení [L 1,9]. Doba kadění ráno a večer ustanovena Exodem [30,7-8. 34nn]. Ranní kadění bylo konáno před jinými oběťmi. Stejně po rozsvícení lamp k večeru po oběti večerní a před obětí mokrou bylo opět kaděno na zlatém oltáři, který stál ve svatyni před oponou [Ex 30,1nn]. Když kněz vstoupil do svatého místa s kadidlem, vyšel všechen lid z chrámu i z předsíně [L 1,10]. Když kněz položil kadidlo na oheň, učinil poklonu před svatyní svatých a rychle se navracel k lidu [Lv 16,13; L 1,21]. Toto k. ve spojení s jinými obřady podle řádu Mojžíšova mělo pouze symbolický význam a nemělo být vlastní modlitbou. Kněží užívali každý své kaditelnice. — K. tvořilo součást náboženských obřadů většiny starověkých národů. Bylo také základem pohan-ské modloslužby Izraelitů [2Pa 34,25; Jr 11, 2.17; 48,35]. Kadidlo a myrha byly velmi

[316] **Kadidlnice-Kafarnaum**

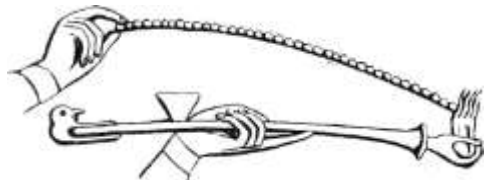

Kadidlový oltář z Megidda. Je to bílý vápencový podstavec, uměle tesaný a malovaný žlutou, červenou a modrou barvou. Na něm pravděpodobně spočívala kovová nádoba, v níž se pájlo kadidlo.

ceněny a náležely k nejvzácnějším pokladům [Mt 2,11]. — Křesťané z počátku odsuzovali k., ale již v 5. století zavedeno do církve východní, potom i do západní s výhradou, že jím smí být uctíván toliko Bůh. Místo zlatého oltáře zaujala kaditelnice, oheň na oltáři nahrazen »věčnou« lampou. - Církev evangelické tohoto obřadu nepřijaly.

Kadidlnice *Kaditelnice.

Kadidlo [Iz 60,6; Jr 6,20], klejo-pryskyřice, vytékající ze zářezů do různých kadidlovníků [boswelíia]. Bylo-li těženo i v Palestině, není známo [Bič I., 35]. Z oddílu Pís 4,6.14 to nelze usouditi. Nejspíše bylo dováženo z Arábie, Afriky a Indie [Gn 37,25; 43,11; Ez 27,17] a tvořilo hledaný předmět obchodu

Egyptská kaditelnice. Část reliéfu Setiho I. z t. z. Memnonia v Abydu.

[Zj 18,13]. Mt 2,11 je vypočítáváno se zlatem [Iz 60,6; Z 72,10.15] a mirrou [myrhou Z 45, 9; Pís 3,6] mezi vzácnými dary mudrců od východu jako splnění sz zaslíbení [Z 72,10n], že pohané přinesou Mesiáši dary a uznají jej tak za krále.

Kaditelnice [Kral.: kadidlnice], malá, přenosná, kovová nádoba, na kterou kladeny řeřavé uhlíky s oltáře a kadidlo nebo jiné vonné věci ke kadění [L.v 16,12-13; 2Pa 26, 19; Ez 8,11; Žd 9,4]. Šalomoun dal nadělati kaditelníc z čistého zlata [1Kr 7,50; 2Pa 4,22]. Kaditelnice ve stánku byly mosazné. Ty, o nichž se mluví ve Zj 8,3.5, byly také zlaté. Šlo spíš o přenosné krby, kadidlové oltářiky [Bič II., 81].

Kaditi, kadívati *Kadění, kadidlo.

Kadmiel [= ? Bůh je v čele, vede]. Levi-ta, který se navrátil se svou rodinou ze zajetí babylonského zároveň se Zorobábelem [Ezd 2,40; Neh 7,43; 12,8]. Dozíral nad dělníky, kteří znovuzřizovali chrám [Ezd 3,9], v zastoupení své rodiny stvrdil smlouvu s Hospodínem [Neh 9,4n; 10,9].

Kád'. Tímto slovem přeloženo hebr. *jekeb* [Jl 3,13; Ag 2,17]. Byla to menší a hlubší jímka, do níž odtékala šťáva z rozšlapaných hroznů ve větší nádrži. Obě nádrže byly spojeny korýtkem a vytesány ve skále. *Pres vinný.

Kafarnaum [z hebr. *Kefar Nachúm* = = vesnice Nahumova?]. Město na severozápadním pobřeží moře Galilejského v krajině Zabulon a Neftalim [Mt 4,13-16; L 4,31; J 6,17—24]. Byl tam úřad pro vybírání daní [Mk 2,1.14] a římská posádka [Mt 8,5-13; L 7,1—10]. Ježíš v první době svého působení je učinil východiskem své práce i místem působení. Uzdravil tam služebníka setníkovy [Mt 8,5-13; L 7,1-10], matku Petrovy manželky [Mt 8,14-17], ďábelníka [Mk 1,21-28; L 4, 31-37], šlakem poraženého [Mk 2,1-13], syna královského služebníka [J 4,46—54] i mnoho lidí nemocných [Mt 8,16.17; Mk 1,32-34; L 4,23.40.41]. V synagoze v K. kázal [J 6, 24-71; Mk 9,33-55]. V K. povolal Matouše [Mt 9,9-13; Mk 2,14-17; L 5,27-32]. Přesto lid města nečinil pokání a Ježíš oznámil jeho-úplné zničení [Mt 11,23.24; L 10,15].

K. není jmenováno nikde mimo evangelia. Snad vzniklo až po návratu ze zajetí. — Ježíšova předpověď se dokonale splnila. Z města nezůstal kámen na kameni. Teprve vykopávky posledních let daly za pravdu badatelům, kteří uváděli místo, zvané Tell Chúm, jako původní K. Místo leží asi 4 km západně od ústí Jordánu do moře Galilejského. Nalezeny byly zbytky synagogy, kterou někteří ztotožňovali se setníkovou [L 7,5], jež však je patrně z doby pozdější. Její zvláštností byly schody, na západní straně 3, na jižní 14. Jejich objevení je velmi důležité pro zjištění totožnosti místa, neboť ve starých rukopisech je uvedeno jako zajímavost, že do synagogy v K. se vstupovalo po schodišti. Zatím nebyla v celé Galileji objevena synagoga, na kterou

by se tento popis hodil, mimo onu v Teli Chúm. »Budova synagogy má podobu basiliky se širokou prostřední lodí a úzkými postranními, podoby spíše ochozu, přecházejícími i na třetí úzké straně v ochoz. Průčelí bylo rozčleněno velkým středním portálem a dvěma menšími bočními vchody. Střecha je šikmá po vzoru soudobých staveb syrských. K východnímu boku stavby se pojal po celé její délce dvůr s podloubím po ostatních třech stranách a se studní na umývání uprostřed. Do dvora vedlo několik vchodů. Uvnitř budovy bývaly kamenné lavice podél zdi a nad bočními stěnami včetně ochozu na úzké straně protilehlého vchodu byla galerie, určená pro ženy« [Bič II., 63n]. Schodiště nahoru vedlo z vnějšku.

Kafira [= vesnice]. Gabaonitské město [Joz 9,17], přidělené pokolení Benjaminovu [Joz 18,26]. Bylo znovu osazeno po návratu ze zajetí babylonského [Ezd 2,25; Neh 7,29], Snad dnešní Keřireh, 13 km sz od Jerusalema.

Kaftor. Ostrov nebo pobřeží, obývané podle Gn 10,14 národy, příbuznými s *Mizraimskými [Egyptany]; podle Jr 47,4; Am 9,7 zde byla původní vlast Filištinských. Kaftor se zpravidla ztotožňuje s Krétou. Ve skutečnosti zde Filištinští jen pobývali delší dobu na své cestě ze severnějších krajů do přední Asie při velkém stěhování národů kolem r. 1200 př. Kr. Egyptské Keřtiu = Kréta. Snad i assyrské Kaptara = Kréta. Podle jiných však jde o záp. a jižní pobřeží Malé Asie od Lydie k Cilicii. A také LXX překládá K. v Dt 2,23 a Am 9,7 jako *Kappadocii. Je-li označení Geretejšti = Krétští, jak soudí LXX [Ez 25,16; Sof 2,5 sr. 1S 30,14], pak není vyloučeno, že šlo o filišťinské žoldnéře ve službách Davidových.

Kaftorejský, Kafturim. Obyvatelé *Kafturu [1Pa 1,11n].

Kahat [Gn 46,11], druhý ze tří synů Levi, od nichž se odvozují tři hlavní levitské rody a jejich pojmenování [Ex 6,16; Nu 3,17; 2Pa 34,12]. K. byl otcem Amrama, tento otcem Mojžíše a Árona. Všichni kněží byli z jeho rodu. Členové rodu, i když nebyli kněžími, zaujímali vždy význačné postavení mezi levity. Byli ustanoveni k službě při stánku úmluvy svatyně svatých [Nu 4]. Byly čtyři rodiny synů K.: Amram, Izar, Hebron, Uziel [Ex 6,18-22; 1Pa 23,12; 26,23.32]. O jejich osudech nic téměř nevíme; jen nepatrné zmínky v Ex 6,18-20; Joz 21,4n; 2Pa 20,19; 29,12. Při prvním sčítání na poušti bylo mužských příslušníků tohoto rodu od dětí starších než měsíc 8.600 [Nu 3,28], od 30-50 let 2.750 [Nu 4,34-37]. V době Davidově vynikají jako hudebníci [1Pa 6,33nn; 16,41; 25,1].

Kaifáš, plným jménem Josef K., židovský nejvyšší kněz za císaře Tiberia [L 3,2] v době od působení Jana Křtitele. Ustanoven r. 18 od Valeria Grata, římského prokurátora a předchůdce Pilátova. Zeť Annášův. R. 36 byl sesazen od prokonsula syrského Vitellia. K. měl důležitou úlohu při soudu i odsouzení

Kafira-Kaldea [317]

Ježíšově. V jeho paláci se sešlo sanhedrin, aby Ježíše jali a zabili [Mt 26,3-4; J 11,49]. Nevědomky se stává prorokem [Mt 26,5; J 11,49-50; 18,14]. Jeho jednání při výslechu Ježíše bylo většinou úplně nezákonné. — Zmínka o něm je ještě v Sk 4,6.

Kain [od téhož slovního kořene jsou v hebr. výrazy: kovář, kopí, ale též zpívání žalozpěv!] — 1. Podle Gn 4 prvorozený syn Adama a Evy, zakladatel rolnictví; zabil svého bratra Abela, protože Hospodin nepřijal jeho oběť [Žd 11,4]. Stal se poběhlíkem a nosil na sobě znamení, které Hospodin vložil na něj [Gn 4,1-25]. Konečně se usadil v krajině Nod, kde založil město. To rozhodlo i o jeho náboženství [„před tváří tvou skrývati se budu" Gn 4,14], neboť Hospodinů nelze sloužit v „nečisté" zemi [Am 7,17; Ez 4,13]. Přesto však oko Hospodinovo bdí nad ním. Jeho rod vynikl v umění kovotepeckém. Beduini jej pokládají za svého praotce. Zmínka o něm v 1J 3,12. Sr. v 9-10; Ju 11; Žd 11,4. Původně snad za vypravování Gn 4 vězí pradávňý rozpor mezi nomády a rolníky [v. 2], mezi obětí zvířecí a rostlinnou [v. 3-4] a vůbec mezi rozličným pojetím bohoslužby. „Pole" ve v. 8 znamenalo snad posvátné pole. K. je pokládán za praotce Kenitů [Kral. *Cinejských Sd 4,11], potulných řemeslníků a hudebníků [Gn 4,17-21].

2. Vesnice téhož jména v horách Judských. [Joz 15,57] jv od Hebronu.

Kainan. 1. Syn Enosův z rodu Setova [Gn 5,9-14; 1Pa 1,2], otec Malalehelův [L 3,37n]. - 2. Syn Arfadaxův [L 3,35-36]. V Gn 11,12 vynechán. Lukáš však cituje ze Septuaginty, která jej uvádí.

Kalamář. Dřevěné, rohové nebo kovové pouzdro na rákosová [třtinová] péra, na jehož horním konci byla upevněna nádobka na barvivo [„inkoust"]. Bylo upevňováno za pasem [Ez 9,2.3.11].

Kalandra, hebr. 'anáfá [Lv 11,19; Dt 14,18] jednou kalandra, po druhé volavka. Stěhovavý pták, žijící u vody. Zakázán jako nečistý. Barvy bílé, modré nebo hnědé, asi velikosti čápa nebo menší podle druhu. Živí se rybami.

Kaldea, lépe Chaldea, jižní krajina Babylonie při zálivu Perském. Později označení rozšířeno na celou Babylonii, protože řada králů babylonských byla původu kaldejského. Vynikající města Ur [Gn 11,28], Erech, na severu Babylon, Kut, Borsippa a j. Jméno kaldejský bylo synonymem „moudrý", „mudrc". „Literní umění kaldejské" [Dn 1,4; 2,2; 4,4; 5,7.11] obsahovalo asi tyto obory: znalost starých jazyků babylonských; znalost astronomie a astrologie; znalost přírody. K tomu ovšem patřila rozsáhlá mythologie. V době novozákonní se v řecko-římském světě slovem chaldecjec označovali astrologové [hvězdo-pravci]. Chaldejští byli také dobří rolníci a vynikající stavitelé. Jejich umění stavitelskému

[318] Kaldejští-Kámen

značně vadil nedostatek kamene. Krajina, kdysi bohatá a krásná, je nyní pustá.

Kaldejští hebr. *Kasdim*, obyvatelé Chal-deje [2Kr 24,2; 25,4-26; 2Pa 36,17; Iz 13,19]. Jsou to obnovitelé babylonské moci a slávy po pádu říše Assyrské, jež si dočasně podmanila i Babylon. Nabopalsar, otec *Nabuchodonozorův a ovšem i tento sám byli Kaldejci. U Jr 50,10; 51,24; 24,5; 25,12 se mní tímto výrazem prostě Babyloňané. *Kaldea.

Kaldeus [Dn 2,10]. Vzhledem k vynikajícímu postavení a uznávané činnosti novobabylonských [„kaldejských“] mágů stalo se jméno K. nakonec synonymem za kněze Bel-mardukovy. *Kaldea.

Kálef [= pes], syn Jefona Cenezejského [Nu 32,12], jeden z 12 vyzvědačů [Nu 13]. Je představitelem pokolení Judova [Nu 34,19]. Spolu s Jozuem povzbuzuje národ ke vpádu do zaslíbené země [Nu 13,31; 14,6], ač ostatní zvědové mluví opačně. Proto vchází spolu s Jozuem jediný do zaslíbené země [Nu 14,38; 32,12]. Po dobytí země se mu dostalo jako podílu Hebronu, který byl v rukou synů Enakových [Joz 14,6-15]. Otoniel, syn mladšího bratra K., dobyl Dabiru [Kariatsefer] a jako odměnu dostal Azu, dceru K. [1Pa 2,49], za manželku a s ní část země a dvě studnice [Joz 15,15-19; 1Pa 4,13-15].

K. je svým původem potomek Judův skrze otce Ezrona [1Pa 2,18,42]. Zdá se, že rod K. byl původu cizího [1S 30,14; Nu 32,12; Gn 36,11, kde Kenaz = Cenez], a teprve později při vtělen jako proselytský k Judovu pokolení.

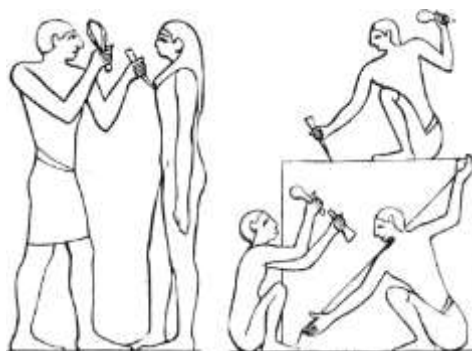
Kálef Efrata. Podle hebr. textu a LXX není jisto, zda 1Pa 2,24 označuje místo, kde Ezron zemřel, jako K. E. anebo zda Kálef po smrti Ezronově šel do Efrata, nebo konečně zda Kálef pojal Efratu, manželku svého otce Ezrona [1Pa 2,19], aby tak zajistil svůj nárok na majetek otcův a právo pobytu v sev. Judstvu [sr. 2S 16,22; 1Kr 2,13-25].

Kalich. 1. Nádoba k pití [čiše: 2S 12,3]; původně ze dřeva, později z kovu nebo hlíny [koflík Jr 51,7]. Na vodu i na víno [Mk 9,41; čiše; Ž 75,9 atd.].

2. Obrazně o obsahu kalicha, ať příjemném či hořkém. Něco, čeho se člověku dostalo údělem [Ž 23,5; Iz 51,17; Jr 25,17; 49,12; Pl 4,21; Ez 23,31; Mt 26,39; Zj 14,10; 16,19].

3. K. dobrořečení [požehnání] byl třetí k., jež při slavnosti beránka nalil hospodář po večeri, když chtěl poděkovat Hospodinu [*Večeře Páně, sr. 1K 10,16]. Také po návratu z *pohřbu se užívalo k. při malé hostině pro příbuzné a hosty. Hostina se nazývala „chlebem lkajících a kalichem potěchy“ [Miklík]. *Koflík.

Kalkol, jednou též Chalkol. Jeden ze synů Záře [Máchol], známých moudrostí [1Pa 2,6; 1Kr 4,31].

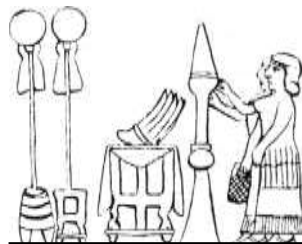
Egyptští kameníci. Podle nástěnné malby z Theb.

Kallai [= Prychlý], hlava rodiny Sallai-ovy, kněz v době velekněze Joiakima [Neh 12,20].

Kalous. Druh sovy, podobný výru, ale menší. Žil v Evropě i ve střední Asii. Na jih ho ubývá. Žije zpravidla v lese nebo na pustých místech. Když mláďata dorostou, shlukují se s jinými v hejna 20 i více kusů. Potrava: nejvíce myši, někdy i drobné ptactvo. K. je jmenován v Lv 11,16 mezi nečistými ptáky. Hebrejsky *janšuf*. Vyskytuje se také překlad „ibis“, což je pták z druhu čápotvých. Nelze vůbec s jistotou říci, jaký pták je míněn hebrejským výrazem.

Kámen, kamení. Palestina je bohatá na kámen. V Zajordání je to čedič, z něhož byly zhotovovány i žernovy, v hornatině západojordánské vápenec. Kamenů bylo tolik, že rolníci je museli vybírat každoročně z polí [Iz 5,2]. Studny nepřátel a jejich pole bývaly zahazovány kamením [2Kr 3,19,25].

Kamene bylo užíváno ke stavbě hrází, hradeb, domů, chrámů, mostů, vodovodů a p. Bývaly také kamenné podlahy [Est 1,6]. To vše vyvolalo v život živnost kamenickou. Kameník byl odborníkem nejen na lámání k., ale i na osekávání až po postavení zdí. Je zajímavé, že užívali už olovnice [2S 5,11; 1Kr 5,18; 1Pa 22,2; Ezd 3,7]. Pamětní sloupy [Jr 31,21].

Posvátný kámen (*rnasseba*). Uprostřed oltář se zá-palem, vlevo dvě korouhve, vpravo dva knězi maží olejem (?) kultický kámen. Podle assyrské ho reliéfu.

Kámen [319]

Posvátný hraniční kámen z doby Nabuchodonozora I. Nese symboly celého pantheonu bohů, kteří mají chránit zemi před nepřítelem. Posvátný had bohyně Káděš, znamení boha Šamase (slunce), bohyně Sin (měsíc), Išary (jitřenka). Tři oltáře (?) bohů Anú, Béla a Ey. Trůny s podobami cherubinů (?) symbolisují bohy Nabú s trojúhelníkem a Marduka a bohyni Baalat. Ptačí (jestřábi?) hlava boha Ninib, lví dvojhlava božstva Nergal, hlava koně pod jhem (?) značí vozku boha slunce Bunene, pták na kůlu bohyni Aruru(?). Pod tím manželský pár: bohyně Gula a bůh Gula Ninib. Dole znak boha Adada (býk s bleskem), bohyně Išar(? štír), boha Nusku (lampa na sloupu?) a želva (neznámého významu). Podle Miklika.

a oltáře byly zhotovovány z k. [Gn 31,46; Ex 20,25]. Hromady k. byly navršovány na hroby bezbožníků [Joz 7,26; 8,29; 2S 18,17]. Jednotlivých velkých k. bylo užíváno k uzavření studní, cisteren a hrobů [Gn 29,2; Mt 27,60; J 11,38], k označení mezí [Dt 19,14] a rozcestí [sr. Jr 31,21]. V římské době byly v Sýrii a Palestině kamenné mlníky. K-y s nápisy byly vztyčovány na paměť osob nebo událostí [Gn 31,45]. Snad to souviselo se starodávným názorem, že k. je příbytkem božstev nebo duchů [Lv 26,1; Dt 29,17; 2Kr 19,18; Iz 57,6]. Za kultické kameny byly považovány obzvláště meteority [povětroně]. Také Izraelci zasvěcovali k-y zvláštní podoby Bohu [Gn 28,18-22; 1S 7,12; Iz 19,19] a vztyčovali je poblíž oltáře anebo oltáře poblíž takového k. [Gn 31,51-54].

K. bylo užíváno i ve válečnictví [Sd 20,16; 1S 17,40; 2Pa 26,15], v obchodě jako závaží [Dt 25,13] a v soudnictví [*kamenování], v nejstarších dobách pak k rozdělávání ohně a k pořizování primitivních nožů [Joz 5,2]. Nejstarší dokumenty bývaly vyryty do k. [Ex 24,12]. Obětní stoly [Kral.: štoky Ez 40,42] byly kamenné. V primitivních dobách, ale i později byly z k. vyhlubovány nádoby [sr. J 2,6].

Obrazně k. naznačuje tvrdost, zatvrzelost [Ez 36,26], pevnost a sílu [Jb 6,12; 41,15], také krásu [Pís 5,14; Iz 54,11-12; Pí 4,7], ale také bezvědomí [1S 25,37]. K. bývá ve SZ i obrazem Mesiáše [Z 118,22; Iz 8,14; 28,16; Dn 2,34n.44n; snad také Ex 17,6; Nu 20,7nn; Za 4,10]. Tak chápali tato místa nikoliv teprve nz pisatelé, nýbrž už starší židovští vykladači SZ.

K. drahé je vypočítáno v Ex 28,17—20 a Zj 21,11.19-21. Kromě toho připomíná Ez 3,9 adamant [Kral.: „kámen přetvrdý“], likurius a sardius [Ex 28,19; Zj 4,3]. Některé z těchto k. nedovedeme přesně ztotožnit.

V NZ se mluví o k. ve vlastním [žernov = mlýnský kámen L 17,2; Zj 18,21; kamení Mt 3,9; L 3,8; hrobový kámen Mk 15,46; 16,3n; J 11,38n.41; kamenná socha Sk 17,29; draho-kam Zj 17,4; 18,12.16; 21,11-21] i v přeneseném slova smyslu. L 19,40 mluví o kamenech, jež by volaly a obviňovaly učedníky, kdyby si dali zakázat radostné uvítání Ježíše, beroucího se do Jerusalema [sr. Ab 2,11]. Podle Mt 3,9; L 3,8 má Bůh moc vybavit k. schopností rodití syny Abrahamovy [sr. Iz 51,1—2]. Jde tu o zdůraznění nikoli bezcennosti, ale mrtvosti k. jako obrazu duchovní mrtvosti. Ve smyslu sz míst je Ježíš Kristus přirovnán jednak k úhlovému kamenu [Mk 12,10; L 20,17], jednak ke kamenu, jež rozrazí nevěřící [Mt 21,44; sr. L 2,34]. Úhlový kámen znamená pravděpodobně nikoli kámen, jež spojuje dvě zdi v jejich úhlu, nýbrž klenák, t. j. prostřední kámen v klenbě [*hlava úhelní] chrámu [církev Sk 4,1 On; Ef 2,20-22]. Ovšem, Ježíš je pokládán i za základní kámen [1Pt 2,4-6; R 9,33]. L 20,18 [Mt 21,44] navazuje

[320] Kámen-Kananejský

na Dn 2,31—45 a Iz 8,14, když mluví jednak o zkáze těch, kteří se obracejí proti Ježíši Kristu, jednak o posledním soudu [sr. Ř 9,32n; 1Pt 2,8]. Neboť Kristus je výrazem jak Boží milosti, tak Božího soudu: nevěřícím Židům pohoršení, věřícím Židům i pohanům „pocitvost“ [1Pt 2,7; sr. L 2,34]. Křesťané sami mají být živým kamením v duchovním domě právě tak, jako Kristus je živým k. [1Pt 2,4n; Ef 2,20]. Někteří vykladači soudí, že „živý“ znamená zdravý, neporušený, nerozpukaný. Pravděpodobněji však tento přívlastek má ukázat, že jde o obraz. Při tom však jde také o zdůraznění, že křesťané mají svůj život pouze z Krista, živého kamene. *Skála.

K. bílý ve Zj 2,17 je různě vykládán. Někteří myslí na k., jehož se užívalo k losování, jiní na střeptinu, nesoucí jméno kandidáta při volbách v Recku. Jiní zase myslí na oblázek, vydávaný soudem v Recku na znamení obžalovanému, že byl zproštěn žaloby, jiní opět na znamení vítěze olympijských her anebo na plochý kámen ke psaní. Bělost označuje nebeský charakter věřícího, jenž zvítězil. K. byl označen jménem na stvrzení budoucí slávy.

Kámen drahý *Kámen.

Kámen úhelný *Kámen, část o NZ.

Kamének bílý *Kámen, část o NZ.

Kamenicko, malé kaménky, písek [Př 20,17; Pl 3,16; Am 9,9]. Ž 77,18 lze podle hebr. textu číst k. [Kraličtí], ale také šipy [většina cizojazyčných překladů].

Kameník *Kámen.

Kamenování. Trest, obvyklý ve starověku i v všech národů, znamenající naprosté vyloučení z pospolitosti, byl předepsán Zákonem za rouhání, nešlechetnost dětí vůči rodičům, pro cizoložství, modlářství a jiné zločiny, zvláště ty, jež souvisely s přírodními kulty [Lv 24,14; Ex 21,15; Lv 20,2; Dt 22,23]. Exekuce se konala za městem [Lv 24,14; 1Kr 21,10.13]. Svědkové odložili roucha, která by překážela při výkonu trestu [Sk 7,58], a hodili první kameny [Dt 13,9; 17,7; sr. J 8,7]. Odsouzenec nejprve byl shozen s jakési plošiny asi 3 m vysoké a pak uházen kamením. V NZ máme řeč o k. u Mt 21,35; 23,37; L 20,6; J 8,5.59; 10,31-33; 11,8; Sk 5,26; 7,58n; 14,5.19; 2K 11,25; Žd 11,37; 12,20.

Kamon, pohřební město Jaira Galádského, soudce izraelského [Sd 10,5]. Leželo někde v Galádu.

Kamuel. Kniže z pokolení Efraimova, jeden z těch, jimž bylo svěřeno rozdělení zaslíbené země mezi jednotlivá pokolení [Nu 34,24].

Kamzik [Kraličtí: kamsík]. Tak překládají Kral. dvě hebr. slova: *'akkô*, jež se vyskytuje v bibli pouze jednou, a to v seznamu zvířat, jejichž masa bylo dovoleno požívat [Dt 14,5], *ja'él* [1S 24,3; Jb 39,1; Ž 104,18]. Jde patrně o kozorožce [Capra bedon], který žije v oblasti Mrtvého moře, dále v Egyptě,

Arábii a Persii. Je světlejší než evropský kamzik a má slabší rohy.

Kána [= třetinové místo]. - 1. Ves, plně K. Galilejská, kde Ježíš učinil svůj první div [J 2,1] a uzdravil později syna setníkovy [J 4,46]. Z K. pocházel Natanael, učedník Ježíšův [J 21,2]. Dnešní Keř Kenna, asi 6 km sv od Nazaretu, se považuje za ono staré místo Kána, ale není o tom jistoty, ježto někteří udávají dvě jiná místa jako původní.

2. Potok, jenž tvořil částečnou hranici mezi územím Efraima a Manassesy [Joz 16,8; 17,9]. Snad dnešní vadi Kánah, které vyvěrá j. od Sichemu, spojuje se s říčkou 'Andžah a vlévá se do Středozemního moře s. od Joppen [Jaffy].

3. Místo na hranicích území pokolení Asser [Joz 19,28], snad dnešní Kána asi 11 km jv od Tyru.

Kanaan, Kanán. — 1. Syn Chámův, vnuk Noe, praotec Feničanů a jiných národů usedlých v Palestině před příchodem Izraelských [Gn 10,6.15]. Kananejci ovšem byli Semité, nikoli Chamité. Jsou-li v bibli označeni za Chamity [Gn 9,18n], stalo se tak z příčin náboženských [Gn 9,25nn].

2. Označení země Kananejské, původně krajiny nížinaté, ležící při Jordánu, později přenesené na celou krajinu západně od Jordánu [Gn 12,5; 16,3; 23,2.19; Joz 14,1; Sd 1,9n; Ž 135,11]. V dopisech z Amarny ze 14. stol. př. Kr. je K. označení pro Fénicii; akkadský název *kinachnu* je odvozen od *kinachu* — červená, nachová vlna, takže tento název znamená totéž, co řecké Foinikia, země nachu [Speiser podle dokumentů z Nuzi]. Egypťané tímto jménem označovali celou západní Sýrii. Se jménem K. byla často spojována velká schopnost obchodnická. Na př. Iz 23,8, kde mají Kral. kramář a 23,11: Kral. překládají tržiště, Oz 12,7 kramář - v pův. textu: Kanaan. Sof 1,11 obsahuje proroctví o vyhlazení oboru „kupců“ [hebr. kananejských] a podobně Ža 14,21 o vyhlazení kupců v chrámě [Kral. : Kananejský, ale sr. Mt 21,12n]. Izraelci ovládli K. za vedení Jozue postupnými výpravami. Rozdělení země provedeno knězem Eliezerem, Jozuem a 10 vůdci z lidu losem [Joz 18,6].

V minulém století zahájené vykopávky poskytují hojný materiál k poznání země před příchodem Izraelských.

Kananejský. Obyvatelstvo Kanaanu před příchodem Izraelců. V užším [ethnologickém] smyslu užíváno označení pro obyvatele při břehu Jordánu a v údolích [Gn 15,21; Joz 9,1]; v širším [theologickém] smyslu pro všechny kmeny, jmenované v Gn 10,15—19. Kultura v zemi se vyvíjela pod vlivem sousedních říší Egyptské a Babylonské. Postupně byli K. pod vládou babylonskou, hetejskou, hyksotskou a egyptskou. Přes všecku nadvládu sousedních říší si K. udrželi starokananejské písmo, jež bylo pokládáno za posvátné. [Profánní věci byly psány klínopisem]. Z tohoto písma se vyvinulo později písmo hebrejské. Náboženství

stálo pod vlivy předasijských kultů, na př. bohyně Astarty a j. Božstva byla většinou přírodní. Popis k. kultů najdeme v procké polemice proti pohanství. Obyvatelstvo bylo obchodně vyspělé, poněvadž země byla uzlem světového obchodu. Půda zvl. při Jordánu velmi úrodná [Nu 13,28]. Města: Jericho, Mageddo [Megiddo], Taanach, Gezer a j., též město Jerusalems, původně Uru-Salim.

Kananeus [Ex 23,28; 33,2; Dt 7,1; 20,17; Joz 16,10]. *Kananejský.

Kananišský, člen vlastenecké strany židovské. Jiné označení stejného významu, ale řeckého původu: *zelótés [Mt 10,4; Mk 3,18]. Apoštol Šimon měl toto označení pro rozlišení od Š. Petra [L 6,15; Sk 1,13].

Kanat [= majetek, vlastnictví, držba]. Místo na záp. svahu Džebel Chamran na sv. hranici území Izraelců, nevýchodnější ze skupiny Desíti měst [Decapolis], snad nynější Kanavat, 26 km sv od Bozry. Dobył je Nobe a přezval je svým jménem [Nu 32,42; 1Pa 2,23], ale patrně záhy se osvobodilo a podrželo staré jméno. Podle Josefa Flavia byl zde poražen Herodes Veliký od Arabů.

Kanclér [hebr. *mazkir* = připomínající; Bič, Palestina I. 297: velkovezír]. Jeden z nejvyšších úředníků královských od dob Davidových. Byl rádcem královým [2S 8,16; 1Kr 4,3]. Za Ezechiáše byl jedním z reprezentantů králových [2Kr 18,18.37]. Za Joziáše mezi upravovateli chrámu [2Pa 34,8]. Kraličti někdy překládají i výraz *sófér* jako kanclér [Jr 36,12nn], ač tu jde o pisáře, t. j. státního sekretáře [2S 8,17].

Kandáce, titul královen etiopských [*Mouřeninská země v j. Nubii]. Jméno ve Sk 8,27 neoznačuje určitou královnou, ježto se přenášelo celou dynastií královen etiopských s jedné na druhou. *Kleštětec.

Káně, dravý pták z čeledi sokolovitých, snad spíš jestřáb. V Lv 11,14.16 uváděn mezi nečistými, k požívání zakázanými. Totéž hebr. slovo Jb 28,7 přeložili Kraličti slovem luňák, Dt 14,13 sup.

Kanne, místo v Mesopotamii [Ez 27,23], jedno z měst, obchodujících s Tyrem. Snad totožné s Chalneh [Gn 10,10]. Poloha neznámá.

Kantor, přední zpěvák — v oprav. vydání bible. Vůdce sboru zpěváků, zřízeného Davídem k službě chrámové [1Pa 6,33; sr. též Ž 19,1; 81,1]. Při slavnostních průvodech šli napřed zpěváci, vzadu hudebníci a uprostřed bubnující dívky [Ž 68,26].

Kaph [= dlaň]. Jedenácté písmeno hebr. abecedy [Ž 119,81].

Kappadocie, hornatá krajina v Malé Asii, ohraničená na jihu Taurem, na vých. Antitaurem a Efratem, na severu a západě Pontem a Galatií. Od r. 17 po Kr. po smrti krále Archelaa učinil z ní císař Tiberius římskou provincií. Úrodná země, známá chovem koní. Země nevalné pověsti pro nevzdělanost a nemravné kultury náboženské [Sk 2,9; 1Pt 1,1].

Kára. Tak překládají Kral. hebr. *galgal*

Kananeus-Kariatjeharim [321]

[Ez 23,24; 26,10], jež jinde překládají: kolo [Iz 5,28; Jr 47,3; Ez 10,2.6]. U Ez 23,24 jde patrně o krytý, válečný vůz.

Káratí, kárání. Kraličti tak překládají hebr. výraz, který na rozdíl od otcovské kázně Boží označuje výchovu, jež plyne z Boží soudcovské činnosti ve všech jejích stupních od usvědčení a napominání hříšníka až po trest [Jb 5,17; Ž 6,2; 94,10; Př 30,6]. Tato činnost má být uplatňována i lidskými vychovateli [Př 24,25; 29,15]. *Trestati. *Obviňovati. Podle Žj 3,19 kára zmrtvýchvstalý Kristus ty, které miluje [sr. Př 3,12].

Karbunkulus. Nějaký drahokam [někteří myslí na granát, jiní na smaragd, jiní na tvrdý, červený korund], první v druhé řadě drahokamů v náprsníku nejvyššího kněze [Ex 28,18; 39,11; sr. 1Pa 29,2]. Poněvadž Palestina byla na drahokamy chudá, musely být dováženy. Zvláště syřští obchodníci pěstovali obchod s drahokamy [Ez 27,2.3.16; 28,13]. Iz 54,11 těší církev Boží, že její zdi budou vzdělány na karbunkulích.

Kareach [= holý, lysý]. Otec hejtmanů Jochanana a Jonatana, kteří přišli vyjednávat s Godoliášem, dosazeným Babyloňany za správce Judstva [2Kr 25,23; Jr 40,8].

Kariat [= město]. Město na území pokolení Benjaminova, snad totožné s *Kariatjeharim [Joz 18,28].

Kariataim [= dvouměstí]. Město východně od Mrtvého moře, jz od Medaby, sev. od Arnonu. V Gn 14,5 je zmínka o bitvě na planinách K. Ruben je obdržel od Mojžíše a znovu vybudoval [Nu 32,37; Joz 13,9]. Později padlo do rukou moabských [Jr 48,1.23; Ez 25,9]. Snad dnešní Kureiját, ležící na dvou pahorcích.

Kariatarbe [— čtyřměstí]. Staré jméno pro Hebron [Gn 23,2; Joz 14,15; 15,13.54; 20,7; 21,11; Sd 1,10]. Jeho zakladatelem byl prý Arbe, otec Enakův.

Kariatarimsky [Ezd 2,25], odvozeno od *Kariat-Jeharim.

Kariat-Baal [= město Bálovo, Joz 15,60; 18,14] *Kariatjeharim.

Kariatjeharim [město křovin nebo lesů, Joz 9,17; 15,9.60; Sd 18,12]. Jedno ze čtyř vedoucích měst Gabaonských; město Judovo, kdysi zřejmě „výsost" pohanská; odtud původní jméno Kariatbaal [Joz 15,9; Bala 2S 6,2; 1Pa 13,6]. Leželo na hranicích pokolení Judova a Benjaminova. Sd 18,12 uvádí, že 600 mužů z pokolení Dan se utábořilo na K. a nazvali to místo Mahane. Do K. převezena archa Boží z Betseme a zůstala tu v domě Abinadabově 20 let. Syn Abinadabův Eleazar posvěcen k službě strážného u archy [1S 6,19—21; 7,1; 2S 6,2-4; 1Pa 13,6; 2Pa 1,4]. Z K. pocházel prorok Uriáš [Jr 26,20]. Někteří z jeho obyvatel se navrátili ze zajetí [Neh 7,29; Ezd 2,25].

Přesné umístění této důležité svatyně izraelské nebylo dosud zjištěno, poněvadž některá

[322] Kariatjehar. Kasie

data se různí [Josephus, Eusebius, Jeroným]. Obecně se přijímá jako totožné se starým K. městečko Kariat-el-Enab, zvané též Abu Ghoš, podle náčelníka loupeživého kmene, který ještě v prvních letech 19. stol. přepadával poutníky a karavany. Leží asi 16 km západně od Jerusalema na cestě do Jaffy.

Kariatjeharimský. Sobal, syn Hurá, vnuk Kalefův, byl otec a zakladatel Kariatjeharim [1Pa 2,50.52; Neh 7,29].

Kariatsefer [= město knihy]. Jméno ukazuje na středisko písařů z povolání, jako bylo Byblos ve Fénicii. Leželo na jihu Palestiny. Nazývalo se také Kariatsanna [= město palmové ratolesti, Kral. : město Sanna Joz 15,49] a Dabir [Joz 15,15]. Bylo dobyto na Enacích Jozuou [Joz 10,38n; 11,21; 12,13], nikoli však natrvalo. Později je znovu dobyl Otoniel, příbuzný Kálefův [Joz 15,15—17; Sd 1,1 1n]. Bylo přiděleno kněžím [Joz 21,13.15; 1Pa 6,57n]. Snad je to dnešní Telí bét mirsim, asi 20 km jz od Hebronu a 5 km sz od Šamiru.

Kariot [= města]. — 1. Město moábské [Jr 48,24; Am 2,2]. Snad totožné s městem Ar, starobylym hlavním městem říše moábské, dnešní Kir. — 2. Město na jihu pokolení Juda, zvané též K. Ezron [Joz 15,25] u Azoru. Někteří jej s Azorem ztotožňují. Snad rodiště Jidášovo.

Karit [= příkop, stoka, jícen]. Potok na východ od Jordánu, kde bydlel Eliáš v době hladu, dokud potok nevyschl [1Kr 17,3.5].

Karka[ha] [= podlaha, dno]. Místo na j. hranici území Judova [Joz 15,3].

Karkara. Tábořiště vojska Zebahova a Salomonova vých. od Jordánu [Sd 8,10].

Karkas. Jeden ze sedmi komorníků [dvořanů], kteří sloužili králi Asverovi [Est 1,10].

Karmel [= pole úrodné]. — 1. Hora ve stejnojmenném pohoří [Joz 12,22; 15,55], které se táhne v délce asi 20 km jihovýchodním směrem od ústí potoka Gison [Kison] do Středozemního moře v zálivu haifském [Haifa] po jeho levém břehu. Tvořilo jižní hranici území pokolení Asserova [Joz 19,26]. Dosahuje výšky asi 550 m, chráníc přístav před větry. Vápencovým předhořím vyběhá do Středozemního moře. Dosud je hojně porostlý stromovím: duby, mandlovníky, hrušněmi. Za starověku vedla až ke K. stará obchodní cesta, jež se zde dělila na dvě; jedna vedla do Fénicie, druhá přes pohoří k Tiberiádskému jezeru. Zde také byl nalezen pračlověk karmélský, podobný lidem neandertálské rasy. — Ve výši asi 180 m stojí klášter karmelitánek. K. odedávna býval útočištěm pronásledovaných, kteří se skrývali v jeho jeskyních a zalesněných údolích. Ovládaje širé okolí svou polohou, byl také místem bohoslužby [1Kr 18,20]. Byly zde nalezeny okruhy, vytvořené z balvanů, jež nějak souvisely s kultem zemřelých. I nalezený pračlověk byl pochován. Nejspíše tu bývala svatyně Baalova, poněvadž kněží B. zvolili K. za místo zápasu s Eliášem; ovšem zde byli po

ražení a zahubeni [1Kr 18,17-40]. Odtud spatřil služebník Eliášův „oblak maličký, jako dlaň člověčí“ vystupující od moře, z něhož se spustil veliký déšť [1Kr 18,41-46]. — Elizeus rovněž navštěvoval K. [2Kr 2,25; 4,25]. Zdá se, že k bohoslužbám na K. náleželo také vzdělávání zahrad, jak ukazuje ještě i Iz 33,9; 35,2; Jr 50,19; Pís 7,5; Mi 7,14.

Amos prorokoval, že „vyschně vrch K.“ [1,2], jak překládá Karafiát podle Am 9,3, zatím co Kraličtí mluví o „poli nejvýbornějším“, shodně s tradicí rabínskou. Na západním výběžku je hrob, prý Eliášův.

2. Město v hornaté části území Judova [Joz 15,55; 1S 15,12; 25,2]. Jméno dosud zachováno v moderním Kurmul, asi 11 km jihovýchodně od Hebronu. Z tohoto města byl Nabal, jehož vdovu pojal David za manželku [1S 25,2-40]. Odtud byl také jeden ze slavných bojovníků Davidových, jménem Chezrai [2S 23,35].

Karnaimských Astarot [= dvourohá Astarot]. Místo, kterého se zmocnil Chedorlaomer [Gn 14,5, *Astarot], známé za dob Makkabejců pod jménem Karnaim.

Karpus [2Tm 4,13], křesťan v Troadě, u něhož Pavel nechal *truhličku a knihy. Zřejmě s ním byl v úzkém přátelství, ač nikde jinde jej nejmenuje, neboť jinak by byl u něho nenechal knihy a pergameny, jistě veliké ceny.

Karta [= město]. Město na území pokolení Zabulonova, přidělené levitům z čeledi Merari. Leželo na pobřeží asi 15 km j. od Karmele, je-li totožné s nynějším 'Athlitem [Joz 21,34].

Kartam [= město]. Město na území pokolení Neftalimova, přidělené levitům z čeledi Gersonovy [Joz 21,32]. 1Pa 6,76 je nazývá Kariataim.

Kasie, Kassia. Tak překládají Kraličtí dva hebrejské výrazy: *kiddá* a *kesí á*. 1. *Kiddá* znamená [Ex 30,24 a Ez 27,19]: a) vonné dřevo, kterého bylo používáno při

•Skořicovník. *Cinnamomum Cassia*, Kral. Kasie.

výrobě posvátného oleje. Dosud se ho na východě užívá, zvl. v Číně [pálí se], b) Skořicovník [cinnamomum], poskytující kůru, již se užívá jako koření.

2. *K'si'á*, pouze v Ž 45,9 a zdá se, že stejně jako v 1. se vztahuje na rostlinu *Cassia lignea*, z druhu *cinnamomum*.

Kasis. Místo na území Benjaminově v údolí poblíž Jericha a Betogla [Joz 18,21].

Kastor a Pollux. Stříbrný peníz města Regia v jižní Itálii.

Kastor a Pollux, bliženci, podle jednoho podání synové Dia, nejvyššího z řeckých bohů, a bohyně Ledy, podle druhého podání pocházeli z téže matky [Ledy], ale Kastorův otec byl Tyndareus, král spartský, kdežto Polluxův Zeus. Kastor byl proslulým závodníkem v koňských spřeženích, Pollux pěstníkem. Uctívání v Řecku, zvl. ve Spartě, jako Dioskurové. Považováni za zvláštní ochránce námořníků. Loď, na níž se plavili Pavel do Říma, měla za svůj znak [*erb] K. a P. [Sk 28,11], provedený malbou nebo řezbou. Souhvězdí bliženců a jejich hlavní dvě hvězdy byly po nich pojmenovány.

Platan, král. kaštan.

Kasis Kázání [323]

Kaštan. Tak překládají Kral. hebr. **armón* [Gn 30,37; Ez 31,8]. Badatelé však mají za to, že jde o platan [*Platanus orientalis*], který roste divoce u horských říček, ale je také pěstován a dosahuje výšky přes 2 m. Kaštan je v Palestině a na východě vůbec vzácnou výjimkou.

Kat. Tak překládají Kraličtí dva různé řecké výrazy, z nichž první [Mt 18,34] znamená toho, jenž útrpným právem [na mučidlech] chce vymámiti příznání [biřic, dráb], druhý [Mk 6,27] skutečného popravitěho. U Mt 14,10 řecký text přímo o k. nemluví.

Katet. Místo na území Zabulonově [Joz 19,5], ztotožňované někdy s Cetronem [Sd 1,30], jindy s Kartou [Joz 21,34].

Káti se. Podle hebr. textu [Ez 23,48] = dát se varovat, poučit [Ž 2,10], napravit se [Př 29,19], podrobiti se kázni.

Kázání, kázati, kazatel. Už pohled do české konkordance ukazuje, že tyto pojmy se vyskytují v SZ velmi zřídka. Lutherův překlad jich má více, ale přihlédneme-li k hebr. textu, shledáme, že výraz. kázati v dnešním slova smyslu se ve SZ nevyskytuje. Pouze jednou, a to ještě v aram. textu Dn 5,29, kde Kral. překládají „rozhlášovati“ [sr. Dn 3,4, kde Kral. překládají: biřic = hlasatel], vyskytuje se aram. sloveso *k'raz*, jež zřejmě souvisí s řeckým *kéryx*, ale nikoli ve smyslu bohoslužebného kázání, jež ve starověku pochopitelně nezaujímalo takové místo jako v protestantských bohoslužbách dnes. Kralický překlad „rozhlášovati“, t. j. „veřejně vyvolávat“, to správně vystihuje [sr. odborné slovníky, na př. Gesenius-Buhl]. Iz 53,1 slovem kázání je přeložen hebr. výraz *š'mú'á* znamenající zprávu, po př. to, co bylo vyposlechnuto u Boha, tedy zjevení. Totéž slovo Kraličtí překládají jinde pověst [Jr 49,14; Abd 1] nebo naučení [Iz 28,9] nebo „což jste slýchali“ [Iz 28,19]. Iz 52,7 prohlašuje nohy toho, jenž zvěstuje spasení na horách, za krásné. „Kázání“ je tu uvedeno v souvislosti se zvěstováním potěšených a dobrých věcí a s ohlašováním pokoje. Hebr. výraz, který je tu přeložen jako kázati, znamená zvěstovati, provolati. Iz 61,1 „kázati evangelium“, t. j. přinést radostnou zvěst [téhož hebr. vyřazuje užito 1S 31,9; 2S 18,19; Jr 20,15; Ž 96,2]. Tento výraz je nejbližší nz pojetí k. Prorok přináší to, co zvěstuje. Jeho slovo má působivou moc, protože je poslán od Boha a spočívá na něm Duch Boží. Jeho slovo je Boží slovo, jež ničeho nepožaduje, ale dává. Podle NZ je tímto prorokem Ježíš [L 4,21]. Jon 3,2 je prorok vyzýván, aby „kázal proti“ Ninive. V hebr. je „volal“ [Jon 1,2]. Kazatel knihy téhož jména [hebr. *Kohelet*] znamená toho, který mluví ve shromáždění, rozuměj v kultickém shromáždění. A tu jsme už na přechodním období mezi SZ a NZ, kdy rabíni převzali původně iránské slovo, jež se vyskytuje u Dn, a označovali jím výklad Zákona ve smyslu mravoučném. Slovesa kázati užívají

[324] Kazatel

s oblibou tam, kde ve SZ je sloveso volati. I rozhodnutí o sporné otázce učení a ohlášení, týkající se bohoslužeb, dávají rozhlášovatel „kazatelem“. Rabini mívali dokonce zvláštní mluvčí [„kazatele“], kteří jejich slova potichu proslovená ve shromáždění hlasitě opakovali. Celkem možno říci, že funkce kazatele, jak ji známe z NZ, nemá ve SZ význačné role. Mnohem větší úlohu zaujímají výrazy prorok a prorokovati.

Kralický NZ překládá řecké *kéryssein*, jež se vyskytuje v řeckém NZ 61 x, různě. Nejčastěji „kázati“ [Mt 4,17; 10,7; -Mk 1,4.7.38n; 3,14; 6,12; 16,20; L 3,3; 4,44; 24,7; Sk 8,5; 9,20; 10,37.42; 15,21; 20,25; R 10,8.15; 1K 1,23; 9,27; 15,11n; 2K 1,19; 4,5; 11,4; Ga 2,2; 5,11; F 1,25; 1Te 2,9; 1Tm 3,16; 2Tm 4,2], ale také „volati“ [Mt 3,1; Zj 5,2], „hlásati“ [Mt 10,27; L 12,3], „vypravovati“ [Mk 1,45; L 8,39], „ohlašovati“ [Mk 5,20; 7,36], „zvěstovati“ [L 4,19], „vyhlašovati“ [R 2,21]. Na druhé straně překládají často i výraz *euangelizein*, *euangelisasthai* slovem kázati, po případech kázati evangelium [Ga 1,8.11.16. 23; L 4,18; 20,1; Sk 8,4.25; R 15,20; 1K 1,17; 9,16.18; 2K 10,16]. Je příznačné, že se tato slova nevyskytují u Jana, který místo nich užívá raději „svědčiti“ [J 3,11; 15,27; 18,37 a j.]. Kázati v NZ neznámá míti vzdělávatelnou, poučnou nebo mravoučnou přednášku, nýbrž vyhlásiti určitou událost, která tímto vyhlášením se stává mocí. Kázáním přichází vláda Boží, království Boží.

Kázání v pravém slova smyslu začalo teprve Ježíšem Kristem. Jan Křtitel sice také „kázal“ [pokání, ježto se přiblížilo království Boží Mt 3,1], ale svým odkazem k budoucnosti [Mk 1,7] patří spíše mezi proroky [Sk 13,24] než mezi kazatele. Ježíš, který kázání pokládal za svou životní úlohu [Mk 1,38; L 4,18n.43n], hlásá splnění sz zaslíbení a vyhlašuje „léto Páně vzácné“, jež se v něm stalo skutečností [L 4,18n.21]. Proto se jeho kázání tak hluboce lišilo od výkladu zákoníků [Mt 7,29]; proto bylo doprovázeno divy [Mt 4,23; 9,35] a znamením. Panství Boží, které svým kázáním vyhlašoval a zpřítomňoval, projevovalo se Boží mocí [Mt 11,5], jež věřícímu byla důkazem pravdivosti toho, co Ježíš zvěstoval. NZ dokonce na jednom místě praví, že Ježíš v době mezi svou smrtí a zmrtnýchvstáním kázal i duchům zemřelých [1Pt 3,19n]. Důležitější jest, že Zmrtnýchvstalý je přítomen v kázání svých poslů. Jejich kázání není jen mluvením o Kristu, není jen zpravodajskou službou o tom, co se stalo, ale slovem samého Krista [L 10,16]. Kristus sám je kazatelem, kázání znamená Slovo Boží a Slovo Boží znamená přítomnost Boží [R 10,17, kde v řeckém textu se mluví o slově Kristově]. Kázat tedy může jen ten, kdo byl Kristem zmocněn a pověřen. Když uzdravený malomocný „vypravoval mnoho a ohlašoval“, co se s ním stalo, nebylo to kázání — bylo to dokonce proti přímému rozkazu

Ježíšovu [Mk 1,44n], protože neměl pověření právě tak, jako neměli pověření démoni, i když vyznávali, že Ježíš je Syn Boží [Mk 3,11; L 4,41; Sk 16,17]. Proto R 10,15 staví vedle sebe k. a poslání [sr. Mk 3,14n; L 4,18; 9,2; kazatel a apoštol 1Tm 2,7; 2Tm 1,11; Mk 16,15.20]. Zmrtnýchvstalý Kristus je předpokladem poslání a tudíž i kázání [Sk 10,42; 1K 15,14] všemu stvoření [L 24,47; Ko 1,23]. Kazatel je pověřencem, heraldem, hlasatelem Kristovým, který tak jako Ježíš nutí k rozhodnutí. Neboť kázání žádá a vyvolává viru nebo nevěru [R 10,8; 1K 1,21-24], poslušnost nebo zatvrzení [2K 2,15-16].

Obsahem nz kázání je království Boží [Mt 4,17; Mk 1,14n; Sk 20,25; 28,31], a to tak, že toto království Boží je prohlášeno a vyhlašováno. Se skutečností království Božího souvisí pokání [Mt 3,1n; 4,17], jež je vyvoláno jeho blízkostí a umožňuje účast na něm. S pokáním pak souvisí odpuštění hříchů [L 24,47], jež je ovocem království Božího a současně soudem nad hříchem [Sk 10,42n]. Pánem království Božího je Kristus, Spasitel, Mesiáš, Syn Boží [Sk 8,5; 9,20; 2K 4,5]. Kázati Krista = kázati království Boží. Při tom nelze oddělovati Ježíše ukřižovaného od Krista zmrtnýchvstalého [1K 1,23; 15,12.14]. Skutečnost zmrtnýchvstání Kristova je nejstručnějším obsahem nz kázání [L 24,46n]. Tato skutečnost, jež vede k rozhodnutí, musí být znovu a znovu proklamována [2Tm 4,2], protože je mocí Boží [1K 1,24]. NZ-u nezáleží tak na kazateli [v NZ se toto slovo vyskytuje pouze 4 x : 1Tm 2,7; 2Tm 1,11; 4,5; 2Pt 2,5] -kazatelem je vlastně Bůh v Kristu - jako na kazatelské činnosti, v níž působí Bůh v Kristu [R 10,14]. Proto NZ nemluví pouze o kříži, ale o slovu kříže [1K 1,18], ne pouze o smíření, ale o slovu smíření [2K 5,19]. Bohu se zalíbilo „skrze bláznové kázání spasiti věřící“ [1K 1,21]. Skrze kázání znovu a znovu oslovuje svět.

Kazatel [hebr. *Kohélet*, lat. *Concionator*, řecky *Ekklesiastés* = mluvčí ve shromáždění, kazatel], náleží ke skupině sz knih, které mají souhrnné jméno Spisy [Žalmy, Job, Přísloví, Rut, Píseň Šalomounova, Kazatel, Pláč Jeremiášův, Ester, Daniel, Ezdráš, Nehemiáš, I a II Paralipomenon], jež ze všech nejpozději byly přijaty do hebr. bible [s konečnou platností až na synodě v Jamnii r. 90 po Kr.]. Bývala čtena ke konci září o slavnosti stánků, t. j. na konci starého a začátku nového roku. I po kanonizaci byly vedeny mezi rabínskými školami veliké diskuse o tom, zda se knihy Kazatel, Píseň Šalomounova a Ester hodí k předčítání v bohoslužebných shromážděních. Obsah knihy K. se zdál odporovat duchu Pisem, na př. myšlenka o věčném koloběhu všeho dění [3,1-8; 6,3; 7,1; 9,3.6] a vyzdvihování pozemské radosti [2,24a; 3,22; 8,15; 9,7; 10,19; 11,9a]. Různí novodobí badatelé tu hledali také vliv epikurejské, stoické a herakleitické filosofie, ač je pravděpodobnější, že pisatel mohl dojít k svým závěrům zcela samostatně. Proto také byla kniha doporučena ke čtení

ve shromáždění, že její pisatel zůstal přes všechn vliv cizích kultur [lze-li o něm vůbec mluvit] v svém srdci Izraelcem a jeho kniha zrcadlem věčného zápasu mezi „vírou“ a věděním. Pisatel věří v Boha a v konečný soud, i když je tato jeho víra pro povrchního čtenáře plná rozporů a nedůsledností [sr. na př. 2,24b; 3,10n.15.18; 5,1n; 6,2; 7,13.26.29; 8,15.17; 9,7; 11,9; 12,1.7]. Mohlo by se téměř zdát, že poznává Boha jen z nevysvětlitelných a neuniknutelných zákonů přírodních, i když neztratil přesvědčení, že Bůh je více než příroda. [3,11; 8,17; 11,5]. Německý starozákonník Sellin napsal, že K. má víru, ale chybí mu láska a naděje [sr. Žd 11,1]. Neporozumíme této knize, odmyslíme-li si ji od příležitosti, kdy v synagoze byla čtena. Právě konec starého a začátek nového roku je důraznou připomínkou, jak vše lidské je „marnost nad marnostmi“ [Kaz 1,2; 12,8], ale „summa všeho... [jest]: Boha se boj...“ [12,13].

2. Jako pisatele označuje kniha podle všeobecného zvyku starého Orientu někoho, kdo byl vážen jako vynikající mudroslovec, t. j. v duchu isráelském „syna Davidova“, nejspíše Šalomouna, který 1,12 o sobě praví: „Já kazatel byl jsem králem nad Izraelem v Jerusalemě“ [sr. 1,16; 2,9]. To tedy znamená, že v době napsání této knihy už králem nebyl. Kniha chce tak naznačit, jaké myšlenky, zkušenosti a pozorování mohly naplňovat takového muže, jakým byl Šalomoun. Ale ve 2,12 se zdá, že se od moudrosti královny odvrací a chce jít svou cestou. Pisatelem byl člověk, jenž si mohl dopřát všeho přepychu [2,4-10], ale prošel i mnohým zklamáním. V podobě, jak tuto knihu máme v hebr. originále, nemohla být napsána nebo přepsána před r. 300 př. Kr. Má plno arameismů [vlivů řeči, kterou se mluvilo od doby Ezdrášovy a Nehemiášovy, po návratu z Babylona], zná patrně řeckou filosofii, vidí pomíjitelnost a marnost všeho snažení vycházejícího z člověka a budujícího jen na člověku. Někteří se snaží vztahovati jednotlivé výroky na určité situace historické [na př. králem je dítě 10,16; dvořané opilci 4,13-16; spravedlnost žádá 3,16; 4,1; 5,8], avšak takové počínání je krajně libovolné. Z obsahu knihy se soudilo, že jde o dobu pozdních Ptolemajců a Seleukvců, a oddíl 9,13—18 se vztahuje na obležení Syrakus Římany r. 212 př. Kr. [muž chudý a moudrý by pak byl Archimedes]. Dnes je ovšem už téměř jisto, že kniha K., jak jí máme před sebou, vznikla z nějakých starších úvah nábožensko-filosofických a z okrajových poznámek pozdějších čtenářů.

3. Základní myšlenka knihy je, že vše pozemské a lidské je marnost: marností je práce [1,3], lidská moudrost [1,1-11], i když ne takovou jako bláznovství [2,12-23; 7,11n]. Přesto není pisatel naprostým pesimistou, protože věří v Boha a pobožnost pokládá za vždycky užitečnou [3,17n; 5,10n; 8,1-9; 9,1; 11,5]. Víra Kazatelova zápasí s těžkými pochybnostmi. Zkušenost mu ukazuje, že dobří

Kazatelnice Kaziti [325]

i zlí stejně hynou a nedocházejí odplaty na tomto světě, a světem záhrobním se neutěšuje [3,20n]. A tak dochází k závěru, že jedinou moudrostí je v bázni Boží užívat těch radostí, které Bůh člověku uštědřil, s vědomím, že se vším předstoupíme jednou před soud Boží [11,9-12,7], a uzavírá 12,13: »Summa všeho, což jsi slyšel: Boha se boj a přikázání jeho ostříhej, nebo na tom všechno člověku záleží«.

4. Kraličti ve Výkladech charakterisují obsah takto: »Kniha tato jest jako nějaké osvědčení, kterýmž Šalomoun, duchem Božím veden jsa, prokázati chtěl před církví Boží své opravdové pokání a všechny lidi pravé cestě Boží vyučiti. Pročež nejprve připomíná, jaká jsou byla jeho usilování i všechnen život času předešlého. Zatím ukazuje, co spatřil i při jiných lidech při všelijakých zaměstnáních jejich, v něž se vydávají, a jak všichni jedno- stejným příhodám a případnostem podle zevnitřního bytu na světě poddáni jsou. Naposledy vysvětluje rozličnou snažnost a správu, jakož lidí neustavičných, tak potom i Boží, což vše [kromě samé Boží správy], marností býti svědčí; spravování pak a řízení všech věcí od Boha dovodí; lidí k obecným i obzvláštním přívětivosti a pobožnosti povinnostem ponouká; smrt i soud Boží zpurným ohlašuje a pobožné v předsevzetí jejich ustavuje«.

Kazatelnice [Neh 8,4]. V hebr. textu »věž«, tedy vyvýšené místo nebo výstupek [Neh 9,4], jehož účelem bylo nejen to, aby mluvíci byl viděn celým shromážděním, ale také aby touto ozvučnicí se stal hlas slyšitelnější. Bič II, 10,6 upozorňuje na »kazatelnu« Šalomounovu [v hebr. však jiný výraz!], kterou opisují Kraličti v 2Pa 6,13 jako »výstupek měděný ku podobenství pánve«. Možná, že tato k. podoby kotle [překlopeného], jak ukazuje její hebr. jméno, měla funkci ozvučnice, aby hlas kněze se lépe rozléhal, nebo obsahovala posvátné předměty, jež měly slovům modlitebníkovým přidati váhy.

Kázeň. Prostředek Boží i lidské výchovné péče, jenž nezáleží nikdy jen v poučování, nýbrž ve skutečném praktickém vedení a cvičení [Př 12,1], domlouvání, kárání a trestání [Př 3,11; 13,18; 15,10]. Proto bývá k. spojována s metlou [Př 22,15; Dt 11,1n; Ž 50,16n] a s utrpením [Jr 5,3]. Cílem k. je »umění«, t. j. vědění, pochopení [Př 8,10], moudrost, naučení [Jr 17,23; 32,33; 35,13], bázeň před Bohem [Sof 3,2.7], pokání a pokoj s Bohem [Iz 53,5]. Proto vyzývá. Písmo k ochotnému přijímání k. Boží [Př 3,11; 19,20; Žd 12, 5-11]. Iz 53,5 mluví o zástupném nesení k. se strany služebníka Božího, který dobrovolně bere na sebe trestání Boží, aby věřícím přinesl pokoj s Bohem.

Kaziti. 1J 3,8 praví, že Syn Boží přišel, aby kazil skutky ďáblovy. Podle řeckého textu tu jde přímo o odstranění, zrušení skutků ďábových právě tak, jako v 1J 3,5 jde o odstranění hříchu. Původní význam slovesa je zničit,

[326] **Kbelec Kislef**

rozložití v kusy, strhnouti, na př. budovu, sr. J 2,19; Mk 14 58; 15,29; Sk 6,14], rušiti [Mt 5,17]. Jako je možné zbořit budovu, tak může být zbořen i stánek těla [2K 5,1], ale také dílo Boží v člověku [R 14,20; Ga 2,18; sr. Sk 5,38n].

Kbelec. Dutá nádoba o obsahu asi 9 l, již se užívalo na měření obilí nebo jiného sypkého zboží [Mt 5,15; Mk 4,21; L 11,33].

Kbelik. Hliněná nádoba [vědro J 4,28; štoudev J 2,6], již se užívalo jednak na nošení vody ze studny [Gn 24,15n], jednak na zásobu obilí nebo mouky pro denní potřebu [1Kr 17,12.14.16].

Keciha [= skořičník, cassia]. Jméno druhé dcery Jobovy, narozené po jeho dlouhém utrpení [Jb 42,14]. *Kasie, Kassia.

Kedemot, město, ležící v krajině východně od Mrtvého moře, v pokolení Ruben [Joz 13,18], přidělené levitským čeledím synů Merari [Joz 21,37; 1Pa 6,79]. Jméno souvisí se jménem »pouště« východní, Kademot, odkud Mojžíš poslal posly k Seonovi, králi Ezebon [Dt 2,26; Nu 21,23].

Kedes [= posvátné místo, svatyně]. 1. Místo v nejj jižnějším Judstvu [Joz 15,23], snad dnešní Kádús, j. od Hebronu.

2. Kananejské město, které dobyl Jozue [Joz 11,12; 12,22] a přidělil pokolení Neftalimovu [Joz 19,37. Kádes Neftalim Sd 4,6; Kádes v Galileji Joz 20,7]. Sídlo Barákovo [Sd 4,6] a levitů z rodiny Gersonovy [Joz 21,32], město útočištné. Jeho obyvatelé byli přestěhováni do Assyrie [2Kr 15,29]. Snad dnešní Kades v Galileji, asi 7 km sz od jezera Ghule a 40 km vých. od Tyru.

Kedumim znamená starodávný. Týká se potoka Cison. Jiní je vykládají jako potýkání, což je arci pochybné. Vztahovalo by se na bitvu, svedenou u potoka C., v níž byli nepřátelé poraženi [Sd 5,21].

Kelaiáš. Jeden z levitů, kterého přiměl Ezdráš k tomu, aby propustil pohanskou manželku [Ezd 10,23]. Byl jedním z těch, kteří předčítali a vyžádali Zákon [Neh 8,7] a stvrdili smlouvu s Bohem [Neh 10,10]. Je nazýván také Kelita.

Kelita *Kelaiáš.

Keluhu. Syn Baniův, jeden z těch, které přiměl Ezdráš k rozluce s pohanskou manželkou [Ezd 10,35].

Kemuel. Levita, otec Chasabiášův [1Pa 27,17].

Kenan. — 1. Syn Jediachův z pokolení Benjaminova [1Pa 7,10]. - 2. Otec falešného proroka Sedechiáše, který ovlivňoval krále Achaba [1Kr 22,1; 2Pa 18,10].

Kerenhappuch [= nádobka, lžička surmíku (líčidla na oči)]. Jméno třetí, nejmladší dcery Jobovy, narozené po jeho uzdravení [Jb 42,14].

Keros. Zakladatel rodiny Netinejských, jejíž potomci se vrátili ze zajetí babylonského [Ezd 2,44; Neh 7,47].

Keř. Hořící keř, z něhož Bůh promluvil k Mojžíšovi [Ex 3,2.3; Dt 33,16; Mk 12,26; L 20,37; Sk 7,30.35], bývá některými badateli ztotožňován s Acacia vera, Acacia miltica, egyptským bodlácím. Jako u ostatních stromů, tak ani zde není identifikace možná.

Kesion [= tvrdost]. Pohraniční místo na území pokolení Izacharova [Joz 19,20], přidělené levitům z rodiny Gersonovy [Joz 21,28], nazývané v 1Pa 6,72 Kádes. Snad dnešní Tell Abu Kedeis sv od Magedda a jz od hory Tábor.

Kibrot Hattáve [= hroby žádosti]. Tak bylo nazváno místo, kde lid pohřbil ty, kteří zahynuli od moru Hospodinova, když reptali, toužíce po hrncích egyptských [Nu 11,34]. Stalo se to mezi horou Sinai a místem Hazerot na cestě k poušti Fáran [Nu 33,16-17; Dt 9,22]. Od pouště Sinai k poušti Fáran jest cesta tři dnů.

Kidon [= oštěp]. Jméno *humna, na němž Uza byl usmrcen, poněvadž se dotkl truhly Hospodinovy [1Pa 13,9]. V 2S 6,6 se nazývá Náchon. Rozdíl v pojmenování se dosud nepodařilo dostatečně vyložit. — Místo dnes neznámé.

Kijun [= stánek, oltář, svatyně?]. Hebrejské nebo obecně semitské jméno, vyskytující se pouze jednou v bibli [Am 5,26]. Označuje planetu Saturna, kterou Assyřtí uctívali a Izraelští převzali. V dolním Egyptě [?] uctívali tuto modlu pod jménem Remfan [Sk 7,43].

Kilmad. Místo, které obchodovalo s Tyrem; jmenováno je ve spojení se Sabejskými a Assurem [Ez 27,23].

Kir [= zed', město]. 1. Místo, z něhož prý pocházeli Aramejci [Am 9,7], kteří se později usadili v Sýrii. Do K. přestěhoval Tiglatfalazar obyvatele Damašku [2Kr 16,9; Am 1,5]. Jeho obyvatelstvo se spojilo s Elamitskými proti Judstvu [Iz 22,6]. Snad jde o rovinu mezi Tigridem a vysočinou Elamskou.

2. Kir Moabské [Iz 15,1], opevněné město jižního Moabu, nejspíše totožné s Kirchareset či Kircheres [Iz 16,7.11; Jr 48,31.36; 2Kr 3,25]. Vzdorovalo spojeným vojskům Izraele, Judy a Edoma [2Kr 3,25]. Dnes se nazývá Kerak a leží asi 17 km na východ od Mrtvého moře na náhorní rovině asi 1000 m nad mořem. Stěny spadají srážně dolů a tvoří přirozené opevnění. Původně bylo město obeháno silnou zdí s pěti věžemi, z nichž jedna je dosti zachována. Ovládalo karavánní cestu, spojující Sýrii s Egyptem a Arábií.

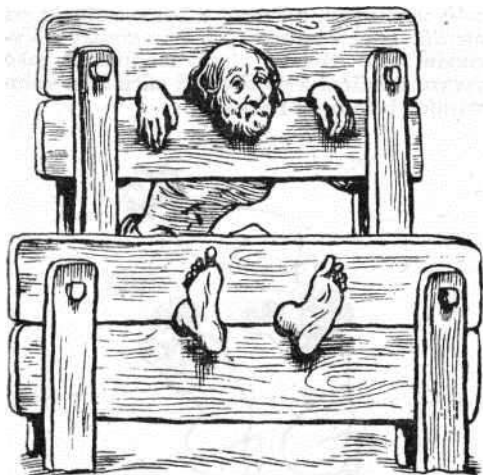
Kirchareset [Iz 16,7] *Kir Moabské.

Kircheres [Jr 48,31.36]. *Kir Moabské.

Kisi. Levita z rodiny Merari z čeledi Musi, nazývaný Kusaia v 1Pa 15,17.

Kislef, Kislev [Neh 1,1; Za 7,1]. Devátý měsíc hebrejského roku. Původ pojmenování je nejistý - snad syrsko-babylonský. Jde přibližně o náš prosinec. 25. Kislevu bylo v Jerusalemě slaveno posvěcení na památku znovu-vysvěcení chrámu r. 165 př. Kr. po jeho znesvěcení Antiochem IV. Epifanem [J 10,22].

Kláda [Jb 13,27; Jr 29,26; Sk 16,24], zajišťovací prostředek k zabránění vězňům v útěku. Dřevěný rám, jímž byly vězni sevřeny nohy. U k. bývaly řetězy na spoutání rukou a krku; nebo také bývala k. dvojitá pro ruce i nohy.

Dvojitá kláda. Rekonstrukce.

Kladivo. Nástroj, užívaný při tepání kovů [Iz 41,7], rozrážení skal [Jr 23,29], zhotovování model [Iz 44,12; Jr 10,4], přitesávání kamenů [1Kr 6,7] a jiné práci [zatloukání stanových kolíků Sd 4,21 a j.]. K. je obrazem ničivé moci. Tak Babylon je nazýván kladivem vši země [Jr 50,23], slovo Boží je jako kladivo, rozrážející skálu [Jr 23,29]. Hebrejščina má pro k. několik výrazů. U Jr 51,20 jde o válečnou sekeru. Makkabejští mají snad své jméno od hebr. názvu kladiva.

Klam, klamati. Tak překládají Kral. několik hebr. výrazů, jež však sami tlumočí různě: klamati [1Kr 13,18; 2Kr 9,12; Nu 23,19; Iz 57,11; Jr 5,12; Za 13,4], lháti, lež [Ž 52,5; 101,7; Iz 59,3], zapíratí [Gn 18,15; Jb 31,28]. Jde o předstírání něčeho nebo přímé lhaní nebo o nechání na holičkách. V NZ je »neklamám« [= nelžu] téměř přísěznou formulí [R 9,1; 2K 11,31; Ga 1,20], již se dotvrzuje pravdivost. Bůh ovšem klamat nemůže [Tt 1,2; Žd 6,18; Žilka: nelže, selhati].

Klaněti se, skláněti se až k zemi bylo na východě výrazem nejhlubší úcty [Gn 33,3; 42,6; 2S 24,20], jež patrně měla v nejstarších dobách kořeny náboženské [Gn 24,52; 37,7-9; Nu 25,2; 2Kr 17,16]. Proto SZ zakazoval klaněti se určitým způsobem jinému než Bohu [Ex 20,5; 34,14; Mt 4,10; Sk 10,25; Zj 19,10]. Učedníci a ti, kteří hledali pomoci, klaněli se před Ježíšem [Mt 14,33; 15,25; 28,9,17], protože v něm poznali Syna Božího [J 9,38]. I »modlitba« [modlití se] J 4,23—24 je označena tímto slovem.

Kláda Klaudia [327]

Klas *Paběrek, paběrkování.

Klatba, kletba. Zlořečení, prokletí, opak požehnání. Při tom starý Izraelce považoval k. za jakousi jedovatou, stravující látku, jež rozkládá duši a zbavuje síly, šíří zemi a hubí její obyvatelstvo [Iz 24,6—12]; zbavuje plodnosti [Nu 5,21,27]. Co znamenalo prokletí pro Izraelce, poznáme nejlépe z Dt 28,16-44. 53-55.62-68 [sr. Lv 26]; je to ochromení člověka. Čeho se takový člověk dotkne, je odsouzeno k zániku. Následky k. jsou nemoc, sucho, neúroda, porážka, neštěstí všeho druhu. Bezprostřední příčinou k. je hřích; ale k. může být vnesena na člověka i zvenčí právě tak jako požehnání. Člověk, jehož duše je naplněna k., přenáší tuto jedovatou látku na druhé už pouhou svou přítomností [Nu 5,21,27; Dt 29,18nn; Jr 42,18; 44,12] anebo slovy [2S 3,29; 16,7], plivnutím do tváře [Nu 12,14; Dt 25,9], vztažením prstu [Iz 58,9], posměchem a vyplazováním jazyka [Iz 57,4]. Člověk, stížený kletbou, je tak nebezpečný svému okolí, že musí být odstraněna i jeho mrtvola [Dt 21,23] a majetek [Joz 7,24]. *Proklatý. K. je zvláště silná, je-li vyslovena proti hříšníku [Sd 17,2; 1Kr 8,31n], protože se spojuje s hříchem, jiným rozkladným činitelem v životě člověka. Proto se lidé usilovali o rychlé odstranění k. protiváhou požehnání [Ex 12,32; Sd 17,2] anebo smrtí toho, který proklínal [1Kr 2,8nn].

Proroci byli schopni účinnější k. než obyčejní lidé [2K 2,24]. Balám je uváděn přímo jako odborník ve vyslovování k. [Nu 22]. Podle Jb 3,8 se zdá, že existovaly zvláštní cechy těch, kteří uměli proklínat, zejména když stáli na posvátném místě u oltáře [1Kr 8,31, kde přísaha = kletba].

Zvláště některé žalmy jsou podle Pedersena prosbami za odstranění k. a jejich následků [Ž 6; 38; 140]. V těchto žalmech podle Pedersena nepřátelé, činitelé nepravosti a bezbožníci jsou lidé naplnění jedem zla, a proto šířící k. Jejich ústa jsou plna nebezpečí [Ž 52,4; 57,5; 64,4; 140,4], jejich hrdlo otevřený hrob [Ž 5,10]. A to nejhorší je, že mohou svou magickou silou působit v skrytém a v noci [Ž 11,2; 36,5]. Jejich slova jsou osidla, nastražená na člověka [Ž 9,16; 91,3]. Osidlo a tenata i v babylonštině jsou technické výrazy pro k. Žalmisté často prosí Hospodina, aby jejich nepřátelé byli postiženi touž kletbou, kterou sami vyslovili [Ž 69,23-29; 109,6-20]. Časem se vyvinula i jistá obřadnost při proklínání. Někdy byly k. napsány na kus pergamentu a hozeny na pospas větru v přesvědčení, že budou zaneseny na příslušné místo. *Zavržený.

Klauda [Sk 27,16]. Malý ostrov jz od ostrova Kréty, kolem něhož plula loď vezoucí Pavla do Říma. Dnešní řecké jméno je Klaudanesa nebo Gaudonesi.

Klaudia. Křesťanka, o níž se Pavel zmiňuje v pozdravu Timoteovi v listě z Říma.

[328] **Klaudius Klenot**

Posílá Timoteovi pozdrav. Pověst ji označuje za manželku Pudense, jmenovaného v téměř verši, ale je to nepravděpodobné [2Tm 4,21].

Klaudius, 1. [Sk 11,28; 18,2], čtvrtý *císař římský [od 41-54], syn Drusa a Antonie, synovec Tiberiův. Slabý, vrtkavý člověk. Nastoupiv na trůn vydal edikty, příznivé Židům; podle nich směli Židé kdekoliv v říši svobodně zachovávat svá ustanovení. Zvláště velikých výhod se dostalo Židům v Alexandrii. V Římě však je neviděl rád a konečně je i vypověděl. Ústupky Židům učinil hlavně pod vlivem přátelství s Herodem Agrippou, který měl jistý podíl na dosazení K. na trůn císařský. Klaudiova poslední manželka [byl čtyřikrát ženat] Agrippina jej přiměla k tomu, aby zapudil svého synovce Britannika a přijal jako svého nástupce jejího syna Klaudia Nerona z prvního manželství. Roku 54 byl otráven [podle dějepisce Tacita] od Agrippiny. — Za své vlády založil nový přístav na Tibeře a vybudoval dva vodovody, Aqua Claudia a Anio novus. Také bojoval úspěšně v Británii. N.

Peníz císaře Klaudia.

Za K. byla zreorganizována správa ústřední vlády císařské v Římě. Byly zřízeny stálé úřady [jakási ministerstva], jimž stáli v čele císařovi oblíbenci hlavně z řad propuštěnců [bývalých otroků císařských]. Jedním z nich byl Pallas, bratr a ochránce Antonia *Felixe, nesvědomitého prokurátora [místodržitele] judského v letech 52-60. XX

2. Klaudius Lysiáš [Sk 23,26], hejtman nad 1000 muži. Měl své sídlo na hradě Antonia v Jerusalemě. Vysvobodil Pavla z rukou vášnivých Židů a kázal jej mrskati, aby vyzvěděl, čeho se dopustil. Když však slyšel, že P. je občanem římským, odvolal rozkaz. Krátce potom překazil úklady Židů proti Pavlovi, poslav jej v noci do Gaesareje k místodržiteli Felixovi [Sk 22,24-23,35].

Klejovatý. Naplněný minerální smolou [bitumen]. Někteří se domnívají, že jde o druh asfaltu [židovská směla], snadno se rozehřívajícího a hořlavého. Je to prý vypařený a oxidovaný petrolej. Vyskytuje se u Mrtvého moře, jež proto má také jméno Moře asfal

tové, dále u Eufratu nad Babylonem a j. Země lepka [Gn 11,3] je snad bitumen [Gn 14,10], jimž byly proniknuty a impregnovány horniny [pískovec, břidlice, vápenec a uhlí]. *Klí.

Klekati, skláněti kolena. Je to výraz naprostého podrobení, ponížení, odevzdanosti a pokory, který se dostal do Recka a Říma z Východu [zvl. z Persie] a byl vyžadován od otroků. Také v kultech, jež byly přejaty z Východu, bylo užíváno k. při modlitbách jako výrazu ponížení a prosby. Při oficiálním kultu státních božstev se neklekalo.

Izraelští zajatci z města Lachis prosí krále Senacheriba o milost. Z reliéfu v Senacheribově paláci v Ninive.

Ve SZ bylo klekání výrazem úcty a díky [2Kr 1,13], zvláště vůči Hospodinu [2Pa 6, 13; Iz 45,23; Dn 6,10] a božstvu [1Kr 19,18; Iz 44,15.19]. Klekání je výrazem modlitby, ač máme doklady, že se při modlitbě mohlo i stát [Gn 18,22; 19,27; 1S 1,26; Ž 134,1; 135,2]. Rabini rozeznávali několik druhů i výrazů úcty před Bohem: klekání, padnutí na tvář, rozprostření na zemi, poklonu a p. *Klaněti se.

V NZ je k. postojem při úpěnlivé modlitbě [L 22,41; Sk 7,60; Ef 3,14], při uctivé prosbě [Mt 17,14; Mk 1,40]. Je výrazem nejhlubší úcty [Mk 10,17] před Ježíšem, ale také posměchu [Mt 27,29]. Ve jménu Ježíše Krista bude jednou klekati každé koleno [F 2,10], t. j. podrobí se Kristu. V křesťanské církvi se klekalo při modlitbách soukromých i ve shromážděních od nejstarších dob [Sk 20,36; Ef 3,14]. Přitom se stalo zvykem neklekati v neděli a v době od velikonoce do svátků svatodušních, kdežto ve všední dny a jiné svátky se klekalo. Bylo to symbolické znázornění lidského pádu a vzkříšení.

Klenot, **klín**. Tak překládají Kral. několik hebr. výrazů, jež mohou znamenati perlový nebo jiný náhrdelník [Kral. : halze Pis 1,10] či zlatou ozdobu [Př 25,12] nebo náramky [Gn 24,22.30.47], čelenky [Iz 3,21], náušnice [Gn 35,4] nebo vůbec drahocenný majetek [Mal 3,17; Kaz 2,8], poklad [1Pa 29,3], zlaté nádoby [2Pa 32,27]. Bible ovšem nezapomíná

zdůrazňovat, že »nabytí moudrosti dražší jest nad klenoty« [Jb 28,18, sr. Př 20,15] a že nejvyšším cílem života člověka je být k. Hospodinovým [Mal 3,17].

Kleofáš [L 24,18]. Jeden ze dvou učedníků, kteří se vraceli navečer dne zmrtvýchstání do Emmau. Nezdá se pravděpodobně, že by byl totožný s Kleofášem, o němž je zmínka v J 19,25. Podle Hegesippa jde prý o bratra manžela Marie, matky Ježíšovy, Josefa.

Klesati, klesnouti. V řečtině naraziti na něco nohou, klopýtnouti, přijít k úrazu. V NZ v přeneseném smyslu chybiti, blouditi, hřešiti [R 11,11; Jk 3,2], přestoupiti, pochybít [Jk 2,10], padnouti, upadnouti do neštěstí [2Pt 1,10].

Kleště [Iz 6,6]. Nástroj na brání oharků s oltáře. Jinde překládají Kral . „nádobky k oharkům" [Ex 25,38; 37,23; Nu 4,9] nebo „utěradla" [1Kr 7,49; 2Pa 4,21], patrně k otírání anebo stříhání knotů chrámových lamp [tratíknot].

Kleštěnec. Původně znamená muže, který byl operací učiněn nezpůsobilým k plození. V bibli [jako ostatně ve starém Orientu všeobecně] často znamená prostě komorníka, dvořana; může jím být i ženatý muž [Gn 37,36; 39,1], což nevylučuje, že byl opravdovým kleštěncem! Důležité přitom byly důvody náboženské! Zvyk vykleštěvání byl na východě hojně rozšířen a dosud je prováděn, ale ve SZ kleštění lidí i zvířat bylo zakázáno, protože to odporuje Božímu stvořitelskému řádu a souviselo s pohanskými kulty. Proto byli kleštěnci vyloučeni z bohoslužeb [Lv 21,16nn; 22 24; Dt 23,2-9, ale pro blaženou dobu sr. Iz 56,3nn]. Jen dvory královské činily výjimku, přizpůsobující se obecně orientálnímu zvyklostem. Zde kleštěnci dosahovali často velmi vysokých postavení. Jako strážci a správci harému mivali vliv na panovnický prostřednictvím žen [Dn 1,3; Est 1,10; 2,21; 4,5]. Králové izraelští užívali také služeb kleštěnců [1Kr 22,9; 2Kr 8,6; 9,32]. I David je měl na svém dvoře [1Pa 28,1]. Většinou to byli asi cizinci [Jr 38,7]. Později bývali zřejmě i k. přípouštěni k bohoslužbám, aby tak byla vyjádřena Boží univerzální dobrota [sr. Iz 56,3-6]. Kraličti v SZ místo kleštěnec užívají slova komorník nebo dvořan. — Kleštěnec mouřeninské královny Kandaces byl správcem pokladů [Sk 8,27.37]. Filip jej získal svým výkladem proroctví a pokřtil jej.

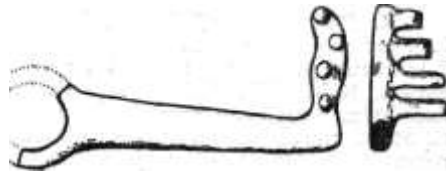
Klevetník. Repták [Dt 1,27; Ž 106,25; Iz 29,24], utrhač [Př 18,8; 26,22], pomluvač [Př 16,28; 26,20]. Klevetný v 1Tm 5,13 = žvanivý, pomluvač [3J 10].

Klí jest vodu nepropouštějící tmel, smole podobný, užívaný k stejnému účelu jako smola. V bibli jsou pro tato slova dva různé výrazy hebrejské, jejichž přesného významu a rozlišení neznáme. Je to druh pravěké hořlaviny organického původu s převládajícími uhlovodíky. Vyskytují se plynné [zemní plyny], tekuté [petrolej, skalní dehet], pevné [zemní

Kleofáš Klíč [329]

vosk, asfalt]. Klí se užívalo k vymazávání nádob a lodí [Gn 6,14; Ex 2,3; Iz 34,9]. Při spalování vydává hustý kouř; čistě se vyskytuje hojně v Mrtvém moři; asfaltový pískovec v Sýrii, asfaltový vápenec na Sicílii; v Mesopotamii se vyskytuje hojně hustě tekutý skalní dehet.

Klíč. Nejstarší klíče a zámky dveřní pocházejí z Číny. V Palestině však bylo užíváno jednodušších klíčů, jejichž původní forma je známa z Egypta [3000 let př. Kr.]. Jak tyto

Železný klíč nalezený v Gezeru.. Z řecké doby.

zámky a klíče vypadaly, znázorňuje obrázek, aa je základ zámku, upevněný ve veřejích dveří, b je vsouvací závora, c je klíč, kkk jsou tři pohyblivé kolíky, které zapadnou do tří otvorů vsouvací závory, zarazí-li se tato závora do „zániku". Tím jsou dveře „zamčeny". Klíč c má tři výstupky. Vsune-li se do otvoru [d] závory tak, aby výstupky mohly nadzvednout kolíky kkk, lze závoru odsunout a dveře otevřít [Sd 3,25]. Klíč byl nošen obvykle za pasem anebo upevněn na šňůře býval přehozen přes rameno [Iz 22,22].

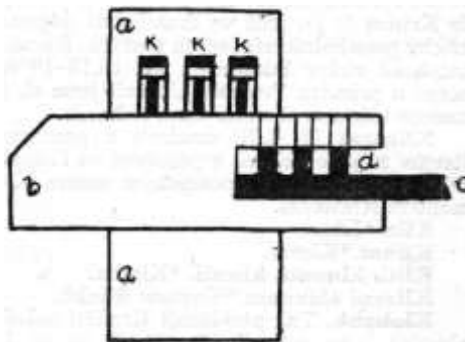

Schéma starověkého zámku s klíčem.

V NZ se užívá výrazu k. v přeneseném smyslu. V duchu starověkých představ zavírá Bůh buď sám nebo skrze své svědky nebesa, aby nepršelo [L 4,25; Zj 11,6]. Bůh má též k. od propasti, v níž jsou uvězněni duchové. Před koncem tohoto aeonu [věku] otevře Bůh tuto propast [Zj 9,1nn], aby se z ní vyvalily všechny rány na zem. Po druhé ji otevře po druhém příchodu Kristově a zavře v ní na

[330] Kliment-Kněž

1000 let spoutaného satana [Zj 20,1-3]. Také zmrtvýchvstal Kristus má k-e pekla i smrti. Svým vstoupením do pekel a svým zmrtvýchvstáním přemohl peklo a smrt, má k-e jejich říše a může proto mrtvé volat ke vzkříšení [Zj 1,18].

„K. umění" [L 11,52], Žilka „k. poznání". Jde o k. ke království Božimu, jenž záleží ve známosti Písma. Znalci Zákona tento k. před lidem ukryli a tak zabránili vstupu do Božího království. Sami pak nevcházejí [Mt 23,13].

„K. Davidův" [Zj 3,7; sr. Iz 22,22] je k. k eschatologickému domu Božimu. Tento k. má v ruce představitel mesiášského rodu Davidova, Kristus [Zj 22,16], t. j. Kristus je naprostým Pánem nad spasitelnou budoucností. Stejně musíme rozumět „k-ům království nebeského" [Mt 16,19], t. j. eschatologické říši Boží. Ježíš předal Petrovi svou moc k-ů, t. j. zplnomocnil jej k duchovní správě [Mt » 13,52] církve, jež nějak souvisí s královstvím nebeským [Mt 16,18]. Tato duchovní správa záleží ve „svazování" a „rozvazování", t. j. Petr má moc vynést soud nad nevěřícími a věřící ujistit odpuštěním. Ale Mt 18,18 a J 20,23 ukazují, že tato moc nebyla výhradním právem Petrovým, nýbrž že ji měli i ostatní apoštolové jako pastýři stáda Kristova [Mt 18,12,15-18; sr. Tt 3,10; Sk 8,20n; 1K 5,3-5; 1Tm 1,20]. Ten, koho tito Kristovi zplnomocněnci, kteří přijali Ducha svatého [J 20, 22], ujistí odpuštěním hříchů, může počítat s potvrzením tohoto odpuštění se strany Boží při posledním soudu. Ale právě předpokládá, že tito zplnomocněnci mají Ducha sv., ukazuje, že Kristus to je, jenž ve skutečnosti odpouští hříchy prostřednictvím svých pastýřů. Římskokatolická církev buduje na Mt 16,18—19 své učení o primátu Petrově. Ukázali jsme si, že tomuto místu není třeba takto rozumět.

Kliment [F 4,3], soudruh a pomocník Pavlův za jeho pobytu a působení ve Filippis. Bývá ztotožňován s apoštolským otcem Klementem Římským.

Klín *Lúno.

Klínot *Klenot.

Klítí, klnouti, klnutí. *Klatba.

Klizení slavnost *Slavnost stánků.

Klobouk. Tak překládají Kraličtí několik různých hebr. výrazů [Ex 28,40; 39,28; Lv 8,13; Ez 44,18; Dn 3,21], které jinde překládají pojmy čepička [Ex 29,9] nebo biret [Iz 3,20] nebo čepice pěkná [Za 3,5] nebo konečně koruna [Jb 29,14]. Prostý člověk chodil buď prostovlasý anebo se chránil proti slunci šátkem, různě uvázaným tak, aby byl chráněn i týl. Vznešenější nosili turbany [Ex 39,28 Kral . čepička; Jb 29,14 a Iz 62,3 Kral . koruna; Ez 23,15 Kral . klobouky barevné]. Také kněží nosili turbany, vyběhající pravděpodobně do hrotu [Ex 39,28; Ez 44,18]. Byla to široká -stuha z bílého kmentu, ovinutá několikrát /kolem hlavy. Velekněží mivali jakousi turba

novitou mitru, poněkud vyšší, než byl kněžský turban, protože nahoře měla svinutou modrou stuhu.

Klob přísluhování, Žilka: pomocný kloub [Ef 4,16]. Pisatel epístoly chce tímto obrazem naznačiti, že tak jako v těle každý úd slouží svými zvláštními schopnostmi celku, tak i každý křesťan má sloužiti láskou tělu Kristovu, jež je upevňováno a roste pouze službou. V Zd 4,12 se praví, že Slovo Boží jako pitevní nůž odděluje jednotlivé složky vnitřního duševního života. Morek a klouby jsou obrazem těchto složek.

Kmen *Vinný kmen.

Kment. Nejjemnější lněné plátno, jehož se užívalo hlavně k účelům bohoslužebným. Tak na př. vchod do nádvoří ke stánku úmluvy měl opony z přesoukaného [t. j. ze dvou nitěk tkaného] k. [Ex 27,9-19; 38,9-20]. Kněžský nárameník byl rovněž z kmentu [Ex 28,15; 39,3, kde Kral . mluví o hedvábí, jež však tehdy bylo úplně neznámé], královské roucho bylo z k. [1Pa 15,27]. Kment u L 16,19; Zj 18,12,16; 19,8 znamená nejjemnější bílou egyptskou bavlněnou [ne lněnou] látku na spodní roucho.

Kmet. Toto slovo se vyskytuje pouze jednou v bibli v souvislosti s *mládenci ve svatyni, pannami a *starci [2Pa 36,17]. Tato souvislost by mohla naznačovat kultický význam slova, nejde-li tu arci jen o naznačení vysokého věku, který nebyl ušetřen při vyvrácení Jerusalema.

Kmín jest dvouletá, okoličnatá rostlina, rostoucí na suchých lukách nebo zvlášť pěstovaná jako výnosná na polích [Iz 28,25,27; Mt 23,23]. Má úzké, stonkům podobné listy, dlouhý bílý květ. Plod podlouhlý, aromatické kořenné chuti. Užívá se při přípravě pokrmů a k výrobě oleje.

Kněz je člověk, zplnomocněný k úkonům, spojeným s věcmi posvátnými, zvl. k službě při oltáři. V této své funkci jest kněz prostředníkem mezi člověkem a Bohem. Kněží odedávna tvořili zvláštní oddělenou třídu nejen u Židů, nýbrž i u pohanů. Na př. v Egyptě, Medii, Řecku, Římě [Gn 14,17; 47,22; 1S 6,2; Sk 14,13 etc.]. Pokud nebylo ještě stálých svatyní a organisovaného kněžství, konali jednotlivci sami za sebe nebo spíše za svou rodinu kněžské funkce, na př. Kain, Abel [Gn 4,3n; Sd 6, 18nn]. Za patriarchů hlavy rodů, Noe, Abraham, Izák, Jákob, Job. Stejně tomu bylo i u pohanů, kde hlava rodiny vykonávala oběti. Když později lid izraelský byl organisován u Sinaje a stánek úmluvy zřízen, nastala nutnost pověřiti určité osoby pro službu při oltáři. Zvolen k tomu Aron a jeho synové, jimiž se úřad kněžský přenesl na všechny potomky pokolení Leví [Ex 28,1; 40,12-15; Nu 16,3; 17; 18,1-8; Dt 33,8—11], s výjimkou těch, kteří nevyhovovali zákonným předpisům [Lv 21,16n; Nu 16,15]. Původně patrně nešlo vůbec o pokrevní příbuzenství. Levitou byl každý, kdo zastával kněžskou funkci [Sd 17,7] anebo kdo byl rodiči zasvěcen Bohu [1S 1,1]. Obřad posvěcení

Egyptští knězi při kultických úkonech: žehnání, kadění, úlitbě, zařikání a čtení (ze svitku papyru). Sedící je velekněz. Podle Wilkinsona.

jest popsán v Ex 29 a Lv 8. Byl spojen s oběťmi a symbolickými úkony. *Roucha Aronova, jeho nástupců a kněží jsou popsána v Ex 28,39n; 39,2; Ez 44,17-19. Při všech bohoslužebných úkonech byli bosí. Než vstoupili do stánku úmluvy, umyli si nohy i ruce [Ex 30,17n; 40,30]. Dokud trvala jejich služba při stánku, nesměli pít vína a nápoje opojného [Lv 10,9; Ez 44,21], museli se v této době zdržovat pohlavního styku [Lv 15,16-18]. Hlavy nesměli holiť, nýbrž toliko ostříhati. Měli zakázáno ženiti se s vdovou nebo zahnanou a měli se ženiti toliko s pannou z Izraele nebo vdovou po knězi [Lv 21,7,14; Ez 44,22]. Hlavní jejich povinnosti byly tři: přísluňovat ve svatyni Hospodinově, vyučovat lid zákonu Božímu [Ag 2,12-14] a doptávat se na Boží vůli skrze *Urim a Thummim [Ex 20,30; Dt 33,8; Ezd 2,6,3; 2Pa 15,3; Jr 18,18; Ez 7,26; Mí 3,11] a jinak [nahlížením do jater a vnitřností a pozorováním různých znamení]. Zdá se, že za nejstarších dob bylo zjišťování vůle Boží předním úkolem kněze [Ex 17,9; Sd 17,5; 1S 28,6] a služba obětní stála až na místě druhém. [Hebr. *kôhen* souvisí s arab. *kahin* = vidoucí, žrec]. Ve svatyni, resp. v chrámě, to byly zvl. tyto povinnosti: opatrování ohně na oltáři pro zápalné oběti a udržování stálého ohně [Lv 6,12]; naplňování zlatých lamp před oponou čistým olejem [Ex 37,20; Lv 24,2], aby stále svítily. Obětování předepsaných obětí suchých i mokrých ráno a večer u dveří stánku [Ex 29,38]. Jiné povinnosti: vyložiti každý týden čerstvé posvátné chleby, troubiti na kovové trouby, prohlížeti nečisté, zvl. malomocné, udržovat stráž chrámovou. Ke kněžskému úřadu náležely také právní výroky v těžkých případech [Dt 17,8-13]. Kněžský soud byl konečný, protože byl právě soudem božským [Bič II., 116]. Účastnili se také válečných tažení [1Pa 12,23,27; 2Pa 20,21]. Sz kněz byl svému lidu ustavičnou připomínkou svatosti Boží, která zavazuje všechny lid, aby byl „lid zvláštní mimo [= nad] všechny lidi“ [Ex 19,5n], to znamená, aby usiloval o dosa

žení takového stavu, v němž by mohl kdykoli předstoupiti před svého Pána [Bič II., 117].

Příjmy kněžské: — 1. Desátky z desátků, t.j. jedno procento z úrody [Nu 18,26-28]. - 2. Každý třetí rok veškeré desátky [Dt 14,28; 26,12]. - 3. Výkupné pět šekelů z hlavy za prvorozeného, ať člověka nebo zvířete [Nu 18,16]. — 4. Výkupné nebo výplaty, zvlášť slíbené [Lv 27]. - 5. Z kořistí, zajatých jak z lidu, tak i z hověd [Nu 31,25-27]. - 6. Chleby posvátné, které se týdně vyměňovaly, maso z obětí zápalných, z obětí pozdvížení a sem i tam obracení [Nu 18,8-14; Lv 6,26,29; 7,6-10; 10,12-15]. - 7. Prvotiny z prvních úrod země, žita, vína a oleje [Ex 23,19; Dt 26,1-10]. - 8. Když se Izraelci usadili v Kanaanu, bylo rodinám kněžským přikázáno třináct měst útočištných i s předměstími [Joz 21,13-19].

Po rozdělení říše bylo Jeroboámem zřízeno kněžstvo „z lidu obecného“ [1Kr 12,31], které nebylo uznáváno pravověrnými kruhy z jihu. Jsou to t. zv. kněží výsostí [1Kr 12,32]. Na jihu pak dochází k centralisaci kultu za Joziáše r. 622 př. Kr. a kult se stává předním úkolem kněží na úkor zvěstování vůle Boží. Ukazuje to jasně polemika proroků proti kultickému pojetí kněžství.

Kněžství bylo všeobecně dědičné; čeledi kněžské v Dan [Sd 18,30] a v Sílo [1S 2,27n] kladly váhu na to, že jejich rodokmen sahá až k Mojžíšovi. Při svatyních bývalo více kněží; tak v Nobe 85 [1S 22,18]. Za Davida byli podle tradice kněží rozděleni na 24 třídy, kterým stál v čele nejvyšší kněz [1Pa 24,1-19; 2Pa 23,8; L 1,5]. Kněžimi ponechání pouze potomci Sadochovi, ostatní levitité konali jen nižší služby chrámové, hlavně porážení dobytka k obětem [Ez 44,15]. Každá třída byla vždy týden ve službě [2Pa 23,18]. Po zajištění babylonském se uvádějí navráťjci jen ze 4 tříd [Ezd 2,36—38], ale záhy obnoveno rozdělení na 24 tříd. Nejvýše stojí nejvyšší kněz, za ním hned druhý kněz [2Kr 25,18], který snad je totožný se správcem domu Božího [2Pa 31,13];

[332] Kněz nejvyšší Kniha

Neh 11,11] a s úředníkem chrámu [Sk 4,1; 5,24]. Na rozdíl od ostatního kněžstva byl velekněz zvlášť pomazán [Ex 29,7; Lv 8,12]. Jeho úkolem bylo přinášeti oběti v den smíření a s krví obětního zvířete vejíti do svatyně svatých [Lv 4,16n]. Jeho význačné postavení je patrné zvláště z Nu 35,28; Joz 20,6, kde je ustanoveno, že vražedník se v den veleknězova úmrtí smí vrátit beztrestně z útočištného města do svého bydliště. [Sr. Bič, II. 121.] Ustroj velekněze je popsán v Ex 28. Ve funkci velekněze vystupovali někdy i králové [1Kr 8,14]. V době ppxilní ovšem zmizel král a velekněz se stal hlavou židovstva. Vedle kněží pak se objevují zákoníci, jejichž autorita jako vykladačů Zákona časem zastínila autoritu kněžskou.

V dobách nz úřad nejvyššího kněze býval určován a někdy i rušen libovůli cizích vládců; také politické vlivy zasahovaly. Kněz měl v době Ježíšově vedle velekněze a zákoníka celkem malou úlohu. Ježíš sice uznával kultické předpisy [Mt 8,4; Mk 1,44; L 5,14 sr. Lv 13,49], ale Samaritána staví nad kněze [L 10,31n] a sebe jako mesiášského krále staví výše než chrám [Mt 12,2-8]. Podle Žd 7 a 8 Kristus jako velekněz jedinou dokonalou a dostatečnou sebeobětí učinil kněžství zbytečným a podle 1Pt 2,5—9 kněžství přeneseno na církev [všeobecné kněžství], sr. Zj 1,6; 5,10.

Kněz nejvyšší, velekněz [Lv 21,10; Nu 35,25; 2Kr 25,18; 2Pa 19,11; Ezd 7,5]. *Kněz. Po pádu království získal na důležitosti i v otázkách politických, zvláště mohl-li se vykázat rodokmenem sádochovským. Od r. 160-153 př. Kr. byl Jerusalemem bez velekněze. Pak nastoupili [za Makkabejců] veleknězi z obyčejných kněžských rodů. Jen tu a tam se objevil nějaký sádochovec, ale význam nejvyššího kněze v době Ježíšově zřejmě upadl. Z nejvyšších kněží jmenuje NZ Kaifáše [zastával úřad asi od r. 18-37; J 11,49n.51; 18,13n; Mt 26,57.62n; Mk 14,53.60n; L 22,54], Annáše [asi 6-15 po Kr.], který byl sice sesazen, ale měl stále značný vliv [L 3,2; J 18,13.24; Sk 4,6], a Ananiáše [Sk 23,2; 24,1]. Velekněz zasedal v synedriu buď jako předseda nebo člen spolu se zákoníky a staršími [Mt 26,57; Mk 14,53; L 22,54]. Mluví-li NZ o nejvyšších kněžích, předních kněžích [L 22,4.52], míní tím jednak správce chrámu, jednak ty, kteří měli dozor nad týdenním oddílem kněží, na něž připadla služba, jednak ty, kteří spravovali pokladny chrámové, nikoli jen nejvyššího kněze [Mt 26,3n.14n; 27,6; 28,11]. Někde výraz „přední kněží“ je zkráceninou za synedrium [Mk 15,3.10n; J 12,10; 18,35; 19,6.15.21; Sk 22,30]. Sk 4,6 mluví o pokolení nejvyššího kněze, t. j. o potomcích Sádochových. Sk 19,14 označují Scevu za předního kněze. Patrně tedy i v diaspoře byli vyšší kněží, ale velekněz byl jen v Jerusalemě, nepočítáme-li Oniu III., který v egyptském městě Leontopolis postavil chrám [kolem

r. 170 př. Kr.]. Častým jmenováním předních kněží chce NZ naznačit, že nejen nejvyšší kněz, ale vůbec vedoucí představitelé náboženství odmítli Ježíše.

Velekněžství Kristovo je zdůrazněno zvláště v Žd na základě Ž 110,4; Gn 14,18. Kristus je knězem podle řádu Melchisedechova, který je vic než levitští kněží [Žd 7,1-28]. Je prostředníkem lepší smlouvy [Žd 7,22; 8,6-13; 9,15-22 sr. Jr 31,31nn; Ž 40,7nn]. Proniká skrze oponu, t. j. tělo své [svou obětí na kříži] k trůnu Božímu, a tak otvírá cestu věřícím [Žd 10,20] do svatyně. Taťo rozhodující obět se stala „jednou“ [pro vždy Žd 7,27] a nemusí být tudíž opakována. Neboť Kristus je Syn [Žd 5,5n], takže jeho velekněžství [Žd 3,1] nelze srovnávat co do účinnosti s velekněžstvím levitským. Proto také jen Syn může být „knězem na věky“ [Žd 7,21nn] jako ten, který je věčně živ k orodování a tudíž původce dokonalé spásy [Žd 7,25].

Kněží přední [Mt 2,4; 16,21; 20,18; 21,15; 26,3; 27,3; L 20,19; 24,20; Sk 9,14] zahrnovali snad jednak nejvyššího kněze, jeho předchůdce, členy jejich rodin a jiné vyšší • kněžské funkcionáře. *Kněz nejvyšší.

Kněžna. Tak bývaly nazývány manželky knízat [Est 1,18; sr. Šd 5,29: „přední služebnice“].

Kněžství = kněžský úřad, kněžská hodnost, kněžská činnost [Nu 16,10; 25,13; 1Pa 6,10; Ezd 2,62; Neh 13,29]. *Kněz. Poněvadž levitské k. nepřineslo žádné dokonalosti [Žd 7,11n], musel se Kristus stát knězem, jehož kněžství nepřechází na nikoho jiného [Žd 7,24].

Kněžstvo. 1Pt 2,5,9 zřejmě navazuje na Ex 19,6, podle něhož lid izraelský má tvořit království, pozůstávající z kněží [sr. Dt 7,6; 14,2; 26,19; 28,9; Nu 16,3]. 1Pt 2,1-10 přenáší všechna důstojenství Izraele na církev Kristovu, i pokud se skládala z bývalých pohanů. Její údové mají být svatým kněžstvím k přinášení duchovních obětí skrze Krista a mají tedy bezprostřední přístup k Bohu. Králem je Kristus. Křesťané jsou tudíž královým kněžstvím [1Pt 2,9; Ex 19,6], jež ve smyslu Iz 61,6,9 a 43,21 má být svědkem Božím mezi národy. Nejde tu jen o všeobecné kněžství uvnitř církve, ale o misijní poslání.

Kniha. Ve starověku nebylo knih v našem slova smyslu. V nejstarších dobách se písmo vtesávalo do kamene [skály, chrámových zdí, soch, sloupů, kamenných desek a p.] kovovým dlátem [Kral. „pérem železným“ Jr 17,1; „rafíjí železnou“ Jb 19,23n] nebo vyřývalo se do kovu a hliněných destiček, jež bývaly vkládány do hliněných obalů. Tyto obaly musel adresát rozbit, aby se dostal k vlastní zprávě. Jindy se písmo malovalo na vypálené střepe rozbitých nádob [ostraka] třtinovým perem a tuší [Kral. černidlem Jr 36,18]. Po vynálezu papýru [v Egyptě již od 3. tisíciletí př. Kr.] se psalo na papýrové svitky, z nichž nejdělsí až dosud nalezený [egyptský] měří 40 m. Kniha Jeremiášova [Jr 36,23] byla snad psána na papýrový svitek. Tyto svitky

bývaly obvažovány stužkou a zapečetěny [Iz 8,16]. Psalo se na ně ve sloupcích, takže stačilo ke čtení rozvinout vždy část svitku. Pro větší pohodlí byly k oběma koncům připevněny tyčinky. S jedné se papyrus odvínoval, na druhou se přečtená část navínovala [Iz 34,4; Ez 2,9]. Trvanlivější a ovšem dražší svitky byly pořizovány z kůže [nejčastěji ovčí] nebo v posledních stoletích př. Kr. z pergamenu [z maloasijského města Pergamu], což byla také kožená blána zvláštním způsobem upravená. Na pergamenu je napsána většina nejstarších dochovaných rukopisů biblických knih. Někdy ve II. století po Kr. se vedle svitků začaly vžívat i kodexy [svazky], t. j. knihy se stránkami, upravené v podstatě stejně jako knihy naše. Do takových svazků, v nichž se dalo listováním snáze a rychleji hledat než v dosti nepraktických svitcích, byly patrně nejprve psány texty biblické a právnícké. V posledních několika desetiletích byly v Egyptě nalezeny rozsáhlé zbytky papyrových kodexů ze III. století, jeden malý zlomek [z J 18] dokonce z prvé poloviny II. století, obsahující mnoho částí řeckého Starého i Nového Zákona. Jsou to nejstarší dnes známé rukopisy NZa. Z doby od IV. století počínaje je zachována řada pergamenových kodexů s více méně úplnými řeckými [po př. řecko-latinskými] Novými Zákony nebo i celými bibliemi.

V Sýrii a Palestíně na dvorech panovníckých se užívalo dřevěných desek [t. zv. *diptychon*] místo zápisníků. Snad i Ez 37,16, kde se mluví o „dřevě“, na němž mělo být psáno, vztahuje se na tento zvyk psát na dřevěné desky, potažené voskovou nebo jinou měkkou vrstvou [Sr. Iz 30,8]. Obširnější výklad o psaní najdeš u Biče III., 52—60. Vedle knih, dochovaných ve SZ, dovidáme se o knihách nedochovaných: *Kniha bojů Hospodinových [Nu 21,14], *Kniha Upřímného [Joz 10,13], kniha Nátanova [1Pa 29,29], kniha Gádova [1Pa 29,29], proroctví Achiáše Silonského a vidění Jaady [2Pa 9,29], kniha o králi Davidovi [1Pa 27,24], kniha Semaiášova a Iddova [2Pa 12,15], kniha o králích izraelských a judských [1Kr 14,19,29; 2Kr 24,5]. V době, kdy byla sepsána 2Pa, jistě existovala celá knihovna monografií při dvorech královských nebo při chrámu [2Pa 13,22; 20,34; 26,22; 33,18n; sr. 1Kr 4,32n].

Psaním knih se zaměstnávali písaři z povolání [*Kariatsefer], kterým byl text diktován [Jr 32,12; 36,4.18.32; Ez 9,2n]. Králové si vydržovali zvláštní písaře [kancléře 2Kr 12,10; Ezd 4,8]. Úkol levitů záležel také ve psaní [2Pa 34,13], zvláště v opisování Zákona. [Jr 8,8]. Později se z nich vyvinuli *zákoníci.

Mluví-li Písmo o knize zákona, myslí buď na určitou jednotlivou knihu [Dt 29,21; 30,10; 31,24.26] nebo převážně na Pět knih Mojžišových nebo jejich část [2Kr 22,8; Neh 8,1.3.8; Mk 12,26; Ga 3,10]. Dn 9,2 mluví prostě o knihách [sr. Ž. 40,8]. Kniha rodu = rodokmen [Mt 1,1 sr. Gn 5,1]. 2Tm 4,13 se snad myslí na knihu SZ.

Kniha Knížata [333]

Ve Zj máme patero užití pojmu k. Jednak je to sebeoznačení této knihy [1,11; 22,7.9n. 18n], jež je nezapečetěná [22,10] na rozdíl od Dn 12,4.9, protože čas naplnění je blízko a církev Boží potřebuje rad, útěchy a účinné naděje. Pak je tu kniha zapečetěná sedmi pečeti [5,1-5,7n], popsána po obou stranách — tedy svitek [sr. Ez 2,9n]. Poslední vůle v Římě bývaly také pečeti sedmi pečeti. Tato kniha obsahovala Boží rozhodnutí o budoucnosti církve a světa, jakýsi Boží světový plán, zahrnující i jeho soudy. Tuto knihu tajemství Božích smí a je s to otevřít pouze Beránek [5,6], t. j. Kristu je svěřeno uskutečnění Božích úradků a tak přivést k cíli Boží vládu. Dále je tu řeč o knížce, kterou má vidoucí pozřít [10,9n; sr. Ez 2,8-3,3], aby si plně uvědomil to, co je v ní obsaženo. Ptrně tu jde o vidění toho, jak Bůh naloží v posledních dnech s Izraelem a jeho chrámem [11,1-14; snad také 12,1-9; 13,1-7.11-18]. Pak jsou tu „knihy“ [20,12], patrně soudní knihy, v nichž jsou zaznamenány skutky každého jednotlivce, aby byly při posledním soudu otevřeny [sr. Dn 7,10; Iz 65,6; Jr 22,30; Mal 3,16]. A konečně je tu kniha života [3,5; 13,8; 17,8; 20,12; 21,27 sr. F 4,3]. Už ve SZ se shledáváme s touto představou [Ex 32,32n; Iz 4,3; Ž 69,29; Dn 12,1 sr. Ž 56,9; 139,16], která se opakuje také u L 10,20; F 4,3; Žd 12,23 a byla běžná ve starém Orientě. Ale na rozdíl od orientálního fatalismu jde tu o křesťanskou jistotu vyvolení ke spáse [sr. 2Tm 2,19], jež má svůj základ ve vykupitelském díle ukřižovaného a zmrtvýchvstalého Krista. On spravuje tuto k. [Zj 13,8] od počátku světa [Zj 17,8], aby z ní nebylo vymazáno jméno toho, kdo zvítězil [Zj 3,5].

„Knihami“ ve Sk 19,19 jsou míněna t. zv. efezská grammata, t. j. kouzelné formule, psané na prouzcích pergamenu a prodávané za drahé peníze.

Kniha bojů Hospodinových [Nu 21, 14n] jest patrně jméno staré, avšak nedochované a blíže neznámé sbírky izraelských písní, jednajících o bojích Hospodinových, t. j. o bojích vedených jménem Hospodinovým [1S 25,28].

Kniha Upřímného jest patrně stará sbírka izraelských písní, nedochována však a blíže neznámá, z které jsou zachovány Joz 10,12. 13n, opěvující vítězství gabaonské, potom pohřební píseň Davidova o Saulovi a Jonatanovi [2S 1,18-27] a podle LXX i Šalomounova pamětní modlitba při posvěcení chrámu [1Kr 8,12n]. Ostatní písně nejspíše při zjetí baby-lonském zanikly.

Kniha zákona *Kniha.

Kniha života *Kniha.

Knížata, kníže. Ve SZ jde většinou o politické nebo vojenské vůdce [Jb 29,7nn], hlavy pokolení [Nu 1,1] nebo rodu. Původně tu šlo patrně o vážené občany, z nichž se postupem času stala knížata měst [1Kr 22,26], podléhající králi a tvořící pomocníky královy

[334] Knížatstvo-Kobylky

[Jr 36,12nn]. Časem se v jejich rukou soustředila nejvyšší moc. Také v čele navrátilců z Babylona stál z počátku světský kníže [Ezd 1,8], jehož hlavní povinností však bylo pečovat o bohoslužbu [Bič I., 299 sr. Ez 45,17]. Poexilním ideálem byl nikoli král, nýbrž kníže [Ez 45,8n.18]. N.

V NZ Kraličti slovem k. překládají několik řeckých výrazů, z nichž nejdůležitější je *archón* — vládce, často ovšem v oslabeném významu: předák. Tak se mluví o k. čili vládcích tohoto věku [1K 2,6 sr. Tt 3,1], a často v rozmanité obměně o k. židovských [Mt 9,18; L 14,1; 18,18; J 3,1; 7,26; 12,42; Sk 3,17; 23,5 a j.]. Mluví-li se o „k. školy“, bývá podkladem jiné, byť příbuzné slovo, označující představeného synagogy [Mk 5,36; L 13,14; Sk 18,8.17]. Mt 2,6 je podkladem jiný výraz pro vladaře [*hegemón*], Zj 18,23 pro velmože [*mégistan*], Sk 28,7 stojí prostě „první“. — Mluví-li se o k. čili o vladaři [*archón*] d'áblů čili démonů [Mk 3,22; Mt 9,34, sr. „k. světa tohoto“ J 12,31; 14,30; 16,11, sr. Ef 2,2, snad i 1K 2,6.8], je to výrazem představy, že démonské bytosti jsou organizovány v jakési říši, jež má svého vladaře a jež je protikladem a nepřítelkyní *království Božího. Ježíš své mocné činy chápe jako vítězné nájezdy do této říše a předzvěsti jejího blízkého pádu a tedy i jako vlom království Božího [Mt 12,28, sr. 12,24]. Stejná myšlenka se ozývá i v epištolách Pavlových, sr. *Knížatstvo.

Někdy se slova k. v Kralické bibli užívá i o Ježíši Kristu. Sk 3,15 a 5,3] se tím překládá slovo *archégos*, které jinde [Žd 2,10; 12,2] je přeloženo „vůdce“ a které znamená „vládce“, „vůdce“, ale mívá přitom spodní význam „průkopník“, „zakladatel“. Ježíš Kristus první přemohl smrt a je tedy průkopníkem života [Sk 3,15 sr. „prvorozený z mrtvých“ Ko 1,18; Zj 1,5 sr. Ř 8,29], prorazil nám cestu ke spáse Žd 2,10, k víře Žd 12,2. — „K. pastýřů“ 1Pt 5,4 je překladem titulu „vrchní pastýř“ nebo „velepastýř“ [*archipoimén*]. Tento titul vybavuje staré představy o Mesiáši jako pastýřském králi [sr. Iz 44,28; Jr 3,15; 23,4; Ez 34,23; 37,24], ale zároveň zdůrazňuje: není jiného pravého pastýře, dokonce arcipastýře mimo Ježíše Krista! [sr. J 10,2-16]. S.

Knížatstvo. Tímto slovem Kraličti na 8 místech Pavlových listů překládají řecký výraz [*arché*], jehož obecný význam je jednak „počátek“, jednak „vláda“. Ve zmíněných 8 místech apoštol toto slovo uvádí vždy ve spojení aspoň s jedním z výrazů, v Kralické bibli překládaných slovy *anděl, *mocnost, *moci, *vrchnost, *panstva, a v takové souvislosti, že je zcela zřejmé: má na mysli rozličné kategorie nadzemských, andělsko-démonských bytostí. Nijak blíže přitom nenaznačuje, čím se tyto kategorie od sebe navzájem liší. K vystižení těchto rozdílů bychom musili čerpat z mimobiblických náboženských textů, tím

bychom se však mohli dostat na scesti, protože bychom si tím mohli zastít vlastní smysl apoštolových zmínek o k. a jiných „mocnostech“. Apoštol jistě nepopírá existenci takových bytostí, také se však na ně nikterak neoustředuje, nýbrž se obrací proti těm, kteří je činí samostatným předmětem zájmu a snad i uctívání a tak si ztěžují anebo i zastírají pohled k Ježíši Kristu. Vždyť knížatstva jsou na Kristu závislá už svým původem [Ko 1,16; 2,10], byla přemožena, odzbrojena a podmaněna jeho smrtí na kříži [Ko 2,15] a jeho vzkříšením- [Ef 1,21] a budou definitivně „vyprázdněna“ čili zahubena při jeho druhém příchodu [1K 15,24]. Proto církev smí a má na ně hledět s vědomím vítězné svrchovanosti [Ef 3,10], v jistotě, že nemohou odloučit vyvolené od lásky Boží [Ř 8,38]. Jediný zájem, jež lid Kristův smí těmto přemoženým, ale do nového příchodu Kristova ještě nezahubeným mocnostem věnovat, jest zápatí proti jejich svodům se vši vážností, ale také se vši jistotou, kterou mu dodává síla duchovní zbroje Boží [Ef 6,12]. — Apoštolovy výroky o k. tedy vyjadřují totéž pojetí přítomného života křesťanova jako na př. F 3,12-16: stojíme v boji, který byl již vítězně rozhodnut, ale všechny bojové akce ještě neskončily. Nepotřebujeme se k. ani jiných mocností bát, ale nsmíme polevit v bdělosti a pohotovosti k boji. Mimo tento vztah apoštol o k. nemluví, nejsou mu samostatným předmětem zvěsti tím méně spekulací. S.

Knížetsky [Kral.], t. j. statečně [Gn 32, 28; Oz 12,3-4].

Knížetství [Kral.]. Vláda [Iz 9,6n], panství [Ju 6].

Knížka [Zj 10,2.8-10]. *Kniha.

Knót. Lněná koudel [Iz 42,3; 43,17], jíž se užívalo jako knotu do chrámových svíců. Později byly knoty zhotovovány z obnošených levitských šatů.

Koberec. Tak překládají Kraličti tři různé hebr. výrazy. V 2Kr 8,15 jde patrně o ložní pokrývku; v Př 7,16; 31,22 o umělejší tkanou příkrývku nebo koberec. U Ab 3,7 jde spíše o stanovou látku. Jinde překládají totéž slovo jako čaloun [Iz 54,2], kortýnu [Jr 4,20; 10, 20; 49,29] nebo oponu [Pís 1,5].

Kobylky [*Locustidae*], známý hmyz, mající zadní nohy velmi dlouhé, ke skákání způsobilé. Je jich asi 40 druhů, z nichž ve SZ je jmenovitě uvedeno 10. Kraličti si s některými jmény nevěděli rady, a tak je prostě přepsali [na př. arbes, chargol, chagab, sálem Lv 11, 22]. Nejzhoubnější z nich je čedeř saranče, a to saranče stěhovavé [*Pachytylus migrotorius* a *Acridium Peregrinum*], které se liší od kobylek krátkými tykadly a jsou domovem v Sýrii a Arábii a v jiných jižních krajinách, vyskytující se ve velkých hejnech. Kam takové hejno tohoto žravého hmyzu zapadne, všechno zpusťoší a všechna zeleň zmizí v několik hodinách, neboť hejna jejich jsou jako mračna, která i slunce zatěmní [Ex 10,12n; Jr 46,23; Sd 6,5; 7,12; Na 3,15 a j.]. Když

Koflík Koláč [335]

Odvádění poplatku assyrskému králi. Granátová jablka a kobyly. Reliéf ze Senacheribova paláce v Ninive.

letí, způsobují hluk, jako když silně prší nebo jako hluk vozů a koňů [Zj 9,3,9]. Také jsou druhy, které se jedí a za tím účelem různě upravují [Lv 11,21,22; Mt 3,4; Mk 1,6]. *Chargol a chagab. Někde ovšem nevíme,

Přípitek božstvu. Část t. zv. loveckých soch z severozápad. paláce v Nimrudu.

zda snad nejde o zákrytná jména, označující nějakého nepřítele [Jl 1,4 sr. s 2,5].

Koflík. Tak překládají Kraličtí několik hebr. a řeckých výrazů, jež označují kelímkovité a pohárkovité misky, některé s nožkou, takže se blížily podobě kalicha. Jen z vykopávek se můžeme dohadovat, jak asi vypadaly rozmanité ty kalichy [Gn 44,2; Jr 35,5], číše [Jr 35,5; 16,7; Ž 116,13; Iz 51,17], obětní misky [Ex 37,16; Nu 4,7; Jr 52,19] a poháry [Ezd 1,10; 1Pa 28,17]. Některých k. se užívalo i k věštění podle postavení zlaté mince, vhozené do něho, anebo podle tvarů, do nichž, se zformoval olej, smíšený s vodou [sr. koflík Jozefův Gn 44,2.12.17]. K. a kalich měly ovšem i smysl obrazný. Byl obrazem blahoslaveného života [Ž 16,5; 23,5], ale také jeho hořkosti [Ž 11,6] a utrpení [Mt 20,22n; J 18, 11]. Ž 116,13 mluví o kalichu spasení, Iz 51, 17 o kalichu prchlivosti [sr. Zj 16,19], Zj 15,7; 16,1 o koflíku hněvu Božího [sr. 14,10], Zj 21,9 o koflíku sedmi ran [sr. Zj 18,6]. *Kalich.

Kohejšti. Snad totožní s lidem Kutů nebo Ku, bydlícím východně od Tigridu [Ez 23, 23], jedním z těch národů, kteří přitáhli proti Jerusalemu.

Kohout. Domácí pták původu indického, odkudž se dostal do Persie a v době Alexandra Velikého i do Palestiny. Není divu, že v SZ není jmenován ani kohout, ani slepice, ačkoli na nalezených pečetičích máme obraz kohouta. V NZ se mluví o kohoutím zazpívání [Mt 26,34.74n; Mk 13,35]. Šlo o třetí část noci [kuropění] od půlnoci do tří hodin ráno.

Kochati se = mítí rozkoš, potěšení, radost. O Bohu [Jb 22,3], o člověku, jenž se k. v Hospodinu [Jb 22,26], v jeho ustanoveních [Ž 119,16], v ohavnostech [Iz 66,3; sr. 2Pt 2,13], v manželce [Př 5,19], v tuku [Iz 55,2], v lýtkách udatného [Ž 147,10]. Kraličtí tak překládají různé hebrejské výrazy, jež na různých místech překládají různě.

Kojiti, kojná. Izraelské matky kojily své děti samy [Gn 21,7; 1S 1,23], a to obvyčejně dvě až tři léta, jak to činí palestínské matky doposud. Zemřela-li matka anebo neměla-li dost mléka, bývaly najaty kojné [Kral . *chovačka Gn 24,59; 35,8; chůva 2Kr 11,2]. Odstavení bývalo spojeno s rodinnou slavností [Gn 21,8] a obětmi [1S 1,24]. V NZ pronáší Ježíš »běda« nad kojícími matkami, které se dočkají dnů soudu [Mt 24,19; L 21, 23; sr. Dt 28,53-56].

Koláč. Tak překládají Kral . mnoho hebr. výrazů, jež nadto překládají různě. Dnes však už nedovedeme přesně říci, co který z těchto výrazů znamenal. Někde mohl znamenat bochník [Sd 7,13; 1Kr 14,3], jinde něco na způsob oplatky [Ex 12,39; 16,31; Nu 11,8; 1Pa 23,29], vyrobené k účelům bohoslužebným z nejjemnější mouky. K. cizího původu byl obětován »tvoru nebeskému« [Jr 7,18; 44,19], připomínající úplněk a bohyni měsíce. Nákladnější koláče byly smaženy na olivovém

[336] Kolaiáš-Kolossenským

oleji [Nu 11,8] nebo zadělávány s olejem [Lv 2,4nn]. Některé byly zadělávány s medem, ale k. pro kultické potřeby nesměl být takto zaděláván [Lv 2,11]. Někdy bylo do k. přidáváno ovoce nebo ovoce bylo stlačeno v podobu k. *Flaše. *Hrouda.

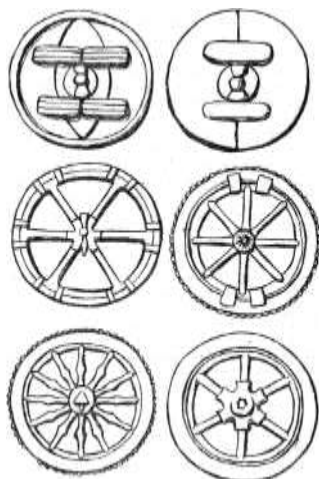
Kolaiáš [= hlas Hospodinův?]. — 1. Otec falešného proroka Achaba z doby Jeremiášovy [Jr 29,21]. — 2. Benjaminovec, který se po návratu z Babylona usadil v Jerusalemě [Neh 11,7].

Kolčava vyskytuje se pouze Lv 11,29 v seznamu zvířat nečistých. Někteří myslí, že by hebr. slovu *chóled* spíše odpovídal krtek nebo tchoř.

Koleno. Výraz »roditi na kolena« [Gn 30,3] nás uvádí do zajímavého obřadu, jímž neplodná manželka přijímala za své dítě, které se narodilo z otrokyně. Otrokyně tu rodila na klín své velitelky. — Podle výroků Písma je slabost člověka patrná nejvýrazněji na chvění kolen [Jb 4,4; Dn 5,6; Z 109,24; Nah 2,10; Žd 12,12]. *Klaněti se. *Klekati.

Kolchoz [= jenž vše vidí]. Otec Sallunův [Neh 3,15], podle některých totožný s otcem Baruchovým [Neh 11,5].

Koliandr [Coriandrum sativum] náleží k druhu jednorokých rostlin okoličnatých, 30-60 cm vysokých, s listy peřenodílnými, bílými nebo růžovými květy a kulatými plody 2-3 mm v průměru, které se poltí na dvě polovice. Voni příjemně, mírně aromaticky a rodí se v Egyptě, Persii, Indii a v krajinách okolo Středozemního moře. Užívá se ho jako kuchyň

Kola starověkých vozů. 1—2. Sumerská (3000 př. Kr.). 3. Egyptská (1500 př. Kr.). 4. Assyrská (900 př. Kr.). 5. Perská (500 př. Kr.). 6. Římská (100 př. Kr.). Na obr. je jasně vidět vývoj od primitivního odřezku kulatého kmene až k modernímu kolu.

ského koření. V bibli je uveden na dvou místech [Ex 16,31 a Nu 11,7].

Kolík. V bibli jde o stanové kolíky, jejichž nepohyblivost se stala obrazem stálosti [Ex 35,18; Dt 23,13; Iz 33,20; 54,2].

Kollyrium. Lékařská oční mast, snad nazývaná tak proto, že přicházela do obchodu v podobě oválového bochníčku chleba [lat. collyra]. Zj 3,18 snad navazuje na J 9,1-15. 39-41.

Kolo. Kaz 12,6 mluví o k. nad studnicí, na němž byl navinut provaz s nádobou na čerpání vody. Byla to rozměrná kola, jaká jsou na východě v užívání dodnes. Kola u Ez 1,15n jsou obrazem rychle se střídajících událostí a proměn na světě. Proto měla barvu mořského kamene [v. 16], neboť i moře je obrazem nestálosti. Přitom však všechna kola byla symbolem nevystižitelné Boží správy [jedno kolo bylo uprostřed druhého v. 16]; šla tam, kam jim ukazoval Duch [v. 20], a stála zdánlivě tehdy, když Bůh své moci zjevně neprokazoval [v. 21; sr. 10,2.9-17]. Dn 7,9 mluví o k. trůnu Božího. — Jak se vyvíjela kola u *vozu [Ex 14,25; Iz 28,27], je patrné z obrázku.

Kolo narození [Jk 3,6]. Žilka a jiní překládají »běh života« a navazují tak na úsloví, jež bylo běžné mezi Řeky, že život se podobá kolu. Podle Jk nezvládnutý jazyk je jako oheň, který ničí běh života.

Kolosy [Kral. : Kolossis, řecky Kolossai]. Ve starověku město v jz Frygii na řece Lykos, nedaleko jejího ústí do Maeandru. V sousedství byla města Hierapolis a Laodicea [Ko 2,1; 4,13]. Původně leželo na silnici, spojující Efez s dalším východem. Za dob Pavlových však byly vystavěny už jiné, důležitější silnice, takže K. ztratily na významu, i když stále slyšely hotovením látek a barvením vlny. Podle Ko 2,1 se zdá, že zde Pavel nikdy nekázal, ač se tu snad mohl zastavit na třetí misijní cestě [Sk 18,23; 19,1]. Vše závisí na tom, kdy byla napsána Ko. Sbor zde snad založil Epafras a řídil později *Archippus [Ko 1,7; 4,17]. Snad se to stalo v době, kdy Pavel pracoval v Efezu [Sk 18,23; 19,1]. Filemon a Onezimus byli členy sboru v K. [Ko 4,9]. Pavel napsal Koloským list, jimž se staly K. mezi křesťany obecně známými.

Kolossenským. Epištola apoštola Pavla, napsaná v době jeho uvěznění [Ko 4,3.10.18] snad v Římě, ač někteří badatelé mají za to, že šlo o Cesareu [Sk 23,35; 24,27] nebo o Efez. Byla-li napsána v Římě, šlo by asi o rok 62 po Kr., ač přesné datum nelze určit. Podnětem k dopisu byly patrně zprávy Epafrovy [Ko 1,7n], který upozornil na nebezpečí, jež hrozilo věřícím v K. Falešní učitelé pravděpodobně tvrdili, že prostá víra v Krista a jednoduchá bohoslužba v jeho jménu je pouze pro začátečníky, ale ti, kteří chtějí proniknout hlouběji, musí prý k plnému spasení uctívat anděly, zachovávat zvláštní obřady, spojené s askesí [Ko 2,16.18.20n], a tak opustiti sprostost, kteráž jest v Kristu [2K 11,3], a svrcho

vanost a ústřední postavení Kristovo [Ko 1,18]. Tento blud měl některé židovské prvky [na př. zachovávání sobot 2,16 nebo důraz na obřizku 2,11], ale nebylo to čisté židovství, nýbrž spíše skreslení křesťanské víry vlivem pohanských theosofických kultů a gnostických spekulací.

Obsah epístoly. Pavel nejdříve hodnotí víru církve v K. a připojuje modlitbu za její pravý vzrůst [1,3-12]. Pak zdůrazňuje ústřední postavení Kristovo v celém universu [1,13-2,3]. Na základě této christologie varuje před falešným učením [2,4—23] a ukazuje na nový život v Kristu [3,1—17; 4,2-6]. Připojuje přehledný výpočet povinností různých členů křesťanské domácnosti [t. zv. »domácí řád« 3,18-4,1] a končí osobními informacemi a vřelými pozdravy [4,7-18]. Základní myšlenkou celého dopisu je jistota, že Kristus stačí na všechny lidské potřeby. Je dokonalým zjevitel-tem Božím, protože je obrazem neviditelného Boha [1,15] a jsou v něm skryty všechny poklady moudrosti a známosti [2,3]. Je dosta- tečným vykupitelem [1,14,20], je dostačující hlavou církve [1,18]. Jemu je církev zavázána naprostou poslušností. Je dostačitel- ným Pánem pro všechny národy a skupiny lidské [3,11]. Musí být tedy centrem rozumového, etnického a sociálního života lidstva. Jen má-li on ve všem prvotnost [1,18], může být život člo- věka dokonalý [2,9n] a plný.

Doručitelem epístoly byl Tychikus [4,7n], který byl pověřen také odevzdáním jiného listu do Efezu [Ef 6,21], jenž snad byl napsán současně. S Tychikem šel také Onezimus [Ko 4,9], jenž nesl dopis Filemonovi. XX

Koltra [z ital. = opona, příkrývka; hou- ně, čaloun]. Před- sň stánku úmluvy měla ko- bercové stěny [koltry] z bílého přesoukaného »hedvábi« tak utkaného, že očka byla s obou stran, t. j. s oboustranným lícem. Proto koltry očkované [Ex 27,9; 35,17; 38,14n; 39,40; Nu 3,26; 4,26]. Bílé »hedvábi« je symbolem osobní spravedlnosti [Zj 19,8] a koltry jsou zde obra- zem oné spravedlnosti, kterou žádá Bůh na každém, kdo se k němu chce blížit.

Komár. »Cediti komára«, jenž náhodně upadl do pitné vody, a »polykati velblouda« [Mt 23,24] znamená být úzkostlivý nad malý- mi přestupky obřadního zákona, při tom však přehlížet velké předpisy Božích požadavků lásky.

Komín [stč. pec]. Ez 46,22 mluví o ko- můrkách při chrámu, v nichž byly přípra- vovány na zvláštních ohništích [»sň s komíny«] některé oběti. U Oz 13,3 překládají Kral. jiné hebr. slovo jako komín. Jde tu o mříž, kterou odchází kouř. Jinde totéž slovo překládají: okno [Kaz 12,3].

Komora. Ve SZ je tohoto slova užito jednak v dnešním slova smyslu [sň, skladiště Sd 16,9; 1Pa 9,26] nebo ve smyslu stč. jako dýchod [Ezd*4,13].

Komorník, dozorce nad nějakou komorou nebo jinou místností, kde se chovají klenoty, umělecké poklady a jiné zvláštnosti. Na vý-

Koltra Konec světa [337]

chodě při dvorech královských to bývali do- zorcí nad harémem, obyčejně *kleštěnci, ale také vysocí královští důvěrníci a vojenští hod- nostáři, kteří se vyznamenávali udatnou chrab- rostí a odhodlaností [2Kr 8,6; 9,32; 20,18; Sk 8,27. 34; 12,20]. *Panic.

Konaniáš. Levita, správce nad oběťmi a desátky za krále Ezechiáše [2Pa 31,12].

Konati [stč. končiti, skonávati]. Tak pře- kládají Kraličtí několik různých výrazů, jež mají naznačiti, že se něco provádí až do konce [2K 7,1], že se něčím končí [Ga 3,3], o něco usiluje [F 2,12] nebo něco koná [2Tm 4,5]. Když Bůh něco řekne, už se to koná, t. j. uskutečňuje [Iz 46,10]. Kněží konají svůj úřad [Nu 3,4; 18,6; Žd 10,11]. Práví-li Pavel [F 2,12], že křesťané mají »konat své spasení«, nepopírá tím nijak své učení o spáse z pouhé milosti, nýbrž chce varovat před promarně- ním darované spásy vlastní vinou. Jako by řekl: Jednejte v zájmu své spásy [sr. 2Pt 1,10; Mt 22,12; Ga 5,6]. Žilka překládá: »Pracujte o své spáse s bázní a strachem«.

Končina. Stč. = konec, hranice [Joz 13, 2; 1Kr 4,21; 2Kr 14,25]. Ve smyslu kraj, kra- jina [Ž 105,31; Mt 8,34; 15,22; 19,1; Mk 7,24; Sk 13,50]. Končiny země = celý svět. [Př 30,4; Iz 40,28; 45,22; 49,6; 52,10; 62,11] nebo nejbližší kraj [Dn 4,8; Mt 12,42]. Od končin země až do končin nebe [Mk 13, 27] = v celém vesmíru.

Konec. V bibli se mluví o k. buď v dneš- ním slova smyslu [2Kr 10,21; Ž 63,3; Kaz 3, 11; 12,12; Dn 4,19; 1Tm 1,4 a j.] nebo ve smyslu více méně přeneseném. Stč. k. zna- menalo cíl, účel, úmysl, závěr, záměr. Ve smyslu závěr, výsledek, skončení máme toto slovo u Mt 26,58; 1Pt 4,7,17. Až do konce = až do vyvrcholení něčeho, úplně [Lv 26,44; J 13,1; sr. Mt 10,22; 24,13]. »Já jsem počátek a konec« [Zj 21,6; 22,13] označuje Krista jako princip, počátek i cíl všeho spasitelného dění. V Kristu bude ukončeno to, co začalo v Ge- nesi. K. ve smyslu cíl, smysl, jehož má být dosaženo anebo bude dosaženo [Jb 6,11; Ž 39,5]: Tak k. života bez Krista je smrt [R 6, 21; 2K 11,15; F 3,19; Žd 6,8], k. víry je spa- sení duší [1Pt 1,9], k. přikázání lásky. [1Tm 1,5; sr. R 13,10]; k. zákona Kristus [R 10,4]. *Konec světa.

Konec světa [1K 10,11], t. j. tohoto údo- bí, aeonu, v němž žijeme, dostaví se nenadále, ale ne bez předzvěstí a znamení. *Apokalypti- ka snažila se »den Páně« stanovití přesným výpočtem. Znamení blížícího se konce světa byla spatřována v nápadných přírodních a historických událostech. Ježíš však zřetelně prohlásil, že o tom dni žádný neví, ani anděl, ani Syn [Mk 13,32], a tím postavil hráz apoka- lyptickým výpočtům. V tomto světle nabývají i nz výroky, přejímající apokalyptické obrazy o konci světa, jiného smyslu, než sloužití za podklad výpočtů: jsou to naléhavé výzvy, upozorňující, že stojíme v bezprostřední a

[338] Koniáš-Korál

ovšem nevypočitatelné blízkosti Božího soudu. Tak Zj vypočítává před koncem světa sedmero béd a útrap. Podle Mk 13 nastanou války, zemětřesení, hladové a bude kázáno evangelium ve všech národech. Potom dostaví se podle Daniele »ohavnost spuštění na svatém místě« [Dn 11,31; 2Te 2]. Po těchto příznacích začne se starý svět hroutiti, slunce a měsíc se zatmí, hvězdy budou padatí s nebe; moci nebeské budou se pohybovati [Jl 2,10] a vyšinou se ze svého řádu. V prvokřesťanství lidé viděli na všech stranách tyto předzvěsti konce, neboť žili pod mocným tlakem bezprostřední přítomnosti Boží. Vyvolávalo to u nich radostnou naději blízkého vykoupení, která bývá vyjadřována velmi konkrétními představami: Kristus přijde ve vsí slávě a moci [Mt 16,27; 24,26.30.37-41; Zj 3,3; 16,15; 2Pt 3,10] ne nadále k soudu světa, před nímž se sice všichni musíme ukázat [J 5,28], odsouzení budou však jen ti, kdož neuvěřili [J 3,18]. Vzkříšení z mrtvých stane se jako vzkříšení Lazara mocným zavoláním a zvukem trouby [1Te 4,16; 1K 15,22]. Potom bude konec [1K 15,24]. Z některých míst Nového *Zákona*, vychází však najevo, že »koncem světa« se nemyslí pouze vnější a čistě budoucí zánik všeho tělesného při posledním soudu, nýbrž také přítomná skutečnost, vzniklá tím, že do tohoto světa vešel Kristus. Kristus v těle přišlý znamenal Pavlovi konec starého řádu a počátek řádu nového se všemi spasitelnými dary [R 10,4; 2K 5,17]. Starý svět nemá na křesťany žádného práva [Ko 2,20]. Žijí už na okraji nového světa [1K 7,31; 10,11].

*

XX

Koniáš, syn Joakimův [Mt 1,11: Jekoniáš], 19. král udský [Jr 22,24; 37,1], kraloval tři měsíce. Viz Joachin [Jehójakkín, Jójakhin, Jekhojáhu, Konjáhu = Hospodin stvrzuje, Jechoniáš, Koniáš].

Koňský [Ez 23,20] *Tok.

Konšel [z lat. = konsul, městský radní]. Tak překládají Kraličtí ve Sk 19,38 řecké slovo, které znamená prokonsula, jenž stál v čele provincie. Jinde překládají totéž řecké slovo výrazem vládař [Sk 13,7; 18,12].

Kopec. Oz 12,11 mluví o oltářích jako o kopcích, t. j. rozvalinách, jak bývají označovány oltáře z neupravených balvanů, takže snadno podlehly zkáze, zvláště byly-li podle předpisu Ex 20,24n vyrobeny z hlíny.

Koph. Devatenáctá písmena hebrejské abecedy; vzniklo z ní lat. Q [Ž 119,145].

Kopi, kopidlník [Kral.], kopiník. Kopi se skládalo z dlouhé dřevěné rukojeti [1Pa 20,5], jež končila měděným nebo železným hrotem. Hebrejščina má pro k. tři výrazy, nevíme však, čím se jednotlivé druhy lišily. Některé druhy byly zbrání bodnou [Nu 25,7n; J 19,34], jindy vrhací [1S 18,11]. Kopiníci tvořili ve vojsku zvláštní oddíl vedle lučištníků a prakovníků [Ž 68,31]. Starověcí králové užívali kopi také jako žezla [1S 18,10; 22,6]. SZ nepřestává zdůrazňovat, že Bůh posekává

kopi [Ž 46,10] a posmívá se šermování k-ím [Jb 41,20; sr. Ž 68,31]. *Válka.

Assyrští kopiníci. Podle reliéfu z Ninive.

Kopr *Koření. *Desátky.

Kopřiva. Tímto slovem překládají Kral. tři hebr. výrazy, označující rostliny, jež rostou jako plevel všude tam, kde půda je zanedbána a opuštěna [Př 24,31; Iz 34,13; Oz 9,6; Sof 2,9].

Kopyto. Zdá se, že Izraelci neuměli kovati koně, jež poznali teprve v Egyptě [Gn 46,29; 49,17]. Proto jim záleželo na tom, aby kůň měl kopyto »jako skfemen«. t. j. co nejtvrdší [Iz 5,28]. Někdy je k. užito obrazně jako symbol mimořádné síly [Mi 4,13]. Nedostatek péče o k. je známkou zlého pastýře [Za 11,16].

Koráb. Hebr. slovo, jež Kral. překládají jednak k. [Gn 6,14nn], jednak ošitka [Ex 2,3.5], znamená vlastně truhlu, bednu, schránku. Téhož hebr. slova [tébá] se užívalo k označení chrámového přístěnku, v němž byly uloženy rukopisy posvátných knih. Přijmeme-li mínění některých badatelů, že bibl. loket = 0,48 m, pak měl k. Noemův přibližně tyto rozměry: 145x24x14 m. K. byl zhotoven z dříví *gofer a vytmelen uvnitř i vně *klím. Měl nad sebou tři oddělení, z nichž nejhořejší bylo opatřeno okny. Střecha chránila před deštěm a sluncem [Gn 6,14-8,19]. Byla to poslušnost víry, jež přiměla Noema ke stavbě k., takže se stal obrazem věřících, kteří byli vytrženi »z velikého soužení« [Mt 24,21n.38; Zj 7,14]. Tak se stal Noe kazatelem spravedlnosti z víry [2Pt 2,5], a osm zachráněných je obrazem těch, kteří se křtem [»u vodě« 1Pt 3,20-21] dali zachránit v církvi [sr. Žd 11,7]. K. bývá tedy vykládán jako obraz církve anebo Krista [sr. výraz »v Kristu« Ef 1,1.10 a j.].

Koral. Polyp jednokružný z čeledi rohovitek [Gorgoniidae], tvořící stromovité nebo

vidličnaté větvené trsy až 35 cm vysoké. Jeho vápenaté osy se užívá k výrobě ozdobných předmětů a amuletů. Jeden druh se vyskytuje v Rudém moři a v Indickém oceánu, jiný v moři Středozemním. Tvořil už ve starověku předmět živého obchodu [Ez 27,16] a byl značně ceněn [Jb 28,18].

Korban. Kral. tohoto slova užili jen v NZ, kdežto ve SZ je překládají jako dar [oběť], jímž je vyjádřena vděčnost k Bohu [Lv 27; Dt 30 sr. Nu 7,3nn]. Darem tu mohlo být cokoli. Obvykle pak byl dar provázen slibem. Tradici pak se tento slib vyvinul v pozdějším židovstvu v zařikací formulí, již určité předměty byly vyňaty z obecného užívání, ježto se stávají majetkem Božím. Ze tohoto zařízení bylo hrubě zneužíváno, aby se děti vyhnuly své povinnosti vůči rodičům, ukazuje Mt 15, 3—6; Mk 7,10—13. Toto poslední místo svědčí o tom, že zákoníci zakazují užiti k podpoře rodičů čehokoUv, nad čím byla — třebaš v unáhlenosti — vyslovena formule k. Podle zákoníků nesmí být Boží nárok na k. nikterak zkrácen [sr. Nu 30,2nn]. Proti tomuto výkladu staví Ježíš Iz 29,13 a žádá zbožnost srdce, nikoli jen úst [Mt 15,7-9] a litery. *Oběť.

Koré [= lysý].— 1. Třetí syn Ezaua a Olibamy, který se mu narodil v Kanaan, dříve než se vystěhoval na horu Seir. Byl knížetem Edomitským [Gn 36,5.14.18; 1Pa 1,35].

2. Syn Elifazův a vnuk Ezauův [Gn 36,16], nejde-li o opisovačský omyl, ježto ve v. 11 právě tak jako v 1Pa 1,36 se toto jméno nevyskytuje mezi syny Elifazovými. *Chóre.

Korec. Tak překládají Kral. hebr. 'éfa [Lv 19,36; Dt 25,14], jež značí dutou míru příbližně o 36 l. V NŽ u L 16,7 se vyskytuje početěné slovo *kór*; je to dutá míra, jež v době sz měla asi 360 l, v době nz podle Josefa Flavia asi 525 l.

Korint, hlavní město Korintie na úpatí příkře vystupujícího skalnatého hradu Akrokorintu [530 m], při zálivu Korintském a 6 km dlouhém průplavu [Istmus], který spojuje Peloponnes s ostatní řeckou pevninou. Město mělo tři přístavy: Cenchrea, Lechaenum a Schoenos, které zprostředkovávaly čilý obchod a průmysl. Féniciťi obchodníci tu zavedli barvířství, tkalcovství, hrnčířství a zbrojařství, současně však i nemravnou bohoslužbu fénickou. Bohatství jeho bylo veliké, příslověčné. Závodilo s ostatními řeckými městy

Peníz císaře Antonia Pia s vyobrazením korintského přístavu v Kenchrei.

Korban Korintským [339]

o primát na poloostrově. V sedmém století před Kristem bylo na vrcholu své slávy. Obyvatelstvo vynikalo hlavně v stavitelství, sochařství a v uměleckém vyzdobování města. Korintské sloupopřadí náleží k nejlepším stavitelským dílům.

V r. 146 př. Kr. dobyl, vypálil a zničil město římský konšul Lucius Mummius. Teprve r. 44 př. Kr. Gajus Julius Caesar město na severní straně hradu znovu zbudoval, ovšem v poněkud menších rozměrech. V těch a pozdějších dobách měl v K. sídlo římský prokonsul provincie achajské, kterou za času Pavlova spravoval Gallio, bratr filozofa Seneky, vychovatele císaře Nerona [Sk 18,1-18]. Náboženství v K. bylo pohanské; nejmocnější bůh byl Zeus, jeho manželka Héra; Athéna, dcera Diova, byla zosobněná moudrost, bohyň světla a války. Ale i jiné kulty se zde rozšířily, ježto město bylo námořním střediskem, spojujícím všechny kultury tehdejšího světa. I obyvatelstvo bylo složeno ze všech tehdejších národností. Sociální rozvrstvení vykazovalo značné protiklady. Křesťanský sbor se skládal hlavně z drobných vrstev. Apoštol Pavel psal Korintským několik epištol, z nichž zachovány jsou pouze dvě.

Korintským, epištole první a druhá.

1. *Sbor v Korintu* byl založen asi na podzim r. 51 od apoštola Pavla na druhé misijní cestě [Sk 18,1-18,27n; 19,1; 20,2n], patrně za součinnosti Silvánovy a Timoteovy [2K 1,19; Sk 18,5], ale tak, že se Pavel sám může nazývat otcem sboru [1K 9,1-2; 2K 3,1-3; 12, 14]. Prvními křesťany v Korintě byli příslušníci rodiny Štěpánovy, které Pavel sám křtil [1K 1,14-16; 16,15]. Přesto, že zde práce byla začata »ve mdlobě a bázni a ve strachu mnohém« [1K 2,3], přinesla značný úspěch. Sbor se skládal většinou z chudých lidí [1K 1,4-7; 26-29]. Bývalí Židé [Sk 18,4-8; 1K 7,18n] byli patrně ve sboru menšinou. Pavel tu působil asi půldruhého roku [Sk 18,11]. Na živobytí si vydělával v dílně Akvilově [1K 4,12; 9,11-15.18; 2K 11,7-10; Sk 18,3]. Na jaře asi r. 53 odešel do Efezu.

Sotva odešel, začal se sbor dělit ve strany, zvláště po působení alexandrinského křesťana Apolla, původu židovského [Sk 18,24], který přivedl sbor ke značnému vzrůstu [1K 3,5-9; 4,6]. Apollos arci roztržku nechtěl, což je viděti i z toho, že se přes výslovné přání Pavlovo do Korintu po druhé už nevrátil [1K 16,12], I další zprávy od rodiny Chloe, jež se přestěhovala z Korintu do Efezu, ukazovaly Pavlovi nebezpečí tříštění sboru ve strany [1K 1, 11—13]. Když pak přišla zvláštní deputace sboru korintského, snad aby Pavla pozvala k nové návštěvě [1K 16,17n; Štěpán, Fortunatus a Achaikus], napsal t. zv. 1K. Už předtím napsal nějaký list [1K 5,9.11], který je dnes ztracen. Je tedy dnešní 1K už vlastně druhým listem Pavlovým. N.

[340] Korintským

2. *První Korintským* byla napsána v Efezu [1K 16,8], kde Pavel už delší dobu pracoval. Datum vzniku epištoly se udává různě mezi jarem 55 a počátkem r. 56. Pravděpodobnější je jaro r. 55. Spolupisatelem je nějaký, jinak neznámý spolupracovník Pavlův Sostenes [1K 1,1, stěží totožný s představeným korintské synagogy Sk 18,17]. Doručiteli epištoly byli Fortunatus, Stěpán a Achaikus. Podnětem epištoly byly jednak zprávy o nebezpečném tříštění sboru korintského na strany, jednak jiné zprávy o závadách sborového života, ale také zřejmě dotazy na rozličné otázky víry i života, které byly ze sboru apoštolovi zaslány. Proto má tato epištola ráz příležitostného dopisu, a také svým rozvržením nerozvíjí souvislý myšlenkový postup, nýbrž postupně probírá jednotlivé konkrétní problémy: nejprve [kap. 1-4] ono stráníctví, potom [5-6] mravní závady ve sboru, nato odpovídá na rozličné otázky: v kap. 7. o manželství a panictví, v kap. 8-10 o tom, zda je křesťanu dovoleno jísti maso, které přišlo nějak ve styk s modloslužbou, v kap. 11. o řádu a postupu při společných shromážděních, zejména také při stolu Páně, v kap. 12-14 o tom, jaký význam a jaký vzájemný vztah mají duchovní dary, v kap. 15. o tom, jak se vyrovnat se skutečností, že mnozí z těch, kteří uvěřili v Krista, zemřeli a nedožili se tedy jeho druhého příchodu, jak zřejmě všichni původně očekávali. Závěrem v kap. 16. apoštol mluví o sbírce pro údy jerusalemského sboru, která byla organizována v misijních sborech, a dotýká se řady jiných osobních vztahů. Řeší tu tedy samé konkrétní, praktické otázky, dané skutečným životem sboru. Je však pozoruhodné, jak apoštol tyto otázky řeší. Nikoli s krátkodechým, oportunistickým praktikismem, nýbrž tak, že je vždy staví do světla posledních skutečností zvěsti o Ježíši Kristu. Proto je tato epištola závazným příkladem jednoty pravého myšlení víry s konkrétními otázkami života, jednoty theologické »theorie« a životní »praxe«. Pozoruhodné jest, jak apoštol často uprostřed výkladu o právě probírané konkrétní otázce vsouvá zdánlivou theoretickou odbočku, v níž ukazuje tu stránku ústřední skutečnosti zvěsti, na jejímž základě a pozadí jediné lze danou otázku správně pochopit a na ni odpovědět. Tak do napomenutí proti stráníctví klade výklad o ústřednosti zvěsti kříže [1,18-25], v níž je jediné založena pravá moudrost Ducha [2,6-16] a potom oddíl o Ježíši Kristu jako jediném základu víry i církve [3,11-15]. Do výkladu o tom, jak se mají k sobě mít mužové a ženy, vkládá oddílek, v němž naznačuje, jak jeho praktické rady souvisí se základní zvěstí o spravedlnosti z víry [7,17-24]. Uprostřed odpovědi o otázce jedení masa modlám obětovaného staví delší oddíl, celou kap. 9., v níž ukazuje sám sebe jako na příklad toho, že úd lidu Kristova musí se v jistých situacích pro lásku zříci i toho, nač jinak má abstraktně

řečeno plné právo. Odpověď na dotazy, které z duchovních darů jsou nejhodnotnější [kap. 12. a 14.], staví apoštol na připomínce, že největší ze všech daruje láska, spojující údy církve s Kristem i navzájem, o čemž mluví v slavné »chvále svatě lásky« v kap. 13. A výklad o základu a smyslu víry ve vzkříšení v kap. 15. jest zajisté odpovědí na konkrétní otázky ze sboru, zároveň však také odhaluje poslední výhled, z něhož všechny odpovědi a výklady celé epištoly teprve nabývají pravého smyslu. Kdo chce této epištoly správně rozumět, musí se snažit, aby takto postihl, jak jednotlivé oddíly, jednající o tak rozličných konkrétních otázkách, spolu vnitřně souvisí a jak právě v zdánlivých odbočkách je naznačena vnitřní jednotná linie apoštolových vývodů. x x

3. *Co se stalo mezi 1K a 2K?* Nové zprávy ze sboru korintského, patrně od Timotea [1K 4,17; 16,10], přesvědčily Pavla o neutěšeném vzrůstu náboženských stran a o tom, že se ve sboru objevili lidé, kteří se neostýchali osočovati Pavla z neupřímnosti, nespolehlivosti a ze světského života [2K 1,12-2,17; 10,7; 11,6. 13.23]. Harnack se domnívá, že už v 1K 15,8 je jedna z nadávek, jimiž byl Pavel v Korintě zahrnován [»nedochůdce«]. Timoteus byl bezradný, a tak se Pavel vypravil sám do Korintu, aby věci urovnal a zjednal pořádek [2K 12,14; 13,1]. Ale nepodařilo se mu patrně najítí pravý tón [2K 10,1.10; 11,21], takže musil snést i osobní urážky. Rozhořčen odešel do Efezu, odkudž napsal dopis, plný bolesti a výtek [2K 2,3n.9; 7,7-12]. Tento dopis se nám nedochoval. Pavel pln úzkosti očekával odpověď. Z obavy, aby dopis nepůsobil příliš neblaze, posílá spěšně Tita do Korintu [2K 2,12; 7,5n]. Od něho se dovídá, že dopis naopak vyvolal u většiny sboru pokání, že ten, který Pavla urazil, byl potrestán [2K 2,5 n] a že dokonce už i nařizenou sbírku berou znovu do rukou. Rychle posílá Tita zpět k organizaci této sbírky [2K 8,6.16-24; 9,3-5] a píše t. zv. 2K patrně na podzim r. 56 odněkud z Makedonie [2K 1,8-10; 2,12], kde po vypuzení z Efezu [Sk 20,2] pořádal sbírky pro jerusalemský sbor.

4. *Obsah druhé Korintským.* Tato druhá [vlastně čtvrtá] epištola má tři hlavní části: 1-7,8-9,10-13, z nichž 10-13 bývá někdy považována za zbytek onoho ztraceného třetího dopisu nebo za nějaký pátý dopis Pavlův, který napsal, když se dověděl, že odpůrci podezírají i Tita [2K 12,18] z nečestného jednání. Ale není nutno oddělovati tuto část od celého listu. Stačí připomenouti, že Pavel patrně nenadiktoval tak dlouhý dopis najednou, že tedy mezi 1-9 a 10-13 uplynul ne jeden den, čímž snadno lze vysvětliti značný rozdíl v tónu i náladě Pavlově. Nadto lze míti za to, že 1-9 je psána většině sboru, která se podrobila a dala Pavlovi satisfakci, potrestavši vinníka, kdežto 10-13 jsou psány menšině sboru, která dosud stála proti Pavlovi. I tato okolnost měla značný vliv na změnu tónu. Ale i tak zůstanou v dopise mnohé záhady, jež snad lze vysvětliti tím, že

v dnešní podobě je 2K patrně přepisováním a předčítáním ve sborech porušena. Je to patrné zvláště na vsuvce 6,14—7,1, která může být docela dobře vynechána, aniž se tím poruší souvislost mezi 6,13 a 7,2. Mezi kap. 8. a 9., jež paralelně jednájí o téže sbírce, uplynula snad také nějaká přestávka.

N.
První část 2K [kap. 1-7] je ovládána úsilím, ano zápasem o utvrzení plné vzájemné důvěry mezi apoštolem a sborem. Zajisté, Pavel s radostí zjišťuje, že nejvážnější nedorozumění bylo už rozptýleno [2,1—11; 7,6-16]. Přesto však je ještě potřebí vysvětlováním odstraňovat všelijaká podezření [1,17—24, snad i 4,2.5 a j.], zejména však je potřebí, aby celý vzájemný vztah byl postaven na pravý základ. Tím nejsou žádné vnější důvody, dokonce ne doporučení vnějších autorit [doporučující dopisy 3,1], nýbrž jedině vzájemné rozpoznaní, že oba, sbor i apoštol, jsou zajedno v Kristu. Na tomto základě je možno, aby se navzájem chápali, ano: navzájem do sebe viděli podobným způsobem, jako do nich vidí Bůh [5,10—11]; proto se apoštol nechce opírat o jiné doporučení než je to, které sám Bůh skrze svého Ducha působí ve svědomí Korintských [4,2; 5,11 sr. 1,12]. Projevem, jakoby pečeti toho, že toto Boží doporučení je apoštolovi dáno, je ovšem sama skutečnost, že Korintští prvotně uvěřili skrze jeho službu: oni sami jsou jeho nejlepším doporučujícím dopisem! [3,2n]. O tuto skutečnost se opírá jeho autorita, jež je autoritou služebníka nové smlouvy [3,6-4,6], zvěstujícího slovo smíření [5,18—21]. Proto má v této epištole významné místo motiv konkrétně zvěstovaného slova jako způsobu, jímž jsou lidé stavěni před konečné rozhodnutí života i smrti [2,14-17; 4, 5-6]. Všecko je však konkrétně soustředěno okolo oné otázky vzájemné důvěry: 5,14—17 lze pochopit jako jakousi odbočku, v níž se odhaluje christologické a soteriologické umožnění vzájemného pochopení a důvěry mezi údy církve. Podobně jako v 1K je i v 2K v nerozlučnou jednotu spojen konkrétní podnět se zvěstným a věroučným pozadím; konkrétním podnětem je tu však osobní vztah apoštola a sboru, což této epištole dodává zvláštní intimitu a naléhavosti, ale v jednotlivostech ji namnoze činí nesnadno srozumitelnou. — V kap. 8-9 apoštol získává Korintské k tomu, aby podle svého dřívějšího závazku hojně přispěli ke sbírce pro chudé údy sboru jerusalemského; i tuto velmi praktickou otázku staví do světla posledních pravd víry [christologická odbočka 8,9]. V oddílku 9,12-15 je jemně, ale naléhavě naznačeno, že význam sbírky a důležitost jejího plného zdaru se zakládá v tom, že tato sbírka je konkrétním projevem a utvrzením jednoty misijních sborů se sborem jerusalemským, jednoty, která byla tak vážně ohrožena [Sk 15; Ga 2,1-10 sr. Ř 15,31]. - V závěrečném oddíle [10-13] Pavel znovu vykládá, co už naznačil v oddíle prvním, že se totiž jeho autorita neopírá o žádné vnější důvody a opory, nýbrž o vnitřní auto

Korintským [341]

ritu jeho zvěsti a o vedení Ducha. Činí to však mnohem ostřejším a polemičtějšíм způsobem, což právě zavdalo podnět k úvahám, zda tento oddíl mohl původně být závěrem dopisu, začínajícího smírným oddílem 1—7 [viz výše]. V průběhu tohoto polemického výkladu Pavel ukazuje, že se vnějších opor své autority nezříká proto, že by se nemohl vykázat žádnými zřetelnými přednostmi: i on se může »pochlubit«, činí to však jako »v nemoudrosti«, ne jako by chtěl ukázat vlastní, pravý základ své autority [11,16-19; 12,11]. V průběhu této nevlastní, »nemoudré« »chlouby« mluví nejen o tom, že nežil na útraty sborů [11,20n, sr. 11,7n; 12,13-17 sr. 1K 9,6-18], nejen o mnohých nebezpečích a útrapách svého apoštolského úřadu [11,23-33], nýbrž také o mimořádném vytržení ducha, jehož se mu kdysi dostalo [12,1—5]. Je zajisté pozoruhodné, že se o tom zmiňuje, ale ještě významnější je, jak o tom mluví; ne jako o vlastním základu svého apoštolského poslání, nýbrž jako o mimořádném daru, který vlastně má zůstat jen osobní věcí mezi ním a Pánem. Jeho autorita je založena v něčem jiném, v milosti Boží, která se projevuje právě uprostřed jeho lidské slabosti [12,5-10]. S.

5. *Některé jednotlivé problémy*, a) Jak vypadaly a jak se konkrétně od sebe lišily korintské strany [1K 1—4], nelze zjistit jinak než dohady podle charakteru osob, jejichž jména si vzaly na štít, a kombinacemi těchto údajů s některými narážkami v epištole. Tak lze mít za to, že strana alexandrijsky vzdělaného Apolla vytýkala Pavlovi nedostatky výmluvnosti a „moudrosti“, t. j. rétoricko-filosofického vzdělání [1K 2,1.13 sr. 2K 10,10; 11,6], že se strana Petrova klonila k judaistickému zdůrazňování Mojžíšova Zákona a že snad Pavlova strana se nejen skládala z jeho osobních přívrženců, nýbrž také zdůrazňovala křesťanskou svobodu; snad v jejich řadách je třeba hledat „silné u víře“ z 1K 8. Potíž působí slova „já pak Kristův“ 1K 1,12. Byli to snad lidé, kteří stavěli na tom, že v svých extatických zkušenostech mají přímý vztah ke Kristu, a proto pohrdali zvěstovaným slovem i autoritou jeho nositelů, apoštolů? Je to svůdná domněnka vzhledem ke mnoha zjevům, dotčeným v obou listech do Korintu. Logice výroku, zejména bezprostřednímu vztahu k v. 13, však lépe odpovídá pochopit toto slovo tak, že zde mluví Pavel za sebe, chtěje říci: nechci znát žádných stran, nechci ani ze sebe činit vůdce strany, nýbrž sám chci být jen Kristův a vás také zvu k tomu, abyste byli jen Kristovi [sr. 1K 3,21-23].

b) Obtížná je i otázka, kde vlastně spočívá hlavní váha Pavlových výkladů o manželství a panictví 1K 7. Chce doporučit panictví těm, kteří po židovském způsobu považovali manželství za samozřejmou, přímo i náboženskou povinnost každého dospělého úda, či naopak chce ztlumit asketické výstřelky

[342] Korintským

nějaké skupiny ve sboru? Sama možnost, že oba vlastně protikladné výklady přicházejí v úvahu, ukazuje, že apoštolovo hledisko neusilovalo o řešení obecným předpisem zákonického rázu. Sám se asi klonil spíše na stranu těch, kteří varovali před zapletením do světských ohledů a starostí, které s sebou nese manželství, vždyť on sám žil mimo manželství [v. 7], ale ukazuje, že nelze z toho činit obecný závazek. Jde o to, aby si každý uvědomil, že žije na pokraji konce věků [v. 26.31], aby pochopil, že změna v jeho vnějších poměrech — oženit se či rozvést manželský svazek — není podmínkou toho, co nakonec jedině rozhoduje, totiž žítí před tváří Boží a v očekávání příchodu Páně [sem patří zejména oddíl v. 17—24]. Celý výklad tak jako mnoho jiných Pavlových napomenutí a „etnických“ rozborů lze správně pochopit jen tehdy, všimneme-li si, že apoštol se vši vážností předpokládá, že Bůh jednotlivým údům církve dává rozličné dary [v. 7], přiděluje jim rozličnou výměru víry [sr. Ř 12,3] a vede je zvláštními cestami, při nichž od každého může žádat rozličný postup; jde o to, aby každý postihl, kterou cestou vede Pán právě jej, aby v této své cestě byl utvrzen a aby neodsužoval bratra, který je veden cestou jinou [Ř 14, 1-13].

c] To je také základním předpokladem odpovědi, kterou Pavel podává na otázku jedení masa modlám obětovaného 1K 8—10. Vývody apoštolovy jsou dosti složité z toho důvodu, že se tu křížuje dvojnásobný problém, s dvojnásobnou polohou pravého věroučného řešení. Slo toť o případy sice příbuzné, ale ne totožné: na jedné straně otázka, zda křesťané jsou povinni vůbec se vystříhat požívání masa, které se prodává ve veřejných trzích a které bylo vzato ze zvířat poražených nejspíše ve spojení s nějakým pohanským modlářským obřadem [8,4; 10,25]; na druhé straně otázka, zda se křesťan, ujištěný ve své víře, že pohanská modla nic není, snad nesmí zúčastnit i hostin, pořádaných v místnostech při pohanských chrámech [8,10; viz Žilku v překladě: Kralická nepřesně místo „sedíš v modlářském chrámu“ překládá „při pokrmu modlám obětovaném“, čímž zakrývá konkrétní smysl výroku]. K prvnímu problému Pavel odpovídá: zajisté, modla nic není [8,4n], a na mase, které přišlo do nějakého styku s modloslužbou, netkví žádná hmotná poskvna: proto je možno jíst je bez rozpaků, bez vyptávání [10,25]. Jenže skutečnost, že na takový postup máme právo, není jedinou a poslední odpovědí. Což když někdo jiný nemá takovou jasnost a jistotu víry a jí maso modlám obětované se špatným svědomím? [8,7]. Snad je to projev slabosti víry [8,7.9.11], ale výměru víry dává přece Bůh [Ř 12,3], a proto ani bratr slabý u víře nesmí být nucen jednat proti svému svědomí, nesmí být nucen ani psychologickým nátlakem příkladu, jež by mu dával bratr

silný: kdyby takto jednal proti svému svědomí, zahynul by [8,11]. Proto se „silný“ musí umět z lásky vzdát i svého práva [sr. 10,27-30] - jako se apoštol zřikal svého práva dát se živit na útraty sborů [1K 9]. Možnost, že by křesťan ve víře silný dokonce šel na hostinu pořádanou v modlářském chrámu, je pak zásadně jiný případ. Pavel zřejmě ani ji nezamítá s absolutním zákazem, upozorňuje však, že podobný bravurní počin možná vyplývá z nesprávného domnění, že ten, kdo je opatřen křesťanskými úkony křtu a stolu Páně, je tím tak samozřejmě a přímo čarodějně zabezpečen, že si může dovolit cokoli. To však je velký omyl — vždyť už lid staré smlouvy měl skutečné, byť předobrazové svátosti, a nic mu to neprospělo, když neposlouchal a oddal se modlářství [10,1-14]. To je výstrahou proti oné bravuře domněle „silných u víře“. Nejde o to, že by „modla něco byla“ [10,19], že by v ní tkvěla nějaká věčná zhojbná moc. Ale účastí na modlářské hostině se chť nechť hlásíš k pohanskému kultu, a to nelze sloučit s účastí na stolu Páně, která je vyznáním víry a poslušností k němu [10,15-22]. Právě proto, že nejde o nějaké kouzelné síly, nýbrž o vyznání, je stůl Páně neslučitelný s aktem přiznání k pohanské modloslužbě, jímž se takřka nutně stává každá účast na hostině — byť snad jen společensky miněná — konané v místnostech pohanských chrámů. d] Popěrači vzkříšení, proti nimž je namířena 1K 15, patrně nebyli náboženští skeptikové ani popěrači věčného života — vždyť je zřejmé, že věřili ve zvěst o vzkříšení Ježíše Krista — nýbrž lidé, kteří se domnívali, že svým vstípením v lid Kristův, svým křtem byli učiněni účastníky vzkříšení Kristova [sr. Ř 6,3-5] v plném, definitivním smyslu, takže už mají zaručeno, že se dočkají okamžiku nového příchodu Kristova a přejdou bez jakéhokoliv přeryvu a jakékoli proměny do jeho věčného království. Podobné názory měli patrně ti, kteří učili, že „vzkříšení již nastalo“ [2Tm 2,18]. Protože již nastalo, nebylo třeba a nebylo ani možno očekávat ještě budoucí vzkříšení. Těmto lidem ovšem působila velké potíže skutečnost, že mnozí z údů sboru se příchodu Krista nedočkali, nýbrž zemřeli. Znamená to snad, že nebyli ve skutečnosti pravými jeho údy a že jsou proto vyloučeni z jeho království? Jim Pavel vykládá, že ve skutečnosti věřící v Krista ještě nejsou v plnosti a definitivnosti účastníky království Božího. Čeká je ještě přeryv smrti a vzkříšení anebo, kdyby se dočkali druhého příchodu, radikální proměna [15,51, sr. 1Te 4,13-18]. Je to potěšením pro ty, kteří truchlí za zesnulými, ale také napomenutím těm, kteří přeceňují vlastní dokonalost; je totiž pravděpodobné, že ono poněkud blouznivé přeceňování dosaženého již stupně účasti na věčné dokonalosti, ono zanedbávání hranice, která nás ještě dělí od konečného království, bylo zdrojem rozmanitého mravního anarchismu, s nímž měl apoštol mnoho práce v Korintu i v některých jiných sborech [sr. např. 2Te 3,6-12]. S.

PRVNÍ KORINTSKÝM:

Vstup 1,1-9

- I. Zápas se stranictvím v korintském sboru [1,10-4,21]
 - 1 Rozkol ve sboru [1,10-17].
 1. Evangelium a moudrost kříže [1,18—3,23].
 2. Osobní poznámky [4,1-21].
- II. Mravní závady ve sboru [5,1—6,20].
 1. Příklad krvesmilstva [5,1-13].
 2. Soud před pohany [6,1-11].
 3. O křesťanské svobodě [6,12-20].
- III. Otázky sborového života [7,1-11,34].
 1. Manželství a panictví [7,1-40].
 2. Otázka masa, obětovaného modlám [8,1—11,1].
 3. Pokyny pro společné shromáždění [11,2-34].
- IV. Duchovní dary a jednota církve [12,1-14,40].
 1. O darech Ducha zásadně [12,1-30].
 2. Láska nejvyšším darem [13,1—13].
 3. Dar jazyků a prorocství [14,1-40].
- V. Vzkříšení mrtvých [15,1-58].

Závěr [Pokyny a pozdravy 16,1—24].
[J. B. Souček, Výklad první ep. Pavlovy Korintským, 1940].

DRUHÁ KORINTSKÝM:

- I. Osobní úvod 1,1-11.
- II. 1,12-7,16: Pavel popisuje sebe a svůj apoštolát se zvláštním zřetelem ke sboru korintskému.

Minulost.

 - a) 1,12-2,11 výklad, proč změnil své cestovní plány;
 - b) 2,12—7,3 po osobních poznámkách pojednává o křesťanském apoštolství,
 1. jeho moci 2,14—4,6,
 2. jeho utrpeních a naději 4,7-5,10,
 3. jeho poslání a původu 5,11—21,
 4. jak je sám plní 6,1—7,3;
 - c) 7,4-16. Návrat Titův a jeho dobré zprávy.
- III. 8,1—9,15. Pavlovo úsilí o pomoc svatým v Jerusalemě.

Přítomnost.

 - a) 8,1-5. Příklad makedonských sborů;
 - b) 8,6-9,5. Nové poslání Titovo;
 - c) 9,6-15. Výzva, aby Korintští dali, co mohou.
- IV. 10,1-13,10. Pavel se připravuje navštívit Korint. Cítí proto potřebu, aby se osobně setkal se svými odpůrci.

Budoucnost.

 - a) 10,1-18. Jeho nárok na apoštolskou autoritu;

Kormoutiti—Korouhev [343]

- b) 11,1-12,18. Jeho nárok na vyšší druh apoštolství;
 - c) 12,19-13,10. Jeho připravovaná návštěva a způsob, jak to zařídí, až přijde.
- V. Osobní závěr, 13,11-13.

[W. H. Griffith Thomas.]

Kormoutiti, kormoucení. Tak překládají Kral . aspoň osm různých hebr. výrazů, jež vyjadřují celou stupnici různého vzrušení: uvedení do zmatku [Sd 11,35; 1Kr 18,17; Př 11,17,29], vyprovokování [Jb 17,2; Gn 26,35], zastrašení, zmalomyslnění [Ez 13,22], naplnění starostí [Jb 21,25, Kral . : hořkost ducha], vzdychání [Z 77,4] a p. Moře se kormoutí, t. j. vře a bouří [Ž 46,4]. V NZ tak překládají tři slovesa, jež znamenají: působiti těžkosti, znepokojovati [Sk 15,19], působiti zmatek, vzrušiti, zneklidniti [J 5,4; Ga 1,7; 5,10], zakřiknouti [1Pt 3,14], lekat se [Mt 24,6; 2Te 2,2].

Kornelius [Sk 10,1n], římský setník ve vlášském oddílu vojska, sídlícího v Caesareji. Byl jedním z prvních pohanů, kteří se stali křesťany. Pokřtěn byl od Petra s celým svým domem jako svědectví toho, že Duch sv. nečiní rozdílu mezi příslušnostmi k různým národům.

Koroptva. Tak překládají Kral . hebr. *kóré'* [= křikloun]. Pták, který se hojně vyskytoval na horách palestinských [1S 26,20]. Jr 17,11 přirovnává hrabivce ke k., jež podle tehdejšího názoru shromažďuje kolem sebe cizí mlád'átka a sedí na vejcích, jež sama nenakládla. Palestinská k. je větší než naše a vyskytuje se ve dvou druzích [Ammoperdix heyi a Caccabis chukar].

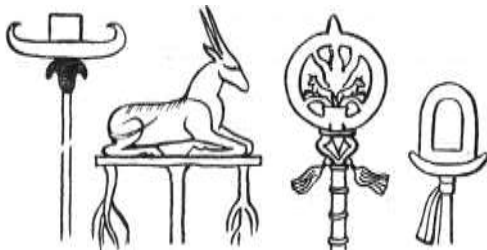
Korouhev. — 1. Hebr. *nés*, zřetelné znamení, vztyčené na stožáru, na vrcholu kopce nebo holé skály [Iz 13,2; 18,3]. Nemusel to být tedy vojenský prapor, nýbrž jen příležitostné znamení, ač jím mohla být vyhlášena i mobilisace [Iz 5,26]. K. udávala často směr. Vyzdvižení korouhve mohlo být i znamením svrchovanosti toho, jehož k. byla vztyčena [Jr 50,2; 51,27].

2. Hebr. *degel* byla korouhev, upevněná na žerdi, jakou měl každý ze čtyř oddílů při tažení z Egypta; pod každou korouhví pochodovalo troje pokolení lidu izraelského. Každé z nich mělo menší prapory [Nu 1,52; 2,2n; 10,14]. Pis 2,4 mluví obrazně o lásce jako vůdčí korouhvi.

3. Hebr. *ót*, jímž byla vyznačena příslušnost ke kmeni [čeledi otcovské]. Podle jerusalemského Targumu znakem kmene Rubenova byl člověk, kmene Judova lev, Efraimova vůl, Danova orej [Nu 2,2n: polní znamení jednotlivých kmenů; Ž 74,4 snad „náboženské odznaky nebo znamení“; Ex 12,13 dokonce „ochranné znamení“]. V kralickém textu: „praporec domu otců“, v angl. „the ensign of

[344] Korozaim-Koruna

their father's [house]" = znamení domu jejich otce [Nu 2,2].

Korouhve. 1. a 4. Egyptská, 2. Perská, 3. Assyrská.

Výraz „Hospodin korouhev má“ [Ex 17,15], jímž Mojžíš označil oltář, vzdělaný po vítězství nad Amalechem, bývá různě vykládán. Nejčastěji v souvislosti se Ž 20,6; tedy: Bojujeme s důvěrou v Hospodina. Jsou ovšem ještě jiné hebr. výrazy, jež Kral . přeložili k. [Iz 30,17; Jr 6,1]. Jak se různě k. lišily od sebe, nevíme. *Znamení.

Korozaim [Mt 11,21; L 10,13], město nedaleko Kafarnaum na východní straně jezera Genezaretského, jedno z hlavních působišť Ježíšových. Eusebius a Jeroným [ve 4. stol.] znali toto místo už jen jako pustinu Keraze sev. od Telí Hum. Beduíni nazývají toto místo Kirbe Kersa [Kursa]. Leželo na vyčnívajícím pahorku širokou strání k jihu sklonitým; sopečná půda [zvětralý čedič] v okolí byla velmi úrodná. Nadto byl tu na východní straně vydatný pramen vody a na sev. straně studna s pitnou vodou. To vše vysvětluje, proč zde bylo kdysi založeno město. Obyvatelstvu se výborně dařilo. Snad proto nebylo přístupno učení Ježíšovu.

Kortýna := koberec, čaloun [Ex 26,1-13; 36,8-17; Nu 4,25; 2S 7,2; 2Kr 23,7; 1Pa 17,1; Ž 104,2 a j.]. Stánek úmluvy byl pokryt čtyřmi pokrývkami, z nichž první se skládala z desíti menších čalounů, dlouhých 28 loket [asi 14,70 m] a širokých 4 lokte [asi 2,10 m].

Královské „koruny“. První dvě assyrské (z Nimrudu a Kujundžiku), třetí syrská (podle penize krále Tigrana).

Koruna, pokrývka hlavy velmi starého původu, v nejstarších dobách asi věnec nebo pásek, který chránil vlasy před rozcucháním na větru. Mužské i ženské sochy a obrazy babylonské a egyptské jsou zdobeny takovými korunami. Postupně se z tohoto věnce vytvořil turban přiměřeně ozdobený nebo vytvořený z drahých látek, který nahrazoval důstojnost koruny. Vidíme podobné turbany na obrázcích kněží [Ex 28,37]. K turbanu byl přidělán ozdobný pásek jako korunka. Mitra nejvyššího kněze [Lv 8,9; Ez 21,26] byla ovšem ozdobnější; vedle ozdobného pásku měla druhý zlatý pásek na dva prsty široký s nápisem: „Svatost Hospodinova“ [Ex 28,36n; 29,6]. Turbany králů bývaly posety perlami, drahokamy anebo ozdobeny péry, jak je tomu dodnes u turbanů asijských vládařů. Takovou korunu odebral asi David králi ammonitskému v Rabba [2S 12,30]. Patrně to byla k. ammonitského božstva Milkama [Meleka, Malika. Kral . mají „krále“ Jr 49,1.3; Sof 1,5]. Cena její je odhadována v bibli na jeden centněř zlata. Sr. Ž 21,4. K. bývala odznakem božích zsvěcenčů. Proto ji nosíval král i kněz [Za 6,11]. Také

Koruna vítězů. Římský peníz isthmických her.

ženich, jenž při svatebních obřadech vystupoval jako král, byl ozdobován korunou [2Kr 11,12; Pís 3,11].

Zlatý okolek kolem truhly úmluvy, stolu pro posvátné chleby a oltáře připomínal tvar k. [Ex 25,11.24-25; 30, 3n]. N.

V Písmě se užívá výrazu „koruna“ i ve smyslu přeneseném [Iz 28,5; Př 4,9; Jb 29,14] k označení moci nebo radosti. Ve Zj 12,3; 19,12 se mluví o různých korunách jako symbolu vládařství. V 1K 9,25 a 2Tm 2,5 mluví apoštol o „korunách“ [věncích] vítězů při závodech a srovnává je s „korunami“ [věnci], které obdrží křesťané po dokonaném vítězném boji na tomto světě: koruna spravedlnosti [2Tm 4,8], koruna života [Zj 2,10; Jk 1,12], koruna slávy [1Pt 5,4]. Pavel mluví i o křesťanech jako koruně radosti a chlouby [1Te 2,19; F 4,1], věřící sbor je „věncem“, dosvědčujícím vítězost apoštolova „běhu“. Není vyloučeno, že v pozadí je i tato konkrétní myšlenka: až stane před soudnou stolicí Kristovou, nebude apoštol osamocen, nýbrž bude ob

klopen věncem těch, kteří uvěřili skrze jeho službu.

XX

Papežská k. (tiara) je vysoká bílá čepice se třemi pásy korun a na vrcholu ozdobená říšským jablkem.

*Čepice. *Klobouk.

Koruna trnová [Mt 27,29] na posměch Ježíšovy královské moci byl věnec zhotovený římskými žoldněři z nejobvyklejšího bodláčí [Garthamus glaucus v. syriacus], jež bylo poddajnější než jiné dřevité trnovi. Jiní se domnívají, že jde o druh lotusového keře [Zizyphus spina Christi] s ohebnými větviemi a s listy, připomínajícími břečťan, jimž byli ozdobováni poutníci a generálové.

Korunovati. Král byl uváděn v úřad slavnostními obřady, jež patrně v různých dobách byly různé. Podle jednotlivých zmínek můžeme tyto obřady rekonstruovat takto: Nejdříve byl král pomazán olejem [1S 10,1]. Pak byl oblečen do královského roucha, na hlavu mu byla vsazena koruna [2Kr 11,12; 2S 1,10] s jinými odznaky královské hodnosti [1S 18,10], načež učinil slib [2S 5,3] a posadil se na trůn [1Kr 1,46] a přijal slib knížat [1Pa 29,24]. Nato byl vezen městem a pozdravován lidem [1Kr 1,39n; sr. Mt 21,9n].

Vedle korunovace královské byla v Izraeli i každoroční k. Hospodinova [podzimní, novoroční slavnost], při níž byla vnesena do chrámu slavnostním způsobem truhla Hospodinova [1Kr 8,2nn], aby se Bůh znovu ujal vlády [1Kr 8,11]. Bůh tu byl zastupován králem [sr. Ž 24,7-10]. Více o tom Bič II, 161.246n. 253n. *Kráľ.

Kořen. Ve vlastním slova smyslu na př. Jb 14,8; Ez 17,6; 31,7; Oz 14,5; Jr 17,8; Mt 13,6; 26,29]. O jedlých kořenech: Jb 30,4 [Kral. koření]. V přeneseném slova smyslu o člověku, který ve svém odvrácení od Boha působí jako k. plodící jed a hořkost [Dt 29,18; sr. Sk 8,23; Žd 12,15]. První počátky kmene nebo lidu bývají nazývány k. [Sd 5,14 ve smyslu: ti nejlepší] na označení počátku nového vývoje [2Kr 19,30; Iz 11,1] a jeho základu [Iz 14,30; 37,31; Da 11,7]. Zničit k. znamená zničit do základu [stč. = z kořen] sr. Iz 5,24; 14,30; Am 2,9; Mal 4,1. Základ hor nazývá Jb 28,9 k. Také základ, podstata dobré přejde v hebr. nazývána k-em [Jb 19,28].

NZ pokládá praotce za svatý k. [Ř 11,16], na nějž byl naroubován nz lid Boží, takže poňané, kteří se stali křesťany, nemají příčiny se vyvyšovat nad Izraele [Ř 11,17-20]. Ježíš Kristus je ve smyslu Iz 11,1.10; 53,2 nazýván k. Jesse [Ř 15,12] nebo k. Davidovým [Zj 5,5; 22,16] ve smyslu potomek. 1Tm 6,10 pokládá za základ [kořen] zla milování peněz. *Výstřelek.

Koření, kořiniti. [Ez 24,10.] Ke kořenění pokrmů užívali Izraelci kmínu [Iz 28,25.27], černuchy [viky Iz 28,25.27], koriandru [Ex 16,31; Nu 11,7], kopru, máty [Mt 23,23], routy [L 11,42] a hořčice [Mt 13,31]. *Nardus.

Kořist tvořila ve starověku velmi důležitou část blahobytu národa, zvl. v dobách no-

Koruna trnová Koš [345]

mádkých. Vojáci obyčejně žili na své vlastní útraty [1S 17,17n], proto jim záleželo na tom, aby co nejvíc ukořistili. Ve SZ máme dokonce předpisy o dělení k. Ukořistěný dobytek byl rozdělen na dva díly: jeden byl určen vojákům, kteří museli dát 2 % kněžím, druhý patřil lidu. Z této druhé poloviny dostali levitě 2 % [Nu 31,28-30]. O Davidovi čteme, že část své kořisti poslal přátelům v Judstvu [1S 30,26n]. Vůdce nebo král dostávali nejdrahocennější věci [Sd 8,24-26; 2S 8,2-14]. Neživá k. zůstala tomu, kdo se jí zmocnil. Jen z prokletých měst se nesmělo vzít nic [Joz 6,17n]. Vzácnější úlovky byly ukládány ve stánku úmluvy nebo později v chrámě [1S 21,9; 2Kr 11,10].

Mesiáš podle Iz 53,12 obdrží díl pro mnohé [t. j. podle Kral. výkladů: bude obdařen spasitelnými dary J 1,16; Ko 2,3], aby se mohl s nesčíslnými dělit o kořist, t. j. zaujmout čestné místo mezi vítězi za to, že se ochotně vydal na smrt, „dal se připočítat k ničemu, viny přemnohých vzal na sebe a za zlosyn se dal jako prostředník" [Hegerův překlad].

Kořiti se *Klaněti se.

Kos [nyní Stanchio nebo Stanko], malý ostrov [260 km²] v řeckém souostroví, za starověku chvalně pověstný dobrým vínem, jež se tu dařilo, a jemnými látkami, zde vyráběnými. Ve stejnojmenném hlavním městě byly vyhlášena nemocnice a lékařská vysoká škola. Židé zde měli zvláštní výhody, propůjčené už od Julia Caesara. Herodes Veliký poskytl obyvatelstvu ostrova mnohou podporu. Město mělo dobrý námořní přístav. Pavel, vraceje se z třetí misijní cesty, strávil zde noc [Sk 21,1].

Kost. Ve SZ je tohoto pojmu užíváno často jako obrazu pro tělo nebo osobu [Ž 42, 11; 51,10]. K-i byly symbolem zdraví a síly. Ztrnulost [Ž 6,3], rozstoupení [Ž 22,15], hnisání [Př 14,30], suchost [Př 17,22] kostí jsou tedy obrazem tělesné nebo mravní choroby. „Kost z kostí mých" [Gn 2,23] = téže krve [sr. Ef 5,30]. L 24,39 chce zdůraznit, že zmrtvýchvstalý Kristus nebyl „duchem", ale skutečným tělem.

Kost slonová. Hebr. *šen* [= zub], patrně kěl slona, snad také mrože nebo nosorožce. Ve vykopávkách v Gázeru a Samaří se našly předměty, zhotovené ze slonoviny [rukojeti nožů, výzdoba loží, křesel, stolů]. Po prvé o slonovině v bibli slyšíme v 1Kr 10,18.22, kde se praví, že Šalomoun si pořídil trůn z kostí slonových a že přivážel k. s. patrně z Indie anebo z Ethiopie. Podle Am 6,4; 3,15; 1Kr 22,39; Ž 45,9 byly slonovinou vykládány domy a ozdobována lože. Tyrští zhotovovali dokonce i lavičky do loděk z k. s. [Ez 27,6].

Koš. Pro tento pojem měla hebr. aspoň 5 výrazů a nz řečtina 2, což naznačuje, že k-ů bylo mnoho druhů, jak ostatně ukazují reliéfní kresby ze starověku. Byly pleteny z proutí vrbového, třtinového a j. nebo z provazů. Nosilo se v nich ovoce [Dt 26,2;

[346] Košile-Kouzelnice

Am 8,2], chléb nebo maso [Gn 40,17; Ex 29,2n. 30,32; Lv 8,26; Sd 6,19; Mk 8,19n]. Pavel byl spuštěn v koši přes zeď damašskou [Sk 9,25; 2K 11,33].

Egypťské vlnářské koše. Podle nástenné malby v hrobě v Beni Hassan.

Košile, košilka. V Palestině nosívali na holém těle k. z jemného lnu [Ex 28,42; 39,28; Lv 6,10; Sd 14,12-13 „čechel“], v níž se i spalo [sr. Mk 14,51-52]. Na košili byla odívána tunika z vlny nebo lnu. Byla to dlouhá košile od krku po kolena [u mužů], po kotníky [u žen]. Kdo měl na sobě jen tuniku, nazýval se někdy „nahý“ [1S 19,24; Iz 20,2]. Petr měl na sobě tuniku, když se chtěl přebrodit k Ježíšovi [J 21,7].

Kotel. Staří Izraelci užívali kotlíků a kotlů různých tvarů a velikostí jak v domácnosti [hrnce na vaření Jr 1,13; Ez 24,3; 2Kr 4,38-41; Jb 41,23], tak zvláště ve svatyni [Ex 27,3; 38,3; 1Kr 7,45; Jr 52,18n; 2Pa 35,13]. V dojmácnosti se užívalo kotlíků hliněných. V Ž 68,14 však, jak ukázal už Karafiát [Ref. listy 1901, str. 18], nejde o k., nýbrž o ohrady. Tedy: „Ačkoli jste mezi ohradami leželi, [však jste jako] holubice, mající křídla postříbřená“. Stejně je tomu v Ez 40,43, kde Kral. mluví o kotlísku, ač snad jde o ohrady [? pro dobytek, sr. Ez 42,7, kde jde o kamennou ohradu].

Kotlář Alexander [2Tm 4,14], který Pavlovi „mnoho zlého způsobil“, nejspíše též jako v 1Tm 1,20, snad efezský Žid, který po obrácení ke křesťanství zase odpadl k židovství.

Kotlík *Kotel.

Kotlísko *Kotel.

Kotliště, místo, kde stával kotel [Lv 11,35].

Kotva [Sk 27,29]. *Lod'. V přeneseném slova smyslu o naději jako bezpečné a pevné k. duše [Žd 6,19], jež proniká až do svatyně svatých, kam za věřící vstoupil Ježíš Kristus.

Koukol. Tento výraz se vyskytuje v Kral. překladu na dvou místech. U Jb 31,40 tak překládají hebr. *bô'sá*. Jde tu o nějaký zápachající plevel. Mt 13,24-30 je míněn jilek [*Lolium temulentum*] matonoha, jež roste divoce v ce

lém Orientě. Požití plodů této byliny působí zvracení, někdy i smrt. Po vzejití je téměř nerozeznatelná od pšenice. Teprve když nasadí na klas, je patrný rozdíl mezi oběma. Avšak kořeny obou jsou tak propleteny, že je téměř nemožné vytrhnouti jilek bez poškození pšenice. V Sýrii se věří, že k. v pšeničném poli je dílem ďáblovým. V žádném případě nejde o náš k. [*Agrostemma*].

Koum *Kos.

Koupiti, koupen. O obchodních zvycích viz *obchod. Výraz „koupen za mzdu“ [1K 6,20; 7,23] je Pavlův term. techn. pro skutečnost, že křesťané nejsou „sami svoji“, nejsou svým vlastnictvím [1K 6,19], ale patří Kristu, tak jako otrok patří svému pánu [sr. 1K 7,22; Zj 14,3]. *Vykoupiti.

Kouření pamětné [Lv 24,7]. Předkladné chleby nekvašené byly každou sobotu kladeny na zvláštní stůl [Ex 25,23; 1Kr 7,48] ve svatyni, a to ve dvou sloupcích po šesti [Lv 24,5-9]. Na vrchní se kladlo kadidlo na „kouření pamětné v oběť ohnivou Hospodinu“. *Kadidlo, kaditi.

Kouzelnice [Kral. kouzedlnice, Iz 57,3]. Čarodějník.

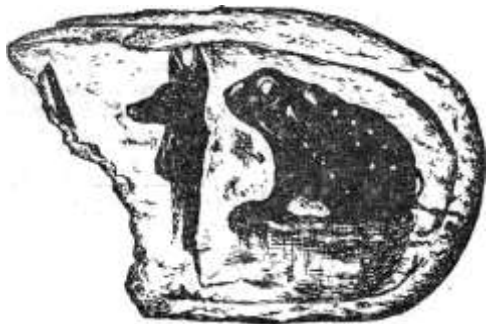

Jilek marnivý, král. koukol. Rostlina, klas a květ.

Kouzelník [Kral . kouzelník, Dt 18,10; Iz 19,3; Jr 27,9; Mal 3,5]. *Čarodějník.

Kouzelnictví [2Kr 9,22]. *Čarodějník.

Kouzlo [Nu 23,23; 2Kr 17,17; 2Pa 33,6; Iz 47,9; Mi 5,12; Na 3,4]. Ve starověku se věřilo v magii, t. j. v samočinnou tajemnou účinnost některých předmětů, pohybů nebo obřadů. Nakreslil-li pravěký člověk ve své jeskyni zvíře, věřil, že má úspěch při lovu tím zaručenější, čím věrněji zachytil podobu zvířete. Obraz byl tedy kouzlem. Texty na papyrových svitcích, nalezených v egyptských hrobech, byly kouzelné texty, jež nebožtíkovi měly nějak pomoci v záhrobí [sr. *Kniha, poslední řádky]. Iz 65,4 se zmiňuje o nějakém kouzelnictví při hrobech [sr. Iz 29,4]. Starozákonní Izrael, zdá se, právě v tomto směru obzvláště silně podléhal kananejským vlivům. V bálismu to bylo něčím přirozeným, že vyznavač mohl svého boha donutit, aby mu zjevil svou vůli, nebo se prostě obrátil o pomoc k jinému. V jahvismu to bylo nemyslitelné a nepřipustné. Nikdo neměl práva odvolati se od kněžského rozhodnutí, jež platilo za Boží výrok, k pokoutným hadačům a vědmám. Ani král ne. Když Hospodin odepřel Saulovi odpověď, neměl co pohledávati v Endor [1S 28,7]. To byla neposlušnost, ba přímý odboj proti Nejvyššímu. Proto SZ tak ostře vystupuje proti všem „činitelům nepravosti“, provozujícím svá kouzla, při nichž s pomocí temných mocností se snažili vypátrati Boží vůli a ovlivniti jeho rozhodování. Takovou pohanskou náказu je nutno nemilosrdně vymýtit, nemá-li se stát záhubou Izraelovou. K podrobnostem sr. Bič II. 132n. - *Čarodějník. B.

Konec egyptské kouzelné hole.

Kovář, řemeslník, jenž zpracovával a koval železo nebo jiný kov v nástroje denní potřeby, ve zbraně nebo kultovní předměty [1S 13,19; 2Kr 24,14; Iz 44,12; 54,16]. Podle Gn 4,22 byl Tubalkain prvním kovářem. K provozování kovářství patřila kovadlina [Kral . „nákovadlí“ Iz 41,7], kladivo [Iz 44,12], kovářský měch [Jr 6,29], tavičí tyglíky [Př 17,3] a pec [Iz 48,10]. Ve starém Egyptě byla nalezena vyobrazení k., sedícího u kovářské pece,

Kouzelník Koželuh [347]

s dmuchavkou a kleštěmi. V Palestině byl nedostatek železa. Proto je vypočítáváno mezi kořistí [Joz 6,19,24; 22,8] a železný hrot kopí Goliášova se připomíná jako zvláštnost [1S 17,7]. Měď musela být dovážena z Cypru.

Koza. Vedle ovcí patřila k. k. nejrozšířenějšímu druhu dobytka, který byl pěstován v Palestině. Ženy tkaly z jejich srsti houně [Ex 26,7], z kůže byly vyráběny „lahvice“ [měchy] na vodu [Gn 21,14], kozí mléko bylo pokládáno za nejchutnější [Př 27,27] právě tak jako kozelčí maso [L 15,29]. I v kultickém životě měla k. důležitou úlohu [Ex 12,5; Lv 3,12; 4,23; 5,6; Nu 15,27]. Kajicníci oblékají roucha z kozí srsti [Za 13,4]. Pís 4,1; 6,4 přirovnává vlasy ke stádu koz na horách.

Egyptský sedlák žene stádo koz přes čerstvě zaseté pole, aby zvířata zašlapala semeno do půdy. Z hrobu v Gizehu.

Kozam. Potomek Davidův a předek Zorobábelův a Ježíšův [L 3,28].

Kozbi [=nevěrná]. Dcera Sura, knížete madiánského, s kterou se zapletl kníže z domu Simeonova při pohanských obětech. Fines oba probodl. I její otec byl zanedlouho potom zabít [Nu 25,6-8.14-18; 31,8].

Kozel. Tak překládají Kral . několik různých hebr. i řeckých výrazů [Gn 27,9; Mt 25,32], jež nedovedeme přesně odlišit. Filištinští museli odvádět Jozafatovi vedle jiných poplatků 7700 kozlů [2Pa 17,1n], což naznačuje, že k. patřil k nejrozšířenějšímu druhu domácího zvířectva. K. byl také důležitou součástí izraelských obětí [Lv 4,24; Nu 7,17; Ezd 6,17; 8,35; Zd 9,12]. Zvláštní význam měli dva k. v rituálu očišťovacím o dni *smíření. Jeden z nich, vybraný losem, byl obětován Hospodinu, druhý musel na sebe vzít hříchy všeho lidu a byl vyhnán na poušť. Tito k-ové se označují jmény, jež jsou současně označením démonů [Lv 16,5.8.21n]. *Azazel.

Koželuh. Tento výraz se vyskytuje pouze v NZ [Sk 9,43; 10,5.6], ale to neznamená, že koželuzství ve SZ nebylo známo. Toulce na šípy bývaly kožené a také válečné štíty bývaly potahovány koží [Iz 21,5]. Také stánek úmluvy byl přikryt barevnými kůže [Ex 25,5; 26,14]. O proroku Eliášovi čteme, že byl přepásán koženým pasem [2Kr 1,8].

[348] Kráčeti Král

Egyptská koželuzna. Nástěnná malba z Theb.

Kračeti *Choditi.

Krádež. SZ zakazoval krádež [Ex 20,15] a stanovil přesné předpisy o náhradě. Za zvíře, jež bylo nalezeno živé u zloděje, musel dát dvojnásobnou náhradu [Ex 22,4]; bylo-li zvíře už zabito nebo prodáno, byla náhrada pětinásobná za vola, čtyřnásobná za menší dobytce [Ex 22,1]. Kdo zabil v noci zloděje, probourávajícího se do domu, nebyl trestán; zabil-li ho ve dne, byl trestán smrtí [Ex 22,2-4]. Krádež jiného majetku než živého byla trestána náhradou, zvětšenou o pětinu způsobené škody, a obětí za vinu [Lv 6,1-7]. Ježíš praví, že k. má svůj kořen v srdci [Mt 15,19; Mk 7,22; sr. Zj 9,21]. *Krásti.

Král Senacherib na trůně před městem Lachis, které Assyřané dobývají. Reliéf z králova paláce v Ninive.

Kradmo. Obyčejně ve smyslu tajně, znenadáni, ale v pozadí je myšlenka na krádež [Gn 40,15; Jb 27,20].

Krahulec. Tak překládají Kral . hebr. *nes*, kulticky nečistého ptáka [Dt 14,15]. Jinde totéž slovo překládají výrazem jestřáb [Lv 11,16; Jb 39,26]. Snad jde o krahujce [*Falco nisus*] nebo o poštolku [*Falco tinnunculus*], z nichž první se vyskytuje v létě v Galileji, v zimě v Judstvu, druhá všude v Palestině.

Kraj. Ve smyslu krajina, místo [Gn 29,26; Jr 31,17; Neh 3,14]; ve smyslu okraj [Ex 19,12; Lv 14,14], konec [Neh 1,9; Jb 37,2]. V Dt 3,10 překládají tak Kral . výraz, jenž znamená rovinu od Arnonu až k Ezebonu [sr. Dt 4,43; Joz 13,9.16; Jr 48,8.21].

Král . 1. Jméno. Hebrejské slovo, značící krále [*melech*], je odvozeno od kořene *m-l-k*, jenž znamená asi původně „mocný“, zatím co v assyrštině slova od tohoto kořene nabyla významu „rada“ a pak i „vláda“.

2 Králové mimo Izrael. Jménem král označuje bible faraóna egyptského [Ex 1,8], mocné krále babylonské [Ez 26,7] a assyrské [2Kr 18,28], a rovněž i městské krále fénické a kananejské [Dt 7,24; Joz 12,7]. Též králové idumejské [Gn 36,31, sr. 1K 22,48], moabští a amonští jsou označováni tímto jménem, rovněž i různí drobní králové v době novozákonní.

Podle původního a starověkého pojetí král byl osobou neobyčejně mocnou. V něm se ztělesňoval osud celého národa, proto byly na krále kladeny velmi vysoké požadavky co do osobních kvalit i co do přesného zachování předepsaných zvyků a obřadů. V Egyptě byl král pokládán za vtělení boží, zatím co v Mesopotamii byl král jen pověřeným místo-držícím městského boha. Králové kananejské byli zčásti též kněžími, viz *Melchisedech, Zdá se, že nejbližší podobnost po stránce obsahové ke králům izraelským můžeme zatím vidět u sábských králů v jižní Arábii, kteří byli do-sazováni svým bohem a kteří s ním a zároveň i s lidem uzavírali smlouvu.

3. Králové izraelští a judští. Izrael přišel do Palestiny z pouště, kde žil obdobně jako jiné kočovné a polokočovné kmeny bez královské vlády. Ani po dobytí Palestiny nedošlo hned ke zřízení království, Izrael byl veden soudci, kteří byli vždy k svému určitému úkolu povoláni Hospodinem. Když mužové izraelští chtěli povolati soudce Gedeona za krále, odmítl přijmout tuto dědičnou královskou hodnost, neboť nikdo z lidí nemůže panovat nad Izraelem, když Hospodin sám je jeho jediným vládcem [Sd 8,22-23]. Stejný duch se projevuje i v bajce Jotamově [Sd 9,7—15], již je odmítán královský nárok Gedeonova syna Abimelecha na království v Izraeli. Polokananejec Abimelech zřídil království v Sichem, avšak jeho dobrodružná vláda neměla trvání ani následků [Sd 9,6.55].

Teprve naléhavé nebezpečí vnější od pronikajících Filištinů i vnitřní ohrožení theokracie se strany synů Samuelových, kteří si oso-

Král [349]

bovali dědičný nárok na postavení soudcovské a vladařské [1S 8,1—5], přimělo Izraele k ustanovení krále. Jak byl povolán první král Saul, je podáváno v 1S ve dvou souběžných líčeních, jež se dají jasně rozdělit: první je v kap. 8; 10,17-25, na něž pak navazuje kapitola 12.; druhé je v kap. 9; 10,1-16; 11. Podle této druhé zprávy byl Saul vyvolen ke království Hospodínem [9,15—17] a z Hospodinova příkazu Samuelem pomazán [10,1]. Podobný kladný postoj ke království je i na jiných místech [na př. Dt 33,5], též v Sd 17-21 se ukazují nedostatky bezvládní v době před nastoupením králů [Sd 18,1; 19,1; 21,25; 17,6]. Prvá zpráva se staví ke zřízení královskému zásadně velmi kriticky, vidí už v něm samém vzpuru proti Hospodinově vládě nad Izraelem [1S 8,7; 10,19], ke které svádí špatný příklad pohan-ských sousedů [1S 8,5,20]. Samuel zdůrazňuje nevýhody královské vlády, které bude muset snášet Izrael [1S 10,19-21]. Toto podání i mnohá jiná místa biblická [na př. 1S 12; Dt 17,14-20; Oz 8,4; 13,10-11; Jr 21,11-14 až 22,30; L 22,25] jsou dokladem, že Izraeli bylo zřízení královské cizí a že je přijal z nutnosti teprve v době poměrně pozdní.

O konkrétním průběhu viz *Izrael.

Zřízení království znamenalo i značné finanční a pracovní zatížení pro Izraelské. Salomoun chtěl se vyrovnati i v nádheře ostatním králům, ať co do obleku [1Kr 22,10; 2Pa 18,9; 2S 12,30; 2Kr 11,12], obřadu [1Kr 1,16] i haremu a služebnictva [1S 8,16; 2Kr 24,12.

15; 1Kr 22,9; 2Kr 8,6; 9,32-33; 20,18; 23,11]. Dědičné království se plně uplatnilo v říši Judské, králové ustanovovali své nástupce patrně ještě za živa [1Kr 1,30; 2,22; 2Pa 11,21-22].

O rozdílu mezi královstvím izraelským a judským viz *Izrael.

Vlivy egyptské i mesopotamské se uplatňovaly celkem stejnoměrně, na severu více mesopotamské, na jihu více egyptské; v Izraelském království se nadto spíše uplatňovaly staré tradice z doby předkrálovské.

4. Ucta ke králům. Král byl pomazaný Hospodinův [1S 10,1 srov.], proto byl pod zvláštní ochranou Boží, nesmělo se mu zlořčit ani činem ubližovat, takový přestupek byl považován za prohřešení náboženské a trestán ukamenováním [Jb 34,18; 1S 24,7,11; 2S 19,22; 1Kr 21,11n]. Úkolem královým bylo udržovati Boží řád a uplatňovat jej spravedlivým soudem [Př 20,8]. Avšak král musel být i na sebe velmi pozorný, neboť jeho hřích měl větší dosah než provinění poddaného [Př 16,12]. Charakteristické výroky o postavení krále jsou v knize Přísloví [16,12-15; 25,2-7; 29,4,14; 20,26,28].

Ke králi volali prosebníci „Spomoz" [2S 14,4; hebr. stejné slovo jako ve výrazu „Hosanna" Mt 21,9,15], nazývali jej „andělem Božím" [2S 14,17]. Král byl nazýván též synem Božím [2S 7,14; Ž 2,6-7; 89,26-28] patrně těmito slovy při pomazání olejem,

Král Assurbanipal s manželkou při hostině. Reliéf z paláce v Kujundžiku.

[350] Králík-Král. knihy

jež zprostředkovalo pověření mocí od Hospodina, byl za krále prohlašován. Ano král je ve SZ přímo nazýván bohem [Ž 45,7.8; NZ ovšem tento výraz vztahuje na Krista: Žd 1,8–9]. Náboženské postavení krále je patrné též ze Ž 72 a jiných t. zv. královských žalmů: 2,20,21,101,110,132. Toto zbožňování krále bylo ovšem nebezpečným osídlem pro nevědomý lid a bylo proroky právem pokládáno za pohanské [Jr 22,6.24 srov. Iz 14,12-18].

5. Hospodin kraluje. Hospodin je Pánem nad celým světem a nade všemi králi [Jr 27,4-7; Dn 2,37.47]. Zvláště ovšem kraluje nad svým vyvoleným Izraelem [Iz 43,15; 33,22]. Hospodin jest králem „vojska nebeského“ [1Kr 22,19; Iz 6,5]. Mnohé žalmy [47,93,96-99] mluví o kralování Hospodinově, užívající slova „Hospodin kraluje“, jež je možno vyložit též „Hospodin nastoupil vládu“. Z toho soudí někteří, že podobně jako v Babyloně, i v Jerusalemě o novoroční slavnosti se oslavovalo nastoupení Hospodina na jeho trůn. *Korunovati. — I NZ mluví o Bohu jako králi přímo [Mt 5,35; 1Tm 1,17; 6,15] i v podobnostech [Mt 18,23; 22,2; 25,34].

6. Král — Spasitel. Přes všecku kritiku zřízení královského zásluhou toho, že zvláště král David byl „králem podle srdce Božího“ [1S 13,14; Ž 89,21; Sk 13,22], mělo království i určité hodnoty náboženské. Zvláště po zániku Judské říše stále více rostla naděje v pravého davidovského krále, jenž by vysvobodil a napravil ostatky Izraele [Ez 37,22.24; Za 9,9 a j.]. Na postavu tohoto očekávaného budoucího, pravého Pomazaného byly postupně přenášeny přívlastky a funkce náboženského, ano nadzemského a božského rázu, které bylo nutno upřít králům pozemským. Takto vznikla mesiášská naděje. *Mesiáš. Naplněním těchto nadějí stal se Ježíš, v němž byl dán nejen Izraeli, nýbrž všem národům král, jehož vláda je věčná. Ani ti, kteří jej radostně vítali [Mt 21,9; L 19,38], ani odpůrci ho nepoznali a viděli v něm jen uchazeče o pozemskou vládu nad Izraelem a tím soupeře římského císaře; toto byl právní důvod Ježíšova odsouzení [Mt 27,11.29.37.42 a par; L 23,2-5]. Zvláště výrazně podává svědectví o království Ježíšově evangelista Jan [J 18,37; 19,12-22]. Oslavený Kristus je Králem králů a Pánem pánů [Zj 17,14; 19,16 sr. 1K 15,24-27].

Králík [2S 24,23], zdobně z král = malý král.

Králík. Tak překládají Kral. hebr. *šáfán*, jež označuje velmi pravděpodobně malého kopytníka, damana syrského, jenž má velikost králíka a žije ve skalách kolem Mrtvého moře. Poněvadž má některé znaky přežvýkavců, byl pokládán za kulticky nečistého [Lv 11>5; Ž 104,18; Př 30,26].

Kralovati, provozovati královskou moc [Gn 37,8; 1S 8,7; 1Kr 1,5 a j.]. Podle SZ královskou moc provozuje Hospodin [Ex 15,18; 1Pa 16,31; Ž 9,8; 96,10; Iz 52,7], podle NZ

kraluje Bůh i Ježíš Kristus. Ježíš Kristus „kralovati bude v domě Jákobově na věky“ [L 1,33; Zj 11,15], ale nakonec poddá i sebe Bohu [1K 15,25-28], až dokoná své vykupitelské dílo, aby byl Bůh všecko ve všech. Ale i vyvolení Boží kralovati budou na zemi [Zj 5,10] a s Kristem kralovati budou v tisíciletém království [Zj 20,4.6] a pak na věky [Zj 22,5; sr. Ř 5,17]. Ovšem kralování Kristovo a jeho učedníků je jiného druhu než pozemských králů [Mt 20,25-28]. Je to kralování službou, poslušností, trpělivostí a utrpením [2Tm 2,12]. Je také jiné než kralování hříchu [Ř 5,14.17.21]. Přijme-li člověk u víře Krista jako svého krále, přestává nad ním kralovati hřích a smrt [Ř 5,21].

Královna od poledne, t. j. z jihu [Mt 12,42; L 11,31], ze Sáby [1Kr 10,1.10.13; 2Pa 9,1n], ob stojí na soudu Božím, protože přijela „od končin země“, aby slyšela moudrost Šalomounovu, kdežto zatvrzeli Židé budou odsouzeni, protože nepoznali v Ježíšovi moudrost Boží. Ethiopejci jsou přesvědčeni, že Sába ležela v jejich zemi [sr. Sk 8,27]. Bezbožným protějškem této královny je v NZ nevěstka bábelská, jež bude odsouzena [Zj 18,7].

Královská cesta [Nu 20,17; 21,22], starobylá silnice, vedoucí z Aziongaber Zajordáním přes Kirchareset, Dibon, Ezebon a odtud jednak na sever, jednak na západ do Jericha. Po této silnici vtáhla do země koalice čtyř králů [Gn 14]. Silnice byla později vydlážděna Římany. Dnes je znovu dlážděna zajordánskou vládou.

Královské kněžstvo *Kněžstvo.

Královské knihy 1. a 2. Obsahují děje lidu izraelského od Davidova posledního roku života a od nastoupení na trůn krále Šalomouna až po zjetí a rozpadnutí státu Izraelského a Judského, t. j. více než 400 let. Ještě lépe lze dobu K. k. popsat jako dobu od postavení chrámu do jeho zničení.

Navazují na 2S 24, takže v pojetí egyptského židovstva nejenže vytvořily dvě různé knihy, nýbrž s 1. a 2.S tvořily jeden celek [v LXX čtyři „knihy království“]. Knihy královské se odvolávají na starší prameny a často na ně odkazují, důkaz to, že svým líčením nesledují zájmy historické: Knihu činů Šalomounových [1Kr 11,41] a Knihu kronik o králích izraelských a judských [1Kr 14,19.29]. Snad pisatelům byla po ruce i vypravování o životě proroků. Stálým předcítáním při bohoslužbách a přepracováváním poněmáhu vrostly Knihy královské v dnešní svou podobu, jež je dílem poexilní obce jerusalemské.

Knihy Královská I. vypisuje děje a činy pěti králů judských [Šalomouna, Roboama, Abiama, Azy, Jozafata] a osmi králů izraelských [Jeroboama, Nádaba, Bazy, Ely, Zamriho, Tebny, Amra a Achaba]. Zahrnuje dobu asi 120 let. Má 22 kapitol.

Knihy Královská II. vypisuje události zběhlé za 16 králů judských a 12 izraelských až do zániku státu izraelského a judského, celkem dobu asi 270 let. Má 25 kapitol.

K. k. chtějí podati obraz dějin hlavně s hlediska náboženského a kněží jerusalemské chrámové svatyně [1Kr 6n; 8,12]. Dr. Bič [III., 198] mluví přímo o „kultickém schématu“ těchto knih, jež líčí stavbu chrámu a pozdější jeho změny [2Kr 12,5–16; 16,10–18], ukazují, jak bývala ta svatyně loupena [1Kr 14,25–28 až 2Kr 12,18; 16,7–9; 18,14–16], popisují pád Atalie, při čemž chrám je hlavním předmětem. Potom se vypisují příběhy proroků: Eliáše [1Kr 17n; 2Kr 1,2–17], Elizea [2Kr 2,8–15; 13,14–21], Izaiáše [2Kr 19,5 až 20,19]. Dále se vypravuje o opětném vítězství Achabově nad Benadabem [1Kr 20], o jeho tažení proti Ramot Galád [1Kr 22] a o zkažení modloslužby Baalovy skrze Jehu. Činy králů jsou posuzovány hlavně s hlediska, v jakém poměru stáli k chrámové bohoslužbě, zdali se líbili či nelíbili Hospodinu. Severoizraelské králové jsou vesměs odsuzováni jako ti, kteří „činili to, což zlého jest před očima Hospodinovýmá“ [1Kr 15,26; 2Kr 17,22; sr. 1Kr 16,13,19], kdežto soud o jižních králich je příznivější [2Kr 18,3n; 22,2] až na to, že se některým vytýkají výsosti [1Kr 15,14; 22,44; 2Kr 12,3], jež nebyly zkaženy. Ale i jižní králové jsou odsuzováni pro modlářství [1Kr 15,3; 2Kr 8,18; 16,3; 21,2]. Přes určitou historickou cenu K. k. nečiní v ohledu chronologie nárok na vědeckou přesnost. Tak na př. údaj o založení chrámu [2Kr 6] se nesrovnává s chronologií doby Soudců a s Pavlovým údajem ve Sk 13,20. Sečtou-li se léta kralování všech králů izraelských a judských, shledá se rozdíl asi 20 let, což se dá snadno vysvětliti tím, že se při častých změnách počítala část roku za celý rok; jsou však některé soudobé události, podle kterých se dají omyly napravit, jako na př. současná smrt Jehorama a Ochoziáše, činy Jehu a Atalie a j. Je ovšem možno, že celá chronologie sz měla jiný význam než chronologie assyrsko-babylonská. Zvláště častá data, dělitelná čtyřiceti, dávají mnoho podnětů k přemýšlení. Obsah K. k. lze také rozdělit na tři části:

1. Děje Šalomounovy [1Kr 1–11].
2. Děje rozdělených království Izraelského a Judského [1Kr 12–2Kr 17].
3. Děje království Judského po zániku království Izraelského [2Kr 18–25].

Královský zákon, t. j. zákon, jenž byl vydán nebo schválen samým králem [Jk 2,8; Mt 22,39; L 10,26–28]. Někteří vykladači Jk 2,8 chápou výraz „k.“ v přeneseném slova smyslu jako nejlepší, nejznamenitější, základní princip života, ač syrský překlad tu má „zákon Boží“.

Království Boží. Základní význam tohoto pojmu je Boží vláda, panování; je to svým původem vlastně jakési abstraktum k větě „Hospodin kraluje“ [Z 97,1 a j.], kterou je možno přeložit též „Hospodin se ujal vlády“ a po př. i „Hospodin bude kralovat“. K. B. tedy v základu označuje takový stav věci, v němž Bůh plně a zjevně projevuje svrchovanou moc a autoritu nad člověkem i světem. Protože však podle biblického svědectví Bůh

Král. zák.–Království B. [351]

svou královskou vládu uplatňuje tím způsobem, že si uprostřed světa povolává a vede svůj *zvláštní lid a skrze něj ohlašuje své spasení i své soudy nade vším pokolením lidským, může se slovo k. B. státi také označením zvláštní oblasti, jakési říše Boží uprostřed národů, skrze niž Bůh uskutečňuje své plány. Zřetelněji to vyplyne z podrobnějšího výkladu:

1. K. B. ve Starém Zákoně a v židovství. Výraz k. B. se v SZ doslovně nevyskytuje, zato však obraty jako „Hospodinovo jest k.“ [Z 22,29 sr. 1Pa 29,11]. Je tím vyjádřena svrchovanost a jedinstvo Hospodinova v protikladu proti pohanskému ctění mnohých božstev, ale také v kritickém odstupu proti staré orientální představě, že pozemský král je zároveň plnomocným zástupcem, ne-li přímo vtělením božstva, jemuž náleží božská pocta a bezvýhradná poddanost. V protikladu k tomu SZ zdůrazňuje, že jediným králem, který má tuto svrchovanost, je sám Hospodin; to je také smyslem té skutečnosti, že se Hospodinu v SZ často přikládá titul král [1S 12,12; Ž 10,16; 47,3; 74,12; 95,3; 98,6; 145,1; Iz 6,5; 33,22; Jr 10,10; Sof 3,15; Za 14,9 a j.]. Stejný smysl mají výpovědi, že Hospodin kraluje nebo bude kralovati [Ex 15,18; Ž 9,8; 47,9; 93,1; 96,10; 97,1; 99,1; 146,10; Iz 24,23; 52,7; Mi 4,7].

Starozákonní svědkové kladou takový důraz na to, že Hospodin jest jediným vskutku svrchovaným králem, že jest jim vážnou otázkou, zda v lidu Hospodinově, v Izraeli, má vůbec nějaké oprávnění instituce pozemského království. To je smyslem známého vypravování, že Samuel přijal přání lidu míti krále s velkými výhradami a výstrahami [1S 8,4–22], to je také připomínáno nejedním výrokem pozdějších proroků [sr. zejména Oz 3,4; 9,15–17; 10,5n; 13,10–11]. Jestliže přesto může král najít své místo v lidu Hospodinově, je to možné jen za toho předpokladu, že přijme na sebe závazky smlouvy, že se podřídí jeho zákonu, bude jednat jako služebník Hospodinův a že se jeho srdce nebude pozdvihovati nad bratří jeho [Dt 17,14–20 sr. 1S 10,25]. Projevovalo se to i tím, že král neměl svémocně a libovolně vykonávati kultické úkony [1S 13,9–14] a že měl poslušně naslouchati hlasům proroků, kteří jej napomínali při jeho uchýlení od cesty smlouvy a zákona [2S 12 sr. i 1Kr 21 a j.]. Králů, kteří by plnili tyto předpoklady, bylo ovšem málo; podle podání sz byl tu však jeden král, který při všech svých nezamlčovaných hříších byl poddán Hospodinu a byl tedy králem podle jeho srdce [1S 13,14]. Tento král, *David, stal se vzorem a mírou všech budoucích králů, návrat Davidův nebo příchod jeho pravého potomka, který bude jako on, stal se vyjádřením naděje v dobách zřetelného odvrácení soudobých králů od cest Hospodinových i v dobách neštěstí a ponížení Izraele.

Zaslíbení pravého Davidovce, pravého krále Izraele podle vůle Hospodinovy se tak stalo významnou složkou *eschatologického.

[352] Království Boží

výhledu starozákonního: sr. Am 9,11; Iz 11, 1nn; Jr 23,5n; Ez 17,22nn; 34,23nn; 37,24nn. Tato očekávaná budoucí postava bude pravým Pomazaným Hospodinovým, který zřídí království podle jeho vůle: tu je kořen *mesiášské naděje [sr. *Kristus *Mesiáš.] V SZ ovšem není ještě plně dojasněno, v jakém poměru je toto království pravého Davidovce, pravého Pomazaného k svrchované a konečné vládě Hospodina samého; u některých proroků a jiných spisů sz [na př. u Oz] je eschatologická naděje, aniž je zřetelně přítomna představa mesiášského krále. Podobně Dn 2,44; 7,18 mluví o k. B., aniž tu je jasné zmínky o postavě zvláštního Pomazaného Hospodina. Kniha Paralipomenon, zdá se, tuto otázku řeší thesí, že v království Hospodinově a na jeho trůně panuje legitimní Davidovec [1Pa 17,14; 28,5; 29,23; 2Pa 9,8].

Tak se postupně krystalizoval pojem k. B. jakožto souhrnného označení nového stavu věci, v němž Hospodin vysvobodí svůj lid, dá mu nový řád, ano: v němž promění i řád vesmírný a přivede nové nebe a novou zemi [Iz 65,17; sr. Am 9,13; Iz 7,15.22; 11,6–9, kde jsou některé rysy očekávání návratu ráje, dále sr. Iz 2,4; Mi 4,3; Oz 2,18; Za 9,10, kde je od budoucího pravého vladaře očekáváno zjednáni pokoje mezi lidmi, ano i v samém řádu kosmickém]. K. B. se tak stává ústředním výrazem veškeré eschatologické naděje, označením nového věku nejen dějinného, nýbrž i vesmírného, nového, definitivního kroku v dějích Božích s lidmi, konečného stavu plného spasení a pokoje, přemožení všech a všeho, co se brání a překáží plné vládě Boží. V tomto plně eschatologickém smyslu je představa k. B. Hospodinova užito na př. v knize Danielově [2,44; 3,33; kap. 7, zejména v. 18.].

Na toto eschatologické vyústění sz zvěsti o pravém království Hospodinově navazuje pozdější židovství, zejména také židovství doby nz. Jak v apokalyptickém, tak v rabinském [zákonickém] typu židovství jsou doklady toho, že pojem k. B. je označením plnosti vykupitelské skutečnosti, budoucího definitivního nového věku, i když ovšem rabini zdůrazňovali, že věrný Izraelec už nyní na sebe může a má bráti „jho k. B.“ tím, že věrně zachovává Zákon. Nevyjadřujeme se arci zcela přesně, když zde mluvíme o k. B. tím, že vůbec nevyslovovalo slovo Bůh [tím méně jméno Jahve, Hospodin!], aby se nevyskytla možnost bráti toto jméno nadarmo. Místo slova Bůh užívali rozličných náhradních názvů [Jméno, Moc, Příbytek a pod.], z nichž velkého rozšíření nabylo slovo Nebesa. Místo o k. B. se tedy mluvilo o království Nebes čili nebeském; obsahového, významového rozdílu tu však není. — Ani v poexilním židovství nebylo ještě zcela jasné, jaké místo a jakou úlohu má v budoucím k. B. [po př. k. Nebes] mít postava Pomazaného Páně, Mesiáše, i když tato postava je

leckdy dosti zdůrazňována [zejména také v podobě očekávání *syna člověka].

2. K. B. v Novém Zákoně. I zběžný pohled do prvních tří [synoptických] evangelií ukáže, že pojem k. B. se zde vyskytuje velice často a má zřejmě veliký význam. Přitom evangelium Mk a L užívá veskrze výrazu k. B., kdežto Mt až na několik výjimek [12,28; 19, 24; 21,31.43] mluví o k. nebeském, při čemž se často výroky jinak úplně shodné liší jen tím, že Mk a L užívají slova k. B., kdežto Mt k. nebeské. Nejpřirozenějším vysvětlením tohoto rozdílu jest, že Mt doslova přeložil aramejská slova, jimiž Ježíš označoval skutečnost k. B., vyhýbaje se po židovském způsobu slovu Bůh, kdežto Mk a L překládali podle smyslu, aby slovu mohli správně rozumět řecky mluvící čtenáři, kteří neznali židovský obyčej nahrazovat slovo Bůh zákrytnými výrazy. Hledat mezi výrazem k. B. a k. nebeské nějaký obsahový, theologický rozdíl je proto málo odůvodněné, ač zatím nedovedeme vysvětlit, proč Mt na čtyřech místech užil výrazu k. Boží.

Je zřejmé, že pojmu k. B. [k. neb.] užívá Ježíš způsobem podmíněným židovským podáním: označuje jím skutečnost plně vykupitelské vlády Boží, očekávanou v budoucnosti, tedy eschatologický nový věk, v němž bude přemoženo všecko, co se Bohu protiví, všechno zlo i hřích, a nastolena vláda pokoje s Bohem, veskrze obnovený a věčný život. Proto Ježíš mluví o k. B. v budoucím čase [Mt 8,11, sr. 5,4–9; Mk 14,25], jako o cíli, do něhož se v budoucnosti vejde [Mt 5,20], a spojuje je těsně se „skonáním věku“ [Mt 13,39.40.49; 24,3] a se vzkříšením z mrtvých [Mk 12,25]. Tato konečná, eschatologická skutečnost k. B. je ovšem určena pro tuto zemi a pro všechny její obyvatele, není to pouze nějaká pomyslná, ideová oblast; proto Ježíš může naději k. B. vyjádřit také slovy o zdědění země [Mt 5,5]. Příchod k. B. nelze nijak uspišit nebo vynutit [Mk 4,28], ano ani vypočítat [Mk 13,32; sr. odmítnutí „znamení“ Mt 16,1–4; L 17,20–24]. Je zcela v ruce Boží, a proto za ně lze jen prosit [Mt 6,10] a je toužebně a bděle, avšak bez výpočtů očekávat [Mk 13,34n; L 12,36n; všechna podobenství Mt 25!]. K. B. je tedy skutečností eschatologickou, t. j. budoucí. Je však příznačné pro zvěstí evangelií, že tato budoucnost je bezprostředně blízká. Podle Mt 3,2 vystoupil Jan Křtitel a podle Mk 1,15; Mt 4,17 sám Ježíš s tou základní zvěstí, že se k. B. přiblížilo. Je docela blízko, přede dveřmi [Mk 13,29, sr. Mk 9,1], a tato blízkost je tak naléhavá, že se tím nově osvětluje, ano mění celá situace člověka: odsud se podává základní příkaz činit pokání [Mk 1,15]. Ano — a tu jsme u nejvlastnější osobitosti zvěsti Ježíšovy — k. B. je tak blízko, že už zasahuje do přítomnosti a prosazuje v ní svou moc. Ježíš může říci, že k. B. je „mezi vámi“ [L 17,20], a i jinak o něm může mluvit jako o skutečnosti nějak přítomné [Mt 11,12; mnoho podobenství i jiných výroků Ježíšových je řečeno bez jednoznačného určení časového a tak, že mo

hou být chápány i o přítomnosti k. B.]. Jak tomu rozumět, je patrné z Mk 3,22–27 a zejména z Mt 12,24–29 [zvl. v. 28!]: zásah k. Božího, tedy jeho přítomnost vidí Ježíš v tom, že v jeho mocných činech je zdolávána říše Belzebubova, protiklad k. B. Přiblížení, ano vlom k. B. je tedy dán dílem Ježíšovým. Na otázku, jak tomu rozumět, je jedinou uspokojivou odpovědí: Ježíš si byl vědom, že je skrytý, ale reálně pravým *Mesiášem, který svou osobou a dílem je nositelem k. B. Toto jeho dílo ještě není dovršeno — ještě nezemřel a nevstal — ale už započalo, a proto se ve skrytosti, ale skutečně přiblížilo, ano do našeho věku prolomilo k. B. Lze mluvit o skryté přítomnosti k. B., jež je tajemstvím přístupným jen poslušně víře: to je základní smysl podobenství, shromážděných Mk 4 a Mt 13. Toto „tajemství k. B.“ [Mk 4,11] nerozlučně souvisí s tajemstvím Ježíšovy osoby, s jeho skrytým mesiášstvím, které může být odhaleno jen aktem vyznávající víry [Mk 8,27nn]. Jinak lze říci: ve zvěsti evangelií bylo veškeré eschatologické očekávání rozhodně a důsledně soustředěno do osoby Mesiáše, který je nositelem a Pánem k. B.; byla tak odstraněna ona neurčitost stran úlohy Mesiášovy v k. B., která je příznačná pro židovství. Tím pak, že Mesiáš je osobně totožný s Ježíšem, jdoucím po této zemi cestou ponížení a utrpení, je eschatologické očekávání k. B. zároveň také aktualizováno, zpřítomněno. Ježíš Kristus [přiměřeněji řečeno: Mesiáš Ježíš] však není ještě u konce své cesty: ještě nezemřel a nevstal, ještě nepřišel v slávě a moci. Proto k. B. ve své plnosti nepřestává být budoucí, nepřestává být předmětem naděje, touhy a modlitebné prosby. V tomto stavu věci je založena ona zvláštní dvojitost evangelijských výpovědí: k. B. je zároveň přítomné i budoucí; je jistotou i předmětem touhy a naděje, je darem i závazkem. Žádný z obou pólů nelze škrtnout, nemá-li být zvěst evangelií podstatně skreslena.

Jasně postižení této základní povahy zvěsti o k. B. je jakoby klíčem k správnému pochopení důležitých stránek N. Z.–a. Porozumíme odsud mnohým podobenstvím Ježíšovým [na př. podobenství o zrně hořčičném Mk 4,30–32 chce dáti ujištění, že k. B. docela jistě zvítězí, ano, že už nyní mocně působí, i když je navenek nepatrné a neznatelné: je přítomno v prosté, tak velice pozemské, bezmocné, trpící postavě Ježíšově!]; na tomto základě také porozumíme některým dalším stránkám evangelijského pojetí k. B. Základní skutečnosti, již k. B. zasahuje do přítomnosti, nejsou jen mocné skutky Ježíšova uzdravování, nýbrž i jeho pravomoc odpouštění hříchů, a obě spolu nerozlučně souvisí [Mk 2,1–12; o odpouštění a odpouštění hříchů sr. Mt 6,12.14; 18,21nn; L 7,47nn]. Blízkost, ano přítomnost k. B. ukládá člověku zcela nové závazky, nebývale přísné, a přece ve světle moci k. B. samozřejmé — to je smysl zejména velké části kázání na hoře [Mt 5–7]. Přiblížení a příchod k. B. v osobě a díle Ježíšově znamená totiž pro nás Boží dar, jeho milost,

Království Boží [353]

nezávislou na žádných lidských podmínkách, zároveň je však také základním závazkem celého našeho života.

Ostatní nz spisy užívají slova k. B. poměrně zřídka: vyskytuje se 10× v listech Pavlových, 4× ve Sk a dvakrát ve čtvrtém evangeliu [J 3,3.5]. Souvisí to s tím, že prvotní církve vychází z jistoty, že základní vykupitelská, eschatologická skutečnost se stala skutkem v kříži a vzkříšení Ježíše Krista: přítomný pól tu byl ještě mocněji zdůrazněn než ve zvěsti pozemského Ježíše. Proto výrazu k. B., který je od původu přece jen budoucnostní, bylo méně často užíváno. Eschatologický, budoucnostní obzor se však neztratil. I Pavel mluví o k. B. jako o konečném cíli cesty víry, nejen podle Sk 14,22; 19,8; 28,23, nýbrž i ve svých listech, v nich se 1K 6,9n; 15,50; Ga 5,21; Ef 5,5; 1Te 2,12; 2Te 1,5 zřetelně o k. B. mluví jako o skutečnosti budoucí, kdežto Ř 14,17; 1K 4,20 se spíše vystihuje ráz k. B., jeho „kvalita“ bez zřetele na časové zařazení. Podle Ko 4,11 je k. B. konečným cílem veškeré apoštolské práce. Zajímavé je, že podle Ko 1,13 [sr. Ef 5,5] se zdá, jako by Pavel rozlišoval mezi k. B. a královstvím Synovým, Kristovým; potvrzovalo by se to i 1K 15,24, kde je řečeno, že na konci dnů Kristus odevzdá království Bohu a Otcí. Podle těchto názorů nikoli docela jednoznačných by k. B. u Pavla označovalo konečný cíl cest Božích, konečnou dokonalost, plnost věčnosti, kdežto království Kristovo přípravný a předběžný stupeň mezi jeho vzkříšením a druhým příchodem, po př. koncem věků. Tato myšlenka snad nějak navazovala na židovské představy, podle nichž království Mesiášovo není ještě posledním stupněm Božího spasitelného jednání. Do království Kristova v tomto užším smyslu nepochybně patří zejména *církve, pospolitost těch, kteří jsou už v této pozemskosti a časnosti dědici k. B. na základě své poslušné víry v Ježíše Krista, již jsou vstípeni v jeho tělo. Rozlišení k. B. a k. Kristova pomůže tedy vysvětlit poměr k. B. a církve; obě skutečnosti jsou jistě v těsném vzájemném vztahu, ale nejsou totožné, nýbrž jsou v poměru očekávání a naplnění.

Čtvrtý evangelista, jak už bylo upozorněno, užívá slova k. B. jen dvakrát v těsné blízkosti [3,3.5]. Označuje tím eschatologickou, budoucí, věčnou skutečnost, kterou jinak raději nazývá *životem věčným. Přesto však i J ve velmi důležitém oddíle vystihuje tuto spasitelnou skutečnost pojmem království. Ježíš je nejvyšší radou židovskou u Piláta obžalován [J 18,33–35] a nakonec pod nátlakem [19,12] i odsouzen [19,14–16.19] jako „král židovský“, t. j. jako uchazeč o pozemský trůn Izraele a tedy jako nepřítel politické svrchovanosti římských císařů. Na toto obvinění však Ježíš odpoví způsobem, jímž zřetelně odmítne pomyšlení na pozemskou vládu, vybojovanou ozbrojenou mocí, zároveň se však přizná k ná

[354] **Krám–Krev**

roku královskému. Jeho královská hodnota a autorita má arci zcela jiný původ i ráz: není z tohoto světa, nýbrž přímo od Boha, a neuplatňuje se vnější mocí, nýbrž je vládou pravdy, která si vnitřně podmaňuje ty, jimž je dáno slyšet jeho hlas [18,36–37]. Skutečnost, kterou Ježíš přináší, je tedy protějškem všech skutečností a říší pozemských — je to k. B. jakožto souhrn eschatologického spasení nového věku. — V ostatních spisech NZ se toto slovo doslova nevyskytuje, což však neznamená, že se v nich zapomíná na eschatologický obzor křesťanské víry. V epistole Žd je tento obzor většinou chápán jako oblast věčných neviditelných skutečností, přitom však se nezapomíná na budoucí věk [6,5; 9,26], a cíl našich nadějí se nazývá neotřesitelným Královstvím [12,28]. V knize Zj se pak na budoucí, eschatologické dovršení klade zcela zvláštní důraz; vyjadřuje se často pojmem království Kristova neboli Beránkova [Zj 5,10; 11,15; 12,10; 19,6.16; 20,4.6 a j.]. V této poslední knize biblické se tedy znovu ukazuje, jak ústřední místo má v biblické zvěsti pojem království Božího, království Kristova. S.

Krám masný, vlastně trh, kde bylo prodáváno maso, zvěřina i jiné potraviny [1K 10,25].

Království nebeské *Království Boží.

Kramář. Tak překládají Kral. hebr. výraz *k'na'an* [Iz 23,8; Oz 12,7], jež jinde překládají kupec [Př 31,24; Jb 39,25] anebo *Kananejský [Za 14,21; sr. Mt 21,12n]. Je to potupné označení kočujícího obchodníka, jenž je stažen do jedné řady s činiteli nepravosti [Sof 1,11]. *Kupec.

Krásá [stč. = lesk, světlost, záře]. Tak překládají Kral. několik hebr. výrazů, jež mohou označovat ozdobu a okrasu [Př 20,29; Iz 35,2] nebo lesk, nádheru, vznešenost [Iz 53,2], chloubu [1S 1,19], krásu ženy [Ž 45,12; Iz 3,24; Ez 16,14; Př 31,30; Est 1,11], půvab, spanilost [Ez 23,6.12.23]. Bůh přiodívá krásou krále [Ž 21,6], ale i sebe [Ž 104,1; 145,5]. Izrael měl vyvinutý smysl i pro k. v estetickém slova smyslu, i když jeho pojem k. byl jiný než náš, ale k–u spojoval s Bohem více než ostatní národové [1S 16,18], takže krásný může znamenat také milý Bohu. Ez 28,7 mluví dokonce o k., získané moudrostí. Tytéž výrazy, které na uvedených místech překládají Kral. slovem k., překládají jinde ozdoba [Ez 27,10; Ž 145,12], velebnost [Ž 29,4], čest [Ž 8,6], jasnost [1Pa 16,27], sláva [Ž 149,9; Mí 2,9], slavní, t. j. šlechtici [Iz 5,14] a p.

Krástí. Ve SZ je krádež pokládána za jeden z hlavních hříchů vedle vraždy, cizoložství, křivého svědectví a modlářství [Ex 20,15; Lv 19,11; Dt 5,19; Jr 7,9]. Předmětem krádeže může být všecko: stříbro a zlato [Ex 22,7nn], zvířata [Gn 30,33; Ex 22,1], lidé [Ex 21,16; Dt 24,7], věci proklaté Bohu [Joz 7,11], modly [Gn 31,19.30], slovo Hospodinovo [Jr 23,30]. *Krádež. Zákaz krádeže vy

chází z příkazu lásky k bližnímu [Ř 13,9; Mt 19,18; Mk 10,19; L 18,20]. Krádež je nelaskavým narušením pospolitosti a zradou společenství [J 12,6; Ef 4,28; 1K 6,10; 1Pt 4,15]. *Zloděj.

Kratochvíli [Sd 16,25], činiti něco, co vyvolává smích, zábavu. Hebr. výraz překládají Kral. také smáti se [Gn 17,17; 18,12], žertovat [Gn 19,14], pohrávati si [zvl. s ženou Gn 26,8; mítí posměch Gn 39,14; lehkost učiniti Gn 39,17; hráti Ex 32,6].

Kráva patřila odedávna k zemědělskému skotu v Egyptě [Gn 41,2] i v Palestině [Gn 32,15; 1S 6,7] a měla významnou úlohu i v kultu [Gn 15,9] při uzavírání smluv, obětech pokojných [Lv 3,1] a očišťovacích [Dt 21,1–9; Nu 19,2.9; Žd 9,13], výjimečně i při oběti zápalné [1S 6,14]. *Jalovice.

Krčmy, tři k., známé ve starověku Tres Tabernae, jež ležely mezi Římem a rynkem Appiovým [Appii Forum] na křižovatce silnice Appiovy s cestou z pobřežního Antium, asi 5 km s. od dnešního městečka Cisterna [Sk 28,15].

Krescens [2Tm 4,10], pomocník Pavlův, který kázal evangelium v Galacii a podle staré tradice založil sbor ve Vienne [v Gallii] a patřil k sedmdesáti učedníkům Ježíšovým.

Kréta, prostorný ostrov ve Středozemním moři na jih od moře Egejského; je podlouhlého tvaru, táhnoucí se od západu k východu v délce 255 km [šířky 12 až 56 km]. Plocha jeho měří přibližně 8600 km². Pobřeží má skalnaté, vesměs příkré, přesto na severu s mnoha zátokami, jež tvoří několik dobrých přístavů. Ač půdy většinou hornaté a kopcovité, přece jen měla úrodná údolí s mnohými městy a osadami, jak bylo zjištěno vykopávkami r. 1899n. V terasovitých zahradách byly pěstovány: olivy, réva a jižní ovoce, svatojanský chléb a tabák. Na západní straně byla osada Kydonia, na vých. nedaleko dnešní Kandie leželo město Knossos a Faitos, na j. hlavní město Gortyna. Římané si podrobili K. Není pochyby, že Židé tu byli již velmi záhy ve značném počtu usazení právě v Gortynu. Ti byli nejspíše také prvními křesťany na K. [Sk 2,11]. O pobytu Pavlově zde je jen zmínka Sk 27,7n, kdy na cestě do Říma se plavil kolem východního předhoří ostrova a byl přinucen přistáti u Lasea. Odtud se chtěli dostat do Fénicie [Sk 27,12], aby tam vyčkali výhodnějšího počasí pro plavbu. Podle Tt 1,5 zanechal Pavel na Krétě svého žáka Tita. V téže epistole činí se zmínka o krétském filosofu a básníku Epimenidovi [kolem 600 př. Kr.], který líčí mrzkosti svých krajanů velmi temnými barvami [Tt 1,12]; i jiní starověcí spisovatelé mluví o Krétských stejně. Podporovali pirátsví, takže musili být podrobeni od Římanů [snad už r. 67 př. Kr.]. Podle tradice byl Titus biskupem v městě Gortynu.

Krétenští, Krétští *Kréta.

Krev jako sídlo a nositelka života měla velkou úlohu v náboženských představách starověkých národů. Nejen že se teplá krev pila

za účelem rozmnožení životní schopnosti, nýbrž i přibuzenství mezi kmeny se dosahovalo požíváním a skrápěním společnou krví buď lidskou anebo některého zvířete, jež bylo považováno za posvátné. Uzavírání smlouvy se hebrejsky říkalo: řezati smlouvu, což patrně znamená, že ti, kteří smlouvu uzavírali, nařizli paži a vytrysklou krev smísili. Krví obětního zvířete bývaly skrápěny současně oltář i obraz božstva. Jako nositelka života měla důležitost i v kultu mrtvých. Odysseus mluví se svými zemřelými druhy, když je oživil krvavými oběťmi [Odyssea IX.]. I Vergil spojuje krvavé oběti s mrtvými. Proto snad byla krev vylévána na zem, aby se vpila do podsvětí, a na oltář, aby vnikla do dutého vnitřku, kde sídlili podzemní bůžkové, kteří snadno mohli být zaměněni s duchy zemřelých. Při vykopávkách v Palestině byly nalezeny svatyně se stružkami, jimiž se patrně nechávala odtékat krev obětovaných zvířat do jeskyně [podsvětí]. Kananejské oltáře byly někdy duté a věřilo se, že jsou osídleny duchy. Stopy tohoto názoru máme na př. i ve Zj 6,9–10, kde se mluví o duších mučedníků, zmordovaných pro slovo Boží a sídlících pod oltářem. Byla-li krev ve spojitosti s kultem mrtvých, pak by mnohé manipulace s krví, dnes nevysvětlitelné, byly pochopitelnější. Skrápění krví mělo upokojit duchy, kteří by na př. mohli poškodit smlouvu, uzavíranou mezi lidmi [sr. Ex 24,8]. Možná, že i potírání veřejí při útěku Izraelců z Egypta mělo co činit s duchy zemřelých. Snad i obětování nad místem, kde byla nalezena mrtvola člověka, jehož vrah nemohl být zjištěn [Dt 21,1–9], mělo za účel poskytnouti duchu zabitého elixír životní právě prostřednictvím čerstvé krve.

Ve SZ bylo požívání krve zakázáno [Lv 17,10–12; 7,26; Sk 15,20.29] s tím odůvodněním, že krev je sídlem života a že ji vyhradil Bůh pro bohoslužbu k očišťování viny. Nikde se ovšem nevykládá, proč působí krev očištění a smíření. Ale patrně to souviselo zase s názorem, že krev je nositelkou života a sídlem duše [Gn 9,4; Lv 17,14; Dt 12,23, kde je přímo rovnítko mezi krví a životem]. Tomuto výkladu nebrání žádný případ sz užívání krve: a) skrápění oltáře [Ex 29,16; Lv 3,13] nebo lidu [Ex 24, 6-8]; b) potírání truhly úmluvy, opony stánku a malomocného prstem, namočeným v krvi [Lv 16,14; 4,17; 17,7]; c) vylévání krve před oltářem [Ex 29,12; Lv 8,15]; d) potření rohu oltáře [Lv 4,18], veřejí domu o slavnosti fáze [Ex 12,7.22]; e) skrápění kněží při svěcení [Lv 8,30]. Ovšem, všechny tyto ceremonie mohly mít původně za účel odehnati zlé duchy a odvrátit jejich činnost. Teprve později byl tento starý způsob vpracován mezi nařízení Boží, ovšem jen s jediným odůvodněním: je to vůle Boží. Zdá se, že jak Dt, tak Lv [zvl. 17,10–13] působí stará ceremonie s krví, přejatá ještě z nekulturní minulosti národa, značné rozpaky. Ani Dt ani Lv nedovedou vyložití působnost krve a odvolávají se jen na Boží rozkaz.

Krev [355]

V NZ se o k. jen málokdy mluví prostým věcným způsobem, který nemá zvláštního zvěstného či theologického poslání nebo přízvuku [sr. Mk 5,25; L 8,43]. Už tam, kde se o vylévání k–e mluví jako o zjevně vině [Mt 23,30.35; L 11,50; R 3,15], vystupuje do popředí zvěstný motiv Božího hněvu a trestu [sr. Zj 6,10]. Důležité jest, že NZ ve velmi široké míře navazuje na sz náplň a sz souvislosti představy krve. I v NZ je pojímána jako nositelka života, nikoli jako pouhý lhostejný přírodní předmět. V t. zv. „apoštolském dekretu“ je přímo přejat sz zákaz požívati zvířecí k. i maso, z něhož nebyla rituálně korektní porážkou k. vycezena [Sk 15,20.29; 21,25]. Jestliže pak se ve věštbách posledního soudu k. stává symbolickým označením apokalyptických trestů [Sk 2,19.20; Zj 6,12; 8,7; 14,20; 16,3], je to zajisté výrazem obecně lidského pocitu, že zabít člověka, ano v jistém stupni snad i zvířete vylitím krve je cosi děsivého, ale v pozadí onoho symbolického užití jsou i určité sz motivy [k. jako jedna z ran egyptských Zj 11,6 sr. Ex 7,17; Sk 2,19 citují Jl 2,30n]. Nepřímo na sz [Gn 9,4], přímo na židovské užití navazuje NZ tam, kde slov „tělo a k.“ [čili vlastně „maso a k.“] užívá na označení člověka v jeho stvořenosti, pozemskosti, slabosti [Ef 6,12], v jeho neschopnosti ve své zemské podobě vejít do království Božího [1K 15,50], poznat Boha a jeho zjevení [Mt 16,17 sr. Ga 1,16], dát zrod pravému životu v Bohu [sr. J 1,13]. V užití tohoto výrazu Zj 2,14 se ozývá poukaz na účast Ježíše Krista v lidském „těle a k.“ čili na inkarnaci. Týž motiv je také v pozadí slov J 6,53–56: jíst tělo a pít k. Syna člověka znamená věřit v toho, jenž jest Slovem tělem učiněným [J 1,14]; zároveň však tu je i poukaz na Kristovu smrt, jež je základním spasitelným skutkem Božím, i na hod stolu Páně, jímž se stáváme účastníky užítu této smrti. Je tu tedy Janovským způsobem spojeno několik motivů, které jsou jinde v NZ rozloženy na řadu míst.

Významná jsou dále místa, kde se mluví o prolévání krve proroků, spravedlivých a jiných mučedníků. Toto prolévání krve ode dávna je známkou bezbožnosti pokolení lidského [R 3,15 sr. L 13,1], zejména však zatvrzelosti neposlušných představitelů i údů Izraele [Mt 23,30.35; L 11,50n]. Řada těchto obětí pokračuje mučedníky prvokřesťanskými počínaje Štěpánem [Sk 22,20 sr. Sk 7] až po trpitele z knihy Zj [6,10; 16,6; 17,6; 18,24; 19,2.13]. Uprostřed ovšem stojí postava Ježíše Krista, jehož nevinou k. svou zradou prolil Jidáš [Mt 27,4 sr. v. 6.8; Sk 1,19] a kterou na sebe přivolal lid izraelský [Mt 27,25]. I jinde je odpovědnost za něčí smrt tělesnou i duchovní vyjadřována obratem o krvi přivolané na vlastní hlavu: Sk 18,6; 20,26 sr. Sk 5,28. Tu už je také naznačeno, že k. Ježíše Krista nebyla pouhou krví mučednickou, nýbrž má hlubší význam. Je to k., jíž si Kristus dobyl svou církev [Sk 20,28], k. smlouvy,

[356] Krhavý–Kristus

kerou vylil za mnohé na odpuštění hříchů [Mt 26,28]. Krví Kristovou se zde a v jiných z výrocích miní událost jeho smrti, kterou dobrovolně podstoupil, nikoli nějaká tajemně působící látka. Výraz k. Kristova je svým obsahem velmi blízký slovu *kříž Kristův, s nímž je ostatně výslovně spojen Ko 1,20. Užití konkrétního obrazu vylití k. však zvlášť jasně zdůrazňuje dobrovolnost smrti Kristovy, jeho aktivnost i ve smrti [sr. Sk 20,28; Ko 1,20; Zj 9,12; 13,12]. Dále pak je tímto obrazem podtrženo, že smrt Kristova přichází k dobru všem věřícím. Obrazem očištění krví Kristovou [Zd 9,14; 1J 1,7], vykoupení [Ef 1,7; 1Pt 1,19; Zj 1,5], smíření [Ko 1,20], ospravedlnění [Ř 5,9], smířícího prostředku [Ř 3,25] v k. Kristově i obrazem vyprání rouch v krvi Beránkově [Zj 7,14, sr. Zj 1,5; 5,9] se vyjadřuje přítomný dosah a užitek jeho smrti pro vztah věřících k Bohu a pro jejich život. Mluví-li se pak o pokropení krví Kristovou [Zd 12,24; 1Pt 1,2], je tím naznačeno, že jeho smrt je viděna v souvislosti se sz obětmi, zejména s obětí přizavření smlouvy Ex 24,3–8; na toto místo zřetelně navazují i výrok při poslední večeři Mk 14,24 par. Souvislost se dnem smíření, při němž byla jedinkrát za rok vnášena k. obětních zvířat za oponu do svatyně svatých a kropena na truhlu smlouvy na znamení odpuštění hříchů Izraele, je jasně naznačena Ř 3,25: vyskytuje se tu totiž výraz „smířící prostředek v jeho krvi“ [viz Žilkův překlad], označující původně víko truhly smlouvy. Den smíření je pravděpodobně i v pozadí Ko 1,20. Zvlášť jasně je souvislost vylité krve Kristovy s krví obětí staré smlouvy vyslovena Zd 9,7.12–14.19–22.25; 10,4.19.29. V Zd 9,22 je vyslovena zásada, že se odpuštění hříchů neděje bez vylití krve. Smysl všeho toho pochopíme, uvědomíme-li si, že v celé epístole Žd je dílo Kristovo, ústředně jeho smrt, chápáno jako dovršení a zároveň ovšem ukončení kultu staré smlouvy, zejména obětí, jimiž byl podle ustanovení Božího znovuzřízován pokojný poměr mezi Hospodinem a jeho hřešícím lidem.

Uhrnem tedy k. Kristova označuje jeho smrt v jejím spasitelném, obětním, hřích zahlašujícím, smířícím významu a účinku. Už podání o poslední *večeři [Mk 14,24 par.] ukazuje, že podíl na tomto účinku smrti Kristovy je dáván účastí na jeho stolu. Totéž vyjadřuje Pavel slovy, že kalich stolu Páně je společností čili obecnstvím krve Kristovy [1K 10,16], Ani zde nejde o k. jako o nějakou nebeskou látku, neuvažuje se tu o poměru nějaké takové nebeské látky k látce pozemské, totiž k vínu. Apoštol chce vyjádřit mnohem prostší myšlenku, že akt společného stolování s Kristem dává účast na užitku jeho smrti. Podobně i slova o jedení těla a pití k. Syna člověka [J 6,53–56] mají na mysli takovou účast u stolu Páně, při níž je opravdovou vírou [v. 47.64] přijímán spasitelný účinek jeho smrti. Ve spisech Janových pojem krve [Kristovy] má vůbec

zvlášť úzký vztah ke svátosti stolu Páně: na ni chce pravděpodobně ukázat vypravování o krvi vyšlé z probodeného boku Kristova [J 19,34] i výrok o Kristu přicházejícím skrze k. [1J 5,6.8].

Na obou místech voda pravděpodobně označuje druhou svátost, totiž křest, zmínka o Duchu 1J 5,6.8 pak patrně chce naznačit, že svátosti nepůsobí s mechanickou záračností, nýbrž toliko ve spojení se svrchovaným a svobodným vanutím Ducha [sr. J 3,8]. Oddíl 1J 5,6.8 je ovšem v tomto smyslu průhledný jen, víme-li, že věta ve v. 7b–8a je pozdní vsuvkou do původního textu; viz Žilkův překlad. S.

Krhavý, kalných očí. Tak překládají Kral. hebr. *dak*, jež jiní překládají krátkozraký, postižený bělmem. Doslovný význam hebr. výrazu podle slovníku je zakrslý, scvrklý, zchřadlý [Lv 21,20].

Krispus, správce židovské synagogy v Korintě [Sk 18,8], jeden z mála korintských věřících, které pokřtil sám Pavel [1K 1,14]. Podle pověsti stal se později biskupem v Aegeji.

Kristus je přepis řeckého *Christos*, což je překlad hebr. *mášiach* [aram. *méšichá* = *Mesiáš, Pomazaný]. Byl to přívlastek izraelských *králů [1S 24,7 a j.], také *kněží [sr. Lv 4,3.16]. V souvislosti s poznáním nedokonalosti, neuspokojivosti, ano často zvrácenosti pozemského *království se přívlastek Pomazaný [Mašiah] počal přesunovati na očekávaného budoucího pravého krále, který měl ve službě Hospodinově znovuzřídit i vnitřně obnoviti pospolitost Izraele a zároveň přivoditi nový věk v celém vztahu Boha k člověku, ano v celém charakteru kosmu. Slovo Pomazaný se tak stávalo názvem pro postavu eschatologického spasitele, který byl zejména v pozdějším židovství předmětem nadějněho očekávání. Povahou tohoto eschatologického vykupitele, jeho vztah k Izraeli i k Hospodinu, jeho úloha při uvedení nového věku nebyla dlouho vyjasněna a představy o tom nebyly sjednoceny. Základní proud těchto představ a očekávání spojoval postavu Mesiášovu velmi úzce nejen s existencí lidu izraelského, nýbrž i s jeho pozemským, politickým zřízením: Mesiáš byl osvoboditelský král, od kterého se často čekalo, že nejen vysvobodí Izraele z cizovlády, nýbrž také podrobí vyvolenému lidu ostatní národy. Podobným způsobem je postava Mesiášova chápána na př. v t. zv. *Zalmech Šalomounových* z I. stol. před Kr., a tyto představy a naděje byly zřejmě v židovstvu doby novozákonní značně živé. Nebyly ovšem jediné. Vždyť přece už sz proroci mluvívali o tichém králi, který přinese pokoj [Za 9,9n], a vyvýšenost Siona očekávají od vnitřní přitažlivosti a pokojné vlády slova Hospodinova [Iz 2,2–4]. Očekávání vykupitelské postavy má v SZ ještě jiné linie. V knize Dn [kap. 7] je očekávání *království Božího vyjádřeno postavou *Syna člověka, který je zosobněním, ale také vládcem budoucího věku, v němž bude člověčenstvo vykoupeno ze svých béd a vin. Zde navazují naděje některých židovských apokalyptiků,

kteří postavou Syna člověka zvěstují očekávání budoucího vykoupění. V této postavě ustupují úzce izraelské a pozemské rysy do pozadí, převládá tu očekávání universální, vztahující se k obecné bídě života lidského. *Syn člověka je tedy také svého druhu mesiášskou postavou, zbavenou však z velké míry pozemských a zejména politických rysů. Konečně SZ zná ještě třetí typ vykupitelské postavy: je to *Služebník Hospodinův [Iz 42,1nn; 49,1nn; 53 a j.]. Tato postava je zajisté obestřena jistou záhadností; do jisté míry má snad zosobňovat úděl a život celku Izraele, aspoň Izraele pravého, zároveň však poukazuje na pravého představitele a panovníka tohoto pravého Izraele, který nebude pozemsky vládnout, nýbrž sloužit až do oběti života. I Služebník je tedy postava mesiášská, arci zcela zvláštního druhu. V židovství doby novozákonní tento typ mesiášské naděje byl, zdá se, zastoupen nejslaběji, ač se docela neztratilo vědomí, že Iz 53 mluví o Mesiášovi. Jsou náznaky ještě jiných představ mesiášských, na př. o Mesiáši z rodu Efraimova [synu Josefova — severoizraelská tradice?], o kterém někteří rabíni zaznamenávají očekávání, že bude trpět a zemře. V celku jsou tedy v době novozákonní mesiášské představy židovské značně rozmanité, nejednotné a nejasné. Nejvíce však patrně převládalo očekávání silně pozemského, bezprostředně politického rázu: naděje, že Hospodin pošle vojevůdce a panovníka, podepřeného zázračnými silami božskými, který vysvobodí Izraele a znovuzřídí jeho království, tak jako to kdysi učinili *Makkabejští.

Vzhledem k tomuto stavu věci není překvapující, že podle podání evangelií byl Ježíš velice zdržlivý s prohlašováním svého mesiášství. Dával přednost tomu, že o sobě užíval slova *Syn člověka [sr. Mk 2,10; 2,28; 8,31.38; 9,9.12.31; 10,33.45; 13,26 a j.]. Toto slovo se hodilo ze dvou důvodů: nebylo v židovské apokalyptické tradici přetíženo pozemským [politickým] obsahem, nýbrž naopak označovalo universálního, od Boha s nebe seslaného vykupitele; a za druhé základní význam tohoto slova vlastně byl prostě: člověk; bylo tedy obestřeno jistou záhadností a hodilo se dobře k vyjádření docela zvláštního Ježíšova vědomí o vlastním poslání: Ježíš jest pravý Syn, který je poslán k nastolení nového věku království Božího, ale přišel v pokoře a poníženosti, navenek nepozorovatelně, s úkolem, aby trpěl a tím člověka vykoupil. Teprve v budoucnosti, při druhém příchodu, má se ukázat v slávě. Právě s pojmem Syn člověka spojuje Ježíš své poslání trpěti [Mk 8,31; 9,31; 10,33.45]; zdá se, že s tímto pojmem sloučil sz podání o trpícím *Služebníku. S.

Pro Ježíšovo vědomí o vlastním poslání bylo příznačné, že svou hodnost nerozhlásoval, nýbrž skrýval, a zapovídal o ní mluvit [Mk 1,43–44; 8,30; Mt 9,30 a j.]; i toto „mesiášské tajemství“ je výrazem toho, že za svého pozemského pobytu má poslání trpěti.

Titul Mesiáš, obvykle spojovaný s vládař

skou slávou a mocí, Ježíš sám nevyšloval, ale když jej ve svém vyznání vyslovil Šimon Petr [Mk 8,27n a par.], také jej neodmítl. I před veleknězem se přiznal k své mesiášské hodnosti, arci tak, že hned Mesiáše ztotožnil s přicházejícím nebeským Synem člověka [Mk 14,62]. Neodmítl tento titul proto, že přes své zatížení mnohým nepochopením přece jen nejobsáhleji vyjadřoval naději dovršení spásitelského jednání Božího s Izraelem, naplnění a převýšení staré *smlouvy. Ano, jest Mesiášem — ale Mesiášem pravým, lišicím se od obvyklých mesiášských představ. Jeho poslání jest nastolit nový svět království Božího nikoli vnějším, mocenským přemožením říši tohoto světa, nýbrž obětí svého života a přemožením smrti, *křížem a vzkříšením. Ježíšovo přiznání k mesiášství i mesiášské vyznání církve tedy znamená, že dosavadní roztržité a všelijak nejasné mesiášské představy byly sjednoceny a zároveň očištěny od rozmanitých příliš pozemských představ. Pojem mesiášství tím nabyl podstatně nové podoby: naplnění v Ježíši znamená zároveň přetvoření všeho, co bylo zřejmé v SZ i v pozdějším židovství. Všecko ukazuje k tomu, že titul K. [Mesiáš] byl s postavou Ježíšovou nerozlučitelně spojen v souvislosti se *vzkříšením Ježíšovým [Šk 2,36 sr. R 1,4]. Vzkříšení je ospravedlněním Ježíše [1Tm 3,16], důkazem oprávněnosti jeho mesiášského nároku, středem jeho vykupitelského díla. Vzkříšený Ježíš je tedy Mesiášem Izraele, nositelem a dárce království Božího, zárukou nového světa, jež nastolí při svém druhém příchodu, Pánem těch, kteří v něho věří, jej očekávají a v něm žijí.

Titul Mesiáš neboli v řeckém překladu: Kristus se takto stal ústředním nositelem všech výpovědí o tajemství osoby i poslání Ježíše. Zkratkovým výrazem víry ve vykupitelské poslání a božskou povahu osoby Ježíšovy bylo, že už v NZ je mu titul Mesiáš neboli K. přikládán s takovou pravidelností a samozřejmostí, že se spojení Ježíš K. nebo [patrně původnější pořadí] K. Ježíš rychle stalo jakoby jednotným jménem. Je zřejmé, že na př. apoštol Pavel je si ještě dobře vědom toho, že K. je vlastně titul [na př. R 9,5; 1K 1,23; sr. ještě 1J 5,1 a vůbec spisy Janovské — na př. J 1,20; 3,28; 7,26; 20,31n], ale zejména ve sborech mluvících řecky se toto povědomí o titulové funkci slova K. tak rychle ztrácelo, že pro vyjádření hodnosti a poslání Ježíše Krista byly zaváděny jiné tituly: *Pán, *Syn Boží, *Slovo [Logos] J 1,1–14, *Spasitel a j. Jejich soubor tvoří názvosloví nz christologie. Na dvou místech NZ [J 1,42; 4,25] se objevuje titul Mašiah v řeckém přepisu, *Messias*, k čemu je připojen překlad *Christos* = Pomazaný.

Viz také články: *Ježíš, *Mesiáš, *Syn člověka.

Formule „v Kristu Ježíši“ [*Ježíš], pocházející nejspíše od Pavla [svatí v Kristu F 1,1; bratři v Pánu F 1,14, mrtví v Kristu

[358] **Krkavec-Křest**

1Te 4,16; býti v Kristu Ř 8,1; mluvíti v Kristu Ř 9,1; radovati se v Pánu F 3,1; choditi v Kristu Ko 2,6; život v Kristu 2Tm 1,1; práce v Pánu 1K 9,1; cesty v Kristu 1K 4,17; sbory v Kristu Ga 1,22 atd.), byla a je různě vykládána. Jedni se domnívají, že jde o přebývání v duchovním ovzduší oslaveného Krista, druzí vycházejí z Pavlovy představy Krista jako universální osobnosti, mystického těla Kristova, ale brání se mystickým představám helenismu. Nejpravděpodobnější je, že tu v pozadí stojí představy prvního a druhého Adama, z nichž každý byl tvůrcem určitého řádu: první řádu smrti, druhý řádu života; oblasti smrti, těla [2K 10,3; Ga 2,20], zákona [Ř 3,19], a v oblasti ducha [Ř 8,8n], u víře [sr. 1K 15,22. 45–49; Ř 5,12–21]. Křtem se dostávají věřící z oblasti hříchu a smrti do oblasti spravedlnosti a života. Pak žije také Kristus ve věřících [Ř 8,10; Ga 2,20; Ko 1,27], aby v nich byl formován [Ga 4,19] skrze utrpení [2K 1,5; 4,10; Ko 1,24].

Krkavec. *Havran.

Krokev [= krovní trámec]. 1Kr 6,9.

Kronika. Záznamy královských kronikářů o důležitých událostech říší [doslova: události dnů Ezd 4,15; Est 2,23; 6,1]. I králové izraelští a judští měli své kronikáře [1Kr 14,19.29].

Kropiti *Obět', *Krev.

Krotce, krotkost, krotký. Stč. = mírnost. Achab chodil krotce, když uslyšel prorocství Eliášovo o svém domě [1Kr 21,27]. Totéž slovo překládají Kral. „tíše“ [Iz 8,6], „poznáňlu“ [Gn 33,14], „pěkně“ [2S 18,5]. Krotkost ve smyslu mírnost, klidnost, tichost, trpělivost „činí přítrž hříchům“ [Kaz 10,4]. V hebr. je užito výrazu, jenž znamená zdraví, lék [Př 14,30; 15,4]. V NZ se těmito výrazy překládá [Ga 5,22; Ko 3,12; Jk 3,13; 1Pt 3,4] řecký kořen, který je jinde překládán slovem tichý, tichost [Mt 5,5; 11,29; 21,5; 1K 4,21; 2K 10,1; Ga 6,1; Ef 4,2; 2Tm 2,25; Tt 3,2; Jk 1,21; 1Pt 3,16]. Míni se tu mírnost, přátelskost, laskavost, jež pocházejí z Ducha sv. [Ga 5,22].

Kroupy z ječných zrn [2S 17,19.28] byly nalezeny při vykopávkách v Palestině. O jejich výrobě nás poučuje Př 27,22. Podle starověké představy má Bůh uloženy ledové kroupy ve zvláštních nebeských komorách [Jb 38,32; Ž 78,47n; Zj 16,21]. Mezi prosincem a dubnem se dostavuje dodnes krupobití i v Egyptě [Ex 9,22–25], častěji však v Palestině [Joz 10,11; Ag 2,18].

Krt [Iz 2,20–21]. Jde tu patrně o druh krysy [Spalax typhlus], nikoli o našeho krtka [lat. Talpa], jenž se v Palestině nevyskytuje. Prorok chce říci, že lidé na útěku před Bohem své drahocenné modly odhodí do jakési díry, jen aby se co nejrychleji dostali do slují. Nejde tu o klanění krtům a netopýřům, jak by se mohlo soudit z překladu Kralických.

Krtice. Nečisté zvíře, snad spíše chame

leon [Lv 11,30]. Jinde tentýž hebr. výraz překládají Kral. labuť [Dt 14,16], jinde porfirian [Lv 11,18]. Slovníky navrhuji překládat „sova“.

Krumpěř, stč. vyšíváč [Ex 38,23]. Krumpěřský = vyšíváný [Ex 28,39; 36,37], krumpování = vyšívání [Ez 27,7.24], krumpovaný = vyšíváný [Sd 5,30; Ž 45,15; Ez 16,10.18; 26,16].

Krupobití *Kroupy.

Krvesmilstvo, pohlavní styk s nejbližším příbuzným nebo s dobytčetem [Lv 20], zvrácenost pohanů, kterou SZ přísně zakazuje [Lv 18,2.23n], ježto souvisela s pohanskými kulty.

Krvotok. Menstruace kulticky znečišťovala na sedm dní nejen ženu, ale vše, čeho se dotkla [Gn 31,35; Lv 15,19–23; 20,18]. Žena, jež trpěla chorobným krvotokem, byla kulticky nečistá po dobu své nemoci. Po uzdravení musela obětovat dvě hrdličky nebo holubičky [Lv 15,25–30]. Odtud si vysvětlíme, proč se žena, jež se tajně dotkla Ježíše, tak ulekla, když byla prozrazena [Mk 5,25–34].

Křehař [Lv 11,17; Dt 14,17], kulticky nečistý pták, snad kormoran [*Phalacrocorax carbo*] z rodu pelikánů, avšak bez vaku pod zobákem. Byl v Palestině velmi rozšířen na pobřeží Středozemního moře a u jezera Genezaretského.

Křepčiti ve smyslu rychle, čile vyběhnouti [Jr 46,9].

Křepelka [Goturnix Dactylisonans], stěhovavý pták, přicházející do Palestiny z jihu uprostřed března a táhnoucí v zimě opět na jih. Umí rychle létat a dobře využívá větru k svému letu. Vane-li odporný vítr, brzy se unaví a často v houfech padá omráčen k zemi, takže může být snadno chycen [Ex 16,12n; Nu 11,31–34; Ž 78,26–31]. Zabitě křepelky možno sušit na slunci do zásoby [Nu 11,32], tak jako Egypťané sušili ryby.

Křest je slovo v češtině souvisící se slovesem křtiti; obě tato slova jsou odvozena od slova *Kristus. Řecké *baptisma* však souvisí se slovesem značícím ponořiti [*baptizein, baptein*] s významem mnohem širším: „smýti, omýti“ buď celé tělo nebo aspoň část, buď ponořením anebo politím či omočením [J 13,26; Zj 19,13; Mk 7,4; L 11,38; v řeckém textu je ve všech těchto případech užito téhož *baptizein* nebo *baptein*.] V době Ježíšově byli pravděpodobně ti, kdo z pohanství přestupovali k židovství, obecně podrobováni obřadné očištné koupeli čili „křtění“. Tento židovský „křest“ byl udílen všem k židovství přistupujícím, mužům i ženám; muži se mimo to podrobovali ještě obřizce. Podstatné jméno k. znamená: 1. židovské ceremoniální omývání [sr. Ex 29,4; 30,20; 40,12; Lv 16,26.28; 17,15; 2Kř 5,14; Mk 7 3–4; Žd 9,10; 6,2]; 2. v přeneseném smyslu: utrpení, neštěstí [Mk 10,38; L 12,50]; 3. křesťanský obřad připojení k lidu, který zdědí království Boží, neboli přijetí do církve.

1. Křest Janův na odpuštění hříchů [Mk 1,4; Mt 3,1; J 1,33], t. j. akt veřejného vyznání hříchů a znamení vnitřního pokání na straně lidí a odpuštění na straně Boží. Jan sám pova

zoval své křtění za předběžné [Mk 1,8]; jeho křesť měl povahu předobrazu budoucí skutečnosti království Božího, pro něž připravoval; měl tedy smysl eschatologický [L 3,7]. Podle Sk 18,25; 19,1–7 byl k. Janův i po jeho smrti dále prováděn v kruzích, kde byl Mesiáš teprve v budoucnosti očekáván.

2. Ježíš přijal křesť z rukou Janových [Mk 1,9] na znamení solidarity s hříšníky, ale sám nekřtil [J 4,2]. Toto je jediná zmínka o tom, že učedníci Ježíšovi ještě za jeho pozemského života křtili. Jinak nikde, ani na př. při vyslání dvanácti a později sedmdesáti nečteme o tom, že by jim bylo přikázáno křtiti. Teprve zmrtvýchvstalý Kristus dává rozkaz ke křtění [Mt 28,19].

3. V nejstarší církvi [po seslání Ducha sv.] se křesť rychle stává samozřejmým a pro církev Kristovu příznačným vstupním ritem. Má zajiště období v židovských, ano i pohanských očištných koupelích, přesto však má povahu zcela svéráznou, ano jedinečnou, protože je těsně spjat s jedinečnou skutečností smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Ukazuje to i nejstarší křestní formule, již patrně nejsou slova „ve jméno Otce i Syna i Ducha svatého“, nýbrž slova „ve jméno Ježíše Krista“, sr. Sk 2,38; 8,16; 10,48; 19,5; 1K 1,13.15. Tato formule, vyslovuje, že se křesťan stává majetkem Kristovým, že byl včleněn či vštípen v Krista [proto „ve jméno“, nikoli „ve jménu“] jako roub do vinného kmene a že tedy má možnost i závazek „choditi v novotě života“ [Ř 6,4]. Křesť byl obvyklým způsobem přijetí do křesťanské církve za plnoprávného člena [1K 12,13; Ga 3,27; Sk 2,37.38]. Jako v židovské koupeli proselytů, byly křtěny i ženy [Sk 8,12]; na rozdíl od židovství však křesť bez obřízky stačil i mužům, kteří se připojovali k církvi z pohanství: to je asi nejkonkrétnější smysl věty, že „v Kristu Ježíši není muž ani žena“ [Ga 3,28]. Se křtem bývalo spojeno vylití Ducha sv. [Sk 9,17; 22,16; ale sr. Sk 8,16–17] anebo křesť následoval, když byla zřejmá přítomnost Ducha sv. [Sk 10,47; 11,15–18]. Pavel sám přenechával křtění jiným [1K 1,14–17; Sk 16,15.33].

Předpokladem křtu bylo jednak pokání, jednak vyznání, že Ježíš je Kristus Pán. Křtilo se obvykle ponořením, když bylo po ruce dostatek vody. Smyslem křtu je účast na spasitelném dění Božím, t. j. na smrti a vzkříšení Ježíše Krista. Je to chápáno tak realisticky, že apoštol mluví přímo o tom, že jsme byli skrze k. pohřbeni v Kristovu smrt [Ř 6,4; sr. Ko 2,12]. K. je tedy radikálním přeryvem v životě: byli jsme obmyti od svých poskvrn [1K 6,11], a proto ovšem jsme zavázáni chodit v novotě života [Ř 6,4; sr. 1Pt 3,21–4,3]. Tato účast na osobě a díle Kristově může být rozváděna a osvětlována různým způsobem. K. poskytuje odpuštění hříchů [Sk 2,38; sr. Žd 10,22; 1Pt 3,21], ano působí znovuzrození [Tt 3,5; J 3,5]. S důrazem na jinou stránku věci se říká, že jsme křtem přivítováni do těla

Kristova [1K 12,13; Ga 3,27; Ko 3,10–11; sr. Ef 4,5].

V 1K 15,29 mluví Pavel o osobách, jež se dávají křtiti ve prospěch mrtvých, kteří nebyli pokřtěni. Patrně je to zvyk, který se dostával do církve z řeckých mystérií. Pavel jej nevyvrací, ale také neschvaluje. Počítá s tímto zvykem a užívá ho jako argumentu proti těm, kteří nevěří ve zmrtvýchvstání.

4. Křesť dítek nemá v NZ výslovně zmínky. Zprávy o křtu dítek máme teprve z 2. století po Kr., což je docela přirozené, protože křesťanství se z počátku obracelo jen na dospělé, ne na děti. Avšak křesť a obřízka stály pro Pavla ve velmi těsné paralele [Ko 2,11n]. I děti byly pokládány za svaté, t. j. za účastny smlouvy Boží [1K 7,14;] na podkladě víry rodičů. Bohužel nevíme, měla-li Lydia, jež byla pokřtěna „s celým domem svým“, nějaké děti. Stejně to nevíme o strážném ve Filipis [Sk 16,33], Křesťanská svoboda i zde musí být spojena s křesťanskou úctou k přesvědčení druhých. × ×

Křesťan, odvozeno nikoli od „křesť, křtiti“, nýbrž od Kristus, od něhož je odvozeno i slovo *křesť. Proto řecky k. je *christianos*. Dobře Hus poznamenává: „Protože my po něm [Kristu] slověme kristiani, křesťané česky, neb jsme od něho zmazáni Duchem svatým, ač jeho v Božiem přikázání následujeme... Každý křesťan že vzal na křtu jméno Kristovo a přísáhl, aby jeho následoval v dobrém, nenásleduje-li ho, tedy nadarmo jméno křesťanské od Krista vzal“ [ve Výkladu Desatera kap. 36] ... „Jako v latině a Christo Christiani, non a baptismo Baptismiani dicuntur, též Němci von Christo Christen se jmenují, ne von der Tauf „Taufers“, tak také i v české řeči v zákoně Páně od Krista Kristianové by se měli vykládati, aby také jméno svého náboženství od původu a od Pána svého měli. „Kristian“ je ten, kterýž Ducha Kristova a pomazání od něho má a kterýž je skutečný následovník Pána svého, Pána Krista“ [V. Philomathes]. „Křesťané šlovou od Krista, jako by se pravilo Kristiané..., z čehož půjde, že křesťan ve jméno Kristovu pokřtěný a v něj, jako v svůj kmen vštípený, má po křesťansku, totiž kristovsku živ býti, z něhož život svůj a formu života i sílu bere“ [J. A. Komenský v Umění kazatelském, 2. vyd., str. 11 a 12].

Jméno „k.“ se po prvé vyskytlo v Antiochii Syrské [Sk 11,26] někdy ve 40. letech I. století. Byla to patrně přezdívka, kterou pohanské okolí označilo vyznavače Kristovy. K-é se mezi sebou nazývali bratřími [Sk 15,1.23; 1K 7,12], učedníky [Sk 9,26; 11,29], věřícími [Sk 5,14], svatými [Ř 8,27; 15,25]. Židé je nazývali posměšně „Nazarejští“, „Galilejští“, narážejíce tak na průpovědku, že „z Nazaretu nemůže nic dobrého býti“. V NZ je jméno k. pouze třikrát [Sk 11,26; 26,28 a 1Pt 4,16]. Antiochijští obyvatelé byli pověstní vtipkařením a pohotovostí k ražení přezdívek.

[360] Křičeti–Kříž

Zdá se, že věřící v Krista se častěji označovali jako k-é teprve v polovici 2. stol., a to hlavně v apologetických spisech, určených pohanům. Tacitus však připomíná, že lid v Římě už v době Neronově tak nazýval vyznavče Kristovy. I to potvrzuje údaj NZ, že jméno k. bylo původně vytvořeno a užíváno nekřesťany.

Křičeti, hlasitě volati [Joz 6,16], často ve smyslu volati o pomoc k Bohu [Kraličtí mají většinou „volati“ Ex 22,22n; Sd 3,9.15; 4,3; 6,6n], tedy: úpěnlivě se modliti [Z 3,5; 17,6; 86,3; 88,2n. 14] v důvěře, že Bůh na takový „křik“ odpoví [Z 4,4; 16,6; 22,25; 27,7; 28,1; 31,23]. Ovšem, Bůh také nemusí odpovídat [Z 22,3; Jr 11,11; Mi 3,4; Za 7,13], což je znamením jeho soudu. Křik měl význam i v kulickém životě starověku. Zaklínání duchů se dalo křikem — patrně vykřikováním určitých formulí [sr. 1Kr 18,27] — ale i démoni se projevovali křikem [sr. Mk 1,26; 3,11; 5,5; Sk 8,7]. Snad s tímto pojetím souvisí i předpověď Iz 42,2, že „Mesiáš nebude křičeti, ani slyšán bude hlas jeho“. V křiku těch, kteří byli posedlí nečistými duchy, je snad možno pomýšleti na zaklínací formule, jimiž měl být odehnán Ježíš, jenž přišel, aby kazil skutky ďáblovy [L 4,41]. V kral. překladu ovšem je většinou sloveso „křičeti“ nahrazeno zmíněným „volati“ tam, kde jde o zoufalé dovolávání se pomoci Ježíšovy [Mt 9,27; 20,30n; 15,22n; Mk 9,24. Naproti tomu Mt 14,26.30; Mk 6,49 Kraličtí překládají „křičeti“. Ani Ježíš Kralickým „nekřičí“, ale „volá hlasem velikým“ [Mt 27,50], když se obrací na Otce v posledním okamžiku života [sr. L 23,46, kde je ovšem jiný řecký podklad; Iz 42,2; v jiné souvislosti J 11,43; 7,28; 12,44; Mt 12,19]. Také děti a kamení Kralickým v radosti nad příchodem Ježíšovým nekřičí, ale volají [L 19,40; J 12,13], ale nepřátelé Ježíšovi křičí [Mt 27,23; L 23,18; J 18,40; 19,6.15].

Ve většině těchto míst je v řeckém textu sloveso, znamenající „křičeti“. Kraličtí činí pečlivý rozdíl mezi voláním víry a křikem nevěry [Sk 7,57; 19,28.32; 21,28.36]. Jen v rozčilení i Pavel a Barnabáš Kralickým křičí [Sk 14,14], ale dívka „s duchem věštím“ volá [Sk 16,17]. Ale anděla nechávají Kraličtí křičet, když ohlašuje vykonání Božího soudu [Zj 18,2] nebo Boží rozkaz [Zj 19,17]. Jinak však i andělé Kralickým volají [Zj 10,3]. Zadržaná mzda dělníků křičí k nebi [Jk 5,4]. Ti, kteří přijali Ducha svatého, jenž je ujišťuje, že jsou syny Božími, Kralickým nekřičí, ale volají: Abba, Otče! [Ř 8,15; Ga 4,6], ačkoli v řečtině je sloveso křičeti [snad ve smyslu: oznamovati, zvěstovati].

Křídlo. Většinou v obvyklém slova smyslu [křídla ptáků Jb 39,13; cherubinů Ex 25,20], v přeneseném slova smyslu: ochrana [Z 17,8; 61,5; 91,4; Mt 23,37], symbol rychlosti [Z 139,9; Ez 1,6; Oz 4,19; Zj 12,14]. Ag 2,13 mluví Kraličtí o křídle sukně [1S 15,27: křídlo

pláště; 1S 24,5 kus pláště; Za 8,23: podolek] ve smyslu cíp.

Křik. Většinou v obvyklém slova smyslu buď jako úzkostlivé volání, nárek [Ex 3,7; 6,5; Neh 9,9; Jb 34,28; Z 9,13; Iz 65,19] nebo válečný křik [Ex 32,18; Joz 6,5]. V NZ se mluví o k. Ježíšově na kříži [Zd 5,7] a o odstranění k. [= lkání] v Novém Jerusalemě. U Mt 26,5; Mk 14,2 je k. míněna vzpoura. K. v Ef 4,31 znamená vzrušenou, hlučnou hádku, v 1Tm 6,20 jde o prázdné řeči [slovník Bauerův: „zbožný žvást“, sr. 2Tm 2,16]. *Křičeti.

Křikání. Stč. = křik, rozkřikování [Jb 39,7].

Křisiti mrtvé. Že Bůh má moc k. m., je přesvědčením celého Pisma sv. [Ez 37; 2K 1,9; J 5,21; Sk 26,8; Žd 11,19]. Tuto svou moc tu a tam propůjčuje i prorokům [2Kr 4,31n] jako předjímku mesiášského období, ale teprve s příchodem tohoto období na tento svět přichází i moc k. m. především u Ježíše [Mt 11,5; L 7,14n], ale i u apoštolů [Mt 10,8]. Patřila k mimořádné výstroji, již se dostalo apoštolům [Mt 10,1; Sk 5,15–16; 28,8–9], ale nikde nečteme, že by tohoto mimořádného daru kdy užíli. V přeneseném slova smyslu mluví Ef 2,1 o obživení „mrtvých ve vinách a hříších“. *Vzkříšení.

Křisťál. Tak překládají Kral. dvě různá hebr. slova. U Iz 54,12; Ez 27,16 jde snad o nějaký druh chalcedonu. U Ez 1,22 jde o nějaký průhledný drahokam [hebr. výraz znamená původně led Jb 6,16; mráz Jb 38,29]. Užívalo se ho ke zhotovování pečetiček. Zj 4,6; 22,1 zdůrazňuje průhlednost k.

Křiv, křivý, křivé. Stč. = nepravý, falešný, lživý; nespravedlivý, nepravdivý; v nepravu jsoucí, vinný [Šimek, Slovníček staré češtiny]. Sr. Ž 73,15; Sk 25,11; Lv 19,12; Mt 5,33; Ex 20,16; Př 8,8; Mt 15,19; 1K 15,15. „Křivé cesty“ mohou znamenat postranní cestu [Sd 5,6] nebo životní stezku bezbožníka, na níž se svévolně mohou octnout i spravedliví, takže jsou nakonec zahrnuti mezi „činitele nepravosti“ [Z 125,5; Kaz 1,15]. Jen Bůh může vše, co je k., napravit [Iz 40,4; 45,2; L 3,5].

Křivda. Stč. = 1. nepravda, lež; 2. bezpráví, nepravost. V bibli většinou ve smyslu 2. [Ex 2,12; 22,21; Jr 17,11; 22,3; Mt 20,13]. Křesťan se liší od nekřesťana tím, že raději snáší k., než aby sám křivdil [1K 6,7n; 2K 7,12].

Křivopřísežník *Přísaha.

Kříž. Původní řecké slovo pro kříž označovalo zašpičatělý kůl, k němuž byl odsouzenec přivázan nebo na něj byl nabodnut. Byl to trest, kterého užívali Feničané a Peršané a později také Římané. Ti však jej vyhradili jen pro otroky, cizince a vrahy. Židé tohoto trestu neužívali [jejich obvyklým trestem bylo kamenování Lv 20,2; Dt 13,10; 17,5], ale mrtvá těla odsouzců případně zavěšovali na kůly [Dt 21,23]. V době Ježíšově Římané užívali k. jako trestu na vzbouřencích proti vládě, takže

Ježíš mohl užití k, jako obrazu pro rozhodně uřednictví, jež se nebálo ani utrpení [sr. Žd 2,9; 1Pt 4,13], ani hanby pro Ježíše [Mk 10,21; Mt 16,24; L 9,23 sr. Žd 12,2; 13,13], ani vylovení z lidské společnosti.

Podoby starověkých křížů: T-kříž (1). Předkřesťanská podoba kříže. Vyvinul se pravděpodobně z egyptského anku, symbolu života a nesmrtelnosti (3). Latinský kříž ze starokřesťanského dřevu (5). Starokřesťanský kříž s kotvou z katakomb, symbol smrti a zmrtvýchvstání Kristova (2). Svatoondřejský kříž (4).

1. K., na němž zemřel Ježíš, měl patrně tvar písmene T. Nad hlavou odsouzenec bývala postavena bíle natřená tabulka s černým nápisem viny odsouzeného. Jako dnes šibenice, tak ve starověku kříž vzbuzoval hrůzu v divácích: smrt na kříži byla trestem otroků a vrahů. U Židů nadto byl k. znamením římské nadvlády. Tím, že Židé vydali Ježíše římskému místodržiteli k ukřižování, veřejně ho uvedli v lehkost [Ga 3,13]. Ve 3. stol. [prý po vidění Konstantinově] počala křesťanská církev užívat k. jako svého odznaku. Konstantin dal zhotoviti k. ze zlata a ozdobiti drahokamy. I své armádě dal nový prapor, labarum, ozdobený monogramem, sestaveným z řeckých počátečních písmen jména Kristova [XP], přes sebe položených. I na ulici dal postaviti podobnou korouhev s odznakem Kristovým. Pověst vypravuje, že císařovna Helena, matka Konstantinova, našla r. 326 k., na němž byl Ježíš ukřižován. Na tomto místě v Jerusalemě zřídila svatyni „svatého kříže“. Od 6. stol. se setkáváme s dnešním křucifixem [k. s tělem ukřižovaného] katolické církve. K. církve řecké má podobu + [čtyři stejně dlouhá ramena]. Ondřej prý skončil na k. v podobě ×. N.

2. Skutečnost, že Ježíš byl utracen strašnou a potupnou popravou ukřižováním, stala se od počátku ústředním bodem křesťanské zvěsti a víry. Zároveň však také ústředním problémem i zásadním vý

Římské labarum.

chodiskem křesťanského theologického myšlení. Ježíš byl podle vyznání svých učedníků, jež se souhlasem přijal [Mk 8,27–30 a par., sr. Mk 14,61 a par.], *Kristem, t. j. mesiášským *králem. Jak je možné, že tento Pomazaný Hospodinův trpěl a zemřel? V židovství zajisté byly některé proudy, které počítaly s trpícím a umírajícím Mesiášem. Dokladem toho je na př. Iz 53 i některé rabínské tradice o trpícím Mesiáši z pokolení Efraimova. Ježíš však nezemřel obvyklou smrtí, ani nějakou jinou smrtí násilnou, nýbrž právě smrtí k-e [sr. F 2,8]. Podle Dt 21,33 však na této smrti, na „pověšení na dřevě“, spočívá zvláštní Boží zlořečenství. Proto je podle židovského pojetí Ježíšův k. vyvrácením jeho mesiášského nároku, důkazem toho, že byl od Boha zavržen [sr. Mk 15,29–32 a par.]. Apoštolé a celá prvotní církev však zvěstovali, že se Bůh k tomuto ukřižovanému přiznal, ospravedlnil a povýšil jej vzkříšením a tak jej prohlásil pravým Mesiášem [Sk 2,36; Ř 1,4; 1Tm 3,16 a j.]. Na tomto základě se apoštol s vítěznou radostí víry přiznával k paradoxu ukřižovaného Mesiáše, pro Židy urážlivému; a pro pohany pošetilému [1K 1,18–31; sr. Ga 5,11; F 3,18]. Základním tónem je tu chloubka k-em Kristovým [Ga 6,14], vzdorující; všemu vnějšímu zdání. Apoštol však také usiluje proniknouti ke smyslu a důvodu toho, že pravý Pomazaný Páně prošel právě touto prokletou smrtí, snaží se pochopit a vyložit, že a proč je ukřižovaný Kristus Boží mocí a Boží moudrostí. Klíč k pochopení nalézá právě v té zásadě, která podle mínění židovského byla. vyvrácením jeho mesiášství: ano, viset na dřevě k. podle Dt 21,33 znamená být pod Božím, zlořečenstvím, jenže Ježíš toto zlořečenství nenesl za hříchy své, nýbrž za naše, a tím nás vykoupil ze zlořečenství, jímž nám hrozí Zákon [Ga 3,13]. Tím je řečeno, že smrt Kristova na k-i má zástupnou funkci [sr. 2K 5,18–21] a že je koncem Zákona [sr. Ř 10,4; Ko 2,14, kde je zrušení Zákona vyjádřeno obrazem přibití dlužního úpisu na k.], ano koncem starého světa [Ga 6,14]. Jinak řečeno: Kristus vnesl na dřevě k-e naše hříchy [1Pt 2,24] a způsobil smíření mezi člověkem a Bohem [Ko 1,20; Ef 2,16]. K. je tedy jediným a plně postačujícím základem nz zvěsti [1K 2,2], který je nutno chránit před oslabením, „vyprázdňením“ [1K 1,17 sr. Ga 5,11]. Nejde tu však toliko o zvěstování k-e jako skutečnosti, která by zůstávala jen mimo život lidský. Svým k-em Ježíš stanovil řád pro život svých věrných: následovat ho znamená nést jeho k. [Mk 8,34; Mt 10,38; 16,24; L 9,23; 14,27], věřit v něho znamená být spojen, ano přímo srůst [Ř 6,5] s jeho smrtí tak těsně, že lze mluvit o spolu-ukřižování s Kristem [Ř 6,6; Ga 2,19], ano o tom, že účastí na Kristu je věřícímu ukřižován svět a on světu [Ga 6,14]. Do této souvislosti, již se ukazuje, jak k. je i středem t. zv. nz ethiky, náležejí i slova o spoluzemření

[362] Křížovati–Kuň

[2Tm 2,11] a spoluutrpění [Ř 8,17] s Kristem, ano i všechny oddíly, v nichž apoštol svá rozličná souzení uvádí do světla své účasti v Kristu [Ř 5,3n; 2K 4,10–13; 1Pt 1,6–7; 2,21n; 3,17n; 4,13; Jk 1,2–4 aj.].

3. O tomto ústředním významu k-e Kristova v NZ není pochyby ani sporu. Mezi vykladači NZ v pozdější církvi však došlo k rozdílu i rozporům, když usilovali podrobněji vyložit, jak smrt Kristova na k. přivedla vykoupění člověka. Jedni vidí v k. Ježíšově oběť, jejímž cílem bylo působiti na Boha, usmířiti Boha, změnití jeho stanovisko k člověku. Je to t. zv. zástupná theorie satisfakční, jež se táhne od Anselma [smrt Ježíšova učinila zadost Boží sláve] přes reformátory, kteří mluví o zadostičinění [satisfactio vicaria] Boží spravedlnosti, jež musí trestati hřích, a Grotia, který vidí příčinu zástupné smrti Kristovy v Božím odporu proti hříchu, rušicímú mravní řád a společenství, až k Moberleyově teorii, že smrt Kristova činí zadost Božímú požadavku opravdové poslušnosti [F 2,8]. Druzí mají za to, že smrt Kristova měla působiti na člověka, t. j. jejím cílem bylo působiti pokání a mravní převrat u člověka. K. Kristův se tak stává vrcholnou manifestací Boží lásky k člověku [Ef 3,18–19]. Ježíši Kristu šlo o osvobození člověka z království temnoty a přenesení do království Božího. A poněvadž podmínkou vstupu do království Božího je pokání [Mt 4,17; Mk 1,15] a poněvadž Ježíš usiloval především o to, aby lid přivedl k pokání, a poněvadž hleděl na svoji smrt jako na pokračování svého životního díla, věřil, že jeho smrt ve smyslu Iz 53,11n, zdánlivě znamení porážky, bude tak působiti na lidstvo, že v Božím ustanoveném čase přinese velkou změnu v srdcích mnohých, jež jeho živá slova nechala lhostejnými. Třetí konečně vykládají k. Kristův ve smyslu „neopírání zlému“, jako jediný možný projev Boží proti hříchu, jediný projev, který mohl uspokojiti Boha v jeho svatosti. „Bůh byl v Kristu“ [2K 5,19] je předpokladem tohoto posledního názoru.

Všecky tyto myšlenky jsou obsaženy v NZ a musí být brány jako celek. K. Kristův je výsledkem jeho sebeztožnění s lidstvem [J 10, 12–14], jeho aktivního boje proti náboženství bez Boha zákonická zbožnost byla odhalena a odsouzena na kříži i pod křížem právě tím, že jí Ježíš neodpíráním umožnil, aby se ukázala v plné nahotě Mt 27,39–43]. Jeho k. byl překonáním Zákona, jež se prokázal býti nedostatečnou cestou k Bohu [proto přívrženci Zákona jsou nepřátelé k. Kristova F 3,18]. K. Kristův je i zlomením kletby, jež spočívá na člověku [Mk 10,45; Ga 3,13], protože vzetím k. na sebe vzal Kristus na sebe i vinu člověka [J 1,29,36] svou naprostou poslušností [F 2,8]. Křížem Kristovým byla opět otevřena cesta k Otcí, protože k. nebyl posledním slovem, nýbrž zmrtevýchvstání. Bez zmrtevýchvstání, přítomného Krista ani k. Kristův

nemůže působit [Ř 4,25]. *Smrt Ježíšova. *Krev Kristova. N.

Křížovati. Žd 6,6 mluví o těch, kteří odpadli od křesťanství a zapřeli Krista, jako o lidech, „kteří si znova křížují Syna Božího“ a svým životem veřejně „ho činí předmětem posměchu“ [sr. Žd 10,26n]. Je to hřích stojící na roveň hříchu proti Duchu sv. [sr. Mk 3,29].

Křtaltování [z něm. = dát určitou podobu, ozdobiti] je zvláštní nákladná a mnoho času vyžadující úprava vlasů, kterou vytýká Pavel některým ženám [1Tm 2,9]. Už ve SZ se mluví o ozdobování vlasů [2Kr 9,30], jemuž mnoho času věnovali jak mužové, tak ženy. Židovský dějepisec Josephus vypravuje, že Šalomounovi jezdci sypali zlatý prášek do svého dlouhého vlasu, takže se jejich hlavy třpytily ve sluneční záři. Iz 3,24 mluví o umělé ondulaci vlasů a v 1Pt 3,3 čteme o proplétání vlasů zlatem.

Křtítí *Křest.

Kšaft. Z něm. = závěť, poslední vůle. Řecky *diathéké* znamenající *smlouvu, ale také poslední vůli, odkaz. V tomto smyslu Žd 9,16n, kde autor užívá dvojvýznamovosti k jakési slovní hříčce podobně jako už Pavel Ga 3,15.17. Sr. také L 22,29, kde mají Kral. „způsobují“ místo „odkazují království“.

Který. Stč. pron. [bez přízvuku] = nějaký, jaký [Mt 16,26; L 7,18; F 4,8; 2Pt 3,9].

Kuběňář = souložník, smilník, chlípník [Ez 23,20].

Kuhští, obyvatelé krajiny, sousedící s Egyptem za časů Nabuchodonozorových [Ez 30,5]. Podle LXX snad obyvatelé Libye.

Kuchař. Hebr. *tabbách*, které Kral. v 1S 9,22n překládají „kuchař“, znamená jinde tělesnou stráž královskou [Kral. žoldněř Gn 37,36; 2Kr 25,8.10–12 a j.]. Kořen výrazu označuje toho, jenž poráží dobytek. Obětník a vidoucí Samuel měl tedy pomocníka, jenž obstarával obětní maso. Později tuto úlohu obstarávali levité [2Pa 35,11].

Kuchařka. Slovo odvozené z téhož hebr. kořene jako *kuchař [1S 8,13].

Kukla [z lat.] = kapuce, jež kryla hlavu a splývala na ramena [Šimek]. Ez 13,18.21.

Kulhati na obě strany [1Kr 18,21] = potáceti se mezi dvěma názory [mezi Bálem a Bohem].

Kulhavý byl vyloučen z bohoslužby [Lv 21,18]. Proto snad proroci upozorňovali na to, že v mesiašském období i kulhaví budou mít své místo [Iz 35,6; Jr 31,8; Mi 4,6–7; sr. Mt 11,5; 15,30; L 14,13; J 5,3].

Kuň. V bibli se mluví o upotřebení koní k účelům válečným, nikoli hospodářským [rolnickým]. Popis v Jb 39,19–25 přiléhá přesně na koně vojenského. Izraelci v době patriarchální nepocítovali potřeby koní, ač se s nimi seznámili už v Egyptě [Gn 47,17], kde bylo k. užíváno od dob Hyksů [kolem 1700] k účelům válečným [Ex 9,3; 14,9]. Po usazení v Kanánu pak koní nepostrádali jednak pro kopcovitou půdu [Sd 1,19], jednak z úcty k výstraze v Dt 17,16, jež patrně vychází z toho, že koně

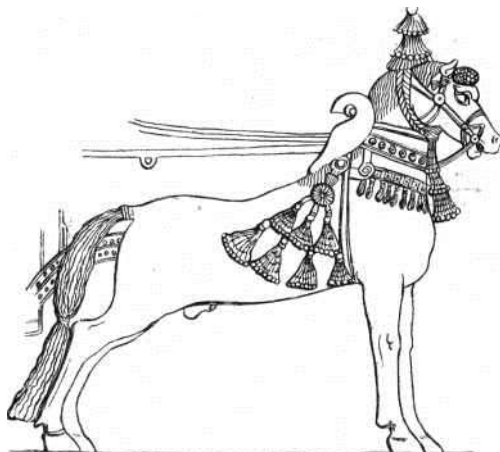
tvořili příslušenství slunečního kultu. Teprve David po porážce Hadadezerově [krále Soba] zavedl, jak se zdá, jízdní vojsko a vozy [2S 8,4].

Assyrská konírna. Reliéf z Ninive.

Hlavní dodávka koní však byla uskutečněna za Šalomouna [1Kr 4,26; 2Pa 9,25]. Od té doby tvoří k. podstatnou část vojska Izraelců [1Kr 18,5; 22,4]. V krajích sousedících s Palestinou bylo užívání koní daleko více rozšířeno než u Izraelců [1Kr 20,1nn; 2Kr 5,9; 6,14; 7,7nn; 18,23]. Hetejští a Syrští kupovali koně zvláště v Egyptě [1Kr 10,28.29] a v Arabii. Podle sz představ i Hospodin měl své koně a vozy [2Kr 2,11; 6,17]. Podle Est 6,8n [sr. Ez 23,6n] králové jezdili na koních. Ve starších dobách se však koňů užívalo jen jako zvířat tažných, nikoli jízdních. V Jerusalemě byla i brána, jež se nazývala koňská [Jr 31,40; Neh 3,28; sr. 2Kr 23,11].

K řízení koní se užívalo otěží a udidla [Iz 30,28; 37,29; 2Kr 19,28; Ž 32,9; Př 26,3]. Postroj assyrských koní býval ozdobný, udidla

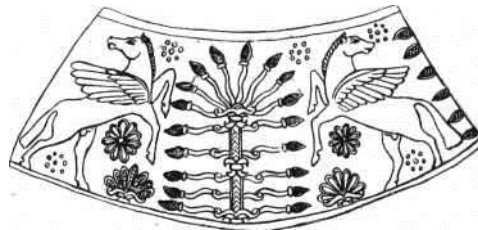
Kůň v slavnostním postroji. Assyrský reliéf z

Kupadlo–Kupčiti [363]

pozlacena, otěže se střapci; na krku volný chomout a na něm zavěšený zvonec [Za 14,20]. Sedla se tenkrát [až do křesťanského letopočtu] ještě neužívalo. Kopyta nebývala okována, Proto byli vybíráni koně jen s tvrdými kopyty [Iz 5,28]. Tažní koně do vozu bývali pokrýváni soukenným povlakem [Ez 27,20].

Koňů a vozů bylo používáno i k modlářské bohoslužbě při procesích k uctívání slunce [2Kr 23,11; sr. 11,16]. Proto bývali chováni v chrámě. Když David „zpodřezal žíly všechněm koňům“ [2S 8,4], učinil to snad právě proto, že koně i vozy náležely do slunečního kultu. Izrael nikdy nezapomněl, že k. je obrazem pohanického kultu a tedy cizí válečné moci. Spoléhání na koně a vozy je pro SZ výrazem protibožské pýchy [Ž 76,7; Oz 1,7; Am 2,15; Iz 30,16; 31,1–3; Ž 20,8; 33,17n; 147,10n]. Proto ani mesiášský král nejede na koni, ale na oslu jako král míru [Za 9,9; sr. Mk 11,1–10; J 12,15].

Zj navazuje na sz apokalyptiku [Jl 2,4–5; Za 1,8–10; 6,1–8], když mluví o čtyřech jezd

„Sluneční koně“. Výzdoba assyrské vázy nalezené Layardem v Ninive.

cích na různobarevných koních [6,1–8], z nichž každý přináší nějakou pohromu. Zj 9 popisuje houfy démonických kobylek jako koně, běžící k boji [sr. Zj 14,20]. Nakonec však se objeví Mesiáš na bílém koni, v doprovodu rytířstva na bílých koních [Zj 19,11–16]. Bílá barva je barvou vítězství [Zj 6,2], čistoty [Zj 7,14; 19,14] a nebeské slávy [Mk 9,3].

Jk 3,2–4 přirovnává dokonalého muže k člověku, který tak, jako jezdec dovede spravovat uzdu koně, dovede držeti v kázni celé tělo. K uzdě přirovnává jazyk [Jk 3,5–13; sr. Ž 32,9]. V ovládní slova a jazyka vidí Jk základní rys křesťanské dokonalosti.

Kupadlo = místo ke koupání [Pís 4,2; 6,5].

Kupčiti, kupec, kupectví. Na rozdíl od sousedních národů Izraelci se z počátku nezajímali příliš o kupectví jako o samostatné povolání. Zdá se dokonce, že Izraelci pohrdali kupci, jak naznačuje vyprávění o Kainovi, jenž se stal „tulákem a běhounem“ [Gn 4,14] a zakladatelem města, t. j. střediska obchodu. Kananejský bylo odvozeno podle sz lidové etymologie od *kramáře a tím i duchovně

[364] Kuřátka–Kvasnice

kvalifikováno [Iz 23,8; sr. Za 14,21; Mk 11, 15n]. Kupectví a peš lotrů [činitelé nepravosti] byla snad synonyma. Snad to souviselo s nomádkou tradicí, snad s obavami, aby se Izrael ve styku s pohanskými obchodníky nenakazil pohanstvím, ježto obchodní smlouvy bývaly spojovány s určitými kultickými obřady. Ovšem i Izraelci vedli primitivní výměnný obchod [Gn 20,14; 21,27]. Žena byla kupována za vzácné kovy v podobě ozdob [Gn 24], mzda nevěstky byla kůzle [Gn 38,17], obilí bylo kupováno za dobytek [Gn 47,14–17]. Jak se v tehdejší době uzavírala koupě s mnohou obřadností, máme vylíčeno v Gn 23. Teprve po okupaci Palestiny a hlavně v době královské se vyvinul obchod pod vlivem domácího obyvatelstva. Dt shrnuje obchodní tradice v několika předpisů, jež naznačují, že zvl. Jerusalem se stal soustředěním kultu také obchodním městem [Dt 14,24–26]. Máme tu předpisy o dlužích [Dt 15,1], o úrocích [Dt 23,19n], o mezinárodním obchodu [Dt 15,6n; 28,12n.43n]. Jsou zakázány falešné míry a váhy [Dt 25,13–16], dělník ve mzdě je brán v ochranu [Dt 24,14nn] stejně jako chudí [15,1–11]. To vše ukazuje na vyvinutý obchod. Je však příznačné, že kněží za své služby nebyli vypláceni ničím, co bylo získáno obchodem [Nu 18], a že náboženské slavnosti byly slavnostmi čistě zemědělskými [Lv 25n]. Teprve v zajetí se stali Izraelci vysloveně obchodnickým národem. *Obchod.

Kuřátka, souhvězdí, jemuž hvězdáři říkají Plejády. Je to skupina hvězd na krku souhvězdí Býka tak seřazených, že činí dojem slepice s kuřátky [Jb 9,9; 38,31; Am 5,8].

Kusai. Levita z rodiny Merariovy [1Pa 15,17], nazývaný Kísi v 1Pa 6,44.

Kůtko. Stč. = kotník [Ez 47,3].

Kuťští, obyvatelé Kut, krajiny nebo města v Babylonii, kteří byli přestěhováni Salmanazarem do Samaří po odvedení Izraelských do zajetí babylonského. Patrně bojovný kmen, sídlící někde v hornatých krajinách mezi Persií a Medii [2Kr 17,24.30].

Kůže. Ve smyslu pokožka [Ex 34,29; Lv 13,2.49; Jb 7,5]. Kůže zvířecí a lidská [Ex 25,5; 29,14; Lv 1,6; 7,8; Jb 2,4; Ez 37,6; Mí 3,2]. Proroci se odívali chlupatým koženým pláštěm [2Kr 1,8; Za 13,4]. Žd 11,37 vidí v tomto prorockém odění jejich odpor k světu, symbol jejich osamocení na poušti a v horách i jejich chudoby [sr. Mk 1,6].

Kužel a vřeten [Př 31,19] jsou dvě součástky starověkého přástevnictví. Na kuželi byl připevněn len anebo vlna, byl držen pod ramenem anebo na tyči, upevněn za pasem anebo prostě zabodnut do země. Nit, kterou pradelna soukala ze lnu nebo vlny na kuželi, byla připevněna na vřetenu, jež otáčením pomáhalo pradelně při kroucení lnných nebo vlněných vláken.

Kvapiti ve smyslu utíkati [Iz 28,16]. Jinak kvapně = unáhleně, ukvapeně [Sk 19,36],

kvapný = rychlý, hbitý, spěchající [Př 6,18; Kaz 5,2; 7,9], lehkovážný, nespolehlivý [Sof 3,4 sr. Sd 9,4], prudký [sr. Gn 49,4].

Kvartus, křesťan v Korintu [Ř 16,23], kterého tradice křesťanská pokládá za jednoho ze sedmdesáti učedníků Ježíšových a později za biskupa v Berytu.

Kvas ve S a NZ znamená obyčejně kus vykvašeného těsta, který se schovával z předcházejícího zadělávání do zadělávání příštího. O jiných kvasech nebo kvasnicích, obvyklých u okolních národů, se v SZ nemluví. Při zadělávání byl kus starého těsta vložen do mísy a rozdělán vodou, pak teprve přidána mouka na nové zadělávání, anebo prostě byl kus starého těsta vložen do těsta nového [Mt 13,33]. Takto zhotovený chléb byl chlebem kvašeným na rozdíl od chleba nekvašeného [*massóť*], nařizeného ke slavnosti „nekvašených chlebů“ [Ex 23,15n]. *Přesnice. - Užívání kvasu bylo výslovně zakázáno při obětech zápalných [Lv 2,11]; při obětech však, jež byly určeny za pokrm kněží, kvas vyloučen nebyl [Lv 7,13; 23,17]. Amos [4,5], hledě k zákazu kvašených chlebů při obětech, pobádá ironicky Izraelity, aby pálili „obět chvály z kvašených věcí“, neznamená-li ovšem tato výzva, že v době Amosově v severní říši zákazu kvašených obětí neznali.

Zákaz kvašených chlebů při slavnosti *fáze [pascha] lze vysvětlit dvojím způsobem: 1. buď to měla být vzpomínka na kvapný útěk Izraelců z Egypta [Ex 12,34.39] nebo na nomádký život Izraelitů, kdy nebylo užíváno kvašeného chleba zrovna tak, jako beduíni podnes neuvírají kvasu při výrobě chleba, nebo 2. kvašení bylo pokládáno za určitý proces zkázy. Proto byl na př. zakázán i med, ježto snadno kvasil [Ex 34,25; 23,18; Lv 2,11], nemáme-li tu co činiti s polemikou proti jiným kultům, protože med byl božskou stravou! Proto také před zahájením slavnosti fáze musel být všechn kvas z domu pečlivě odstraněn. Tento posledně zmíněný názor na kvašení jako zřídlo a příčinu všeho porušování sloužil k obraznému užívání slova kvas v pověděních jako Mt 16,6 nebo 1K 5,6n; Ga 5,9. Pro Pavla je k. obrazem všeho starého, špatného, nepravdivého [sr. R 7,6; Ko 3,9n; Ef 4,22n]. Církev je podle tohoto obrazu těsto, hřích je kvasem v tomto těstu, věřící mají být bez starého kvasu [Kral. „nenakvašení“]. U Mt 13,33; L 13,21 je na kvasu znázorněno, jak z malých příčin rostou velké věci. Království Boží je přirovnáváno ke kvasu [toto podobenství tedy nenavazuje na slavnost přesnic]; je mocí a silou, určenou k tomu, aby se zmocnilo a proniklo svět celý [sr. Mt 5,13]. U Mk 8,15; Mt 16,6; L 21,1 je výstraha před vlivem farizeů a Herodiánů oblečena v obraz k. Každý člověk je k.; působí určitým vlivem, buď dobrým nebo zlým. Snad je tu také útok na učení [= kvas] farizeů a Herodiánů.

Kvasiti, stč. = hodovati [1Kr 16,9; Est 3,15].

Kvasnice. Kvasnic se užívalo ke kvašení

vína. Výraz „seděti na svých kvasnicích“ [Jr 48,11; Sof 1,12] znamená „býti sám se sebou spokojen, být spokojen s okolnostmi“. Píti kvasnice z kalicha hrůzy [Iz 51,17.22] znamená vypítí i usazeninu na dně poháru, tedy až do dna.

Kvílení, kvíliti. Kvílení patřilo ve starověku k obvyklým projevům smutku, zvláště v kultu mrtvých a v obřadech pohřebních. Také v SZ se mluví o tomto zvyku [Gn 50,10; Za 12,10; Jr 6,26; Mi 1,8; Ez 26,17 aj.]. Zdá se, že pevnou součástí tohoto kvílení a nařikání bylo bití v prsa [Iz 32,12], v boky [Jr 31, 19], holení [Jr 16,6] vousu i vlasu. Ke dni pohřbu bývalo připojeno sedm dní kvílení, spojených s postem [1S 31,13]; při významnějších osobách byl smutek delší [Nu 20,29; Dt 34,8]. Rozumí se, že kvílili především nejbližší příbuzní [Gn 23,2; 2S 11,26; JI 1,8], ale i přátelé [2S 1,17n] a všechen lid [1S 25,1; 2S 3, 31nn; 1Kr 14,13.18; 2Pa 35,24n]. Záhy byli najímání zvláštní kvíliči anebo kvílečky [Jr 9,17; 2Pa 35,25; Am 5,16; Kaz 12,5], kteří buď opakovaným zvoláním [Am 5,16; 1Kr 13,30; Jr 22,18] nebo smuteční písní [sr. 2Pa 35,25; Ez 19] vyjadřovali zármutek pozůstalých. Je pochopitelné, že se toto k. často zvrhlo. Ale pro SZ je příznačné, že pokládá k. za něco přirozeného a normálního v dobách zdravého poměru Izraele k Bohu. Je-li tento poměr porušen, má přestat i k. a pohřbívání [Jr 16, 4,6n; Ez 24,22n; sr. Jr 22,18n „pohřeb osličí“, t. j. člověk klesne na úroveň zvířete; Jb 27,15]. Prorokům bylo v dobách Božího hněvu zakázáno kvílení i nad nejbližšími příbuznými [Ez 24,16; Jr 16,5], aby tak vyburcovali svědomí svých současníků.

Zvláštního druhu bylo k. a nařikání proroků. Vytvořili pro to i zvláštní formu [kiná] verše o dvou půlkách s 3 +2 přízvuky. Nešlo jim o probuzení soucitu u posluchačů, nýbrž o vyvolání pravého pokání a naděje. Proroci nařikají jménem Božím, takže velmi často budoucí smrt je jim předmětem nynějšího kvílení. Tak na př. Am 5,1n nařiká nad pannou Izraelskou, Mi 1,8 nad Samařím, Jr 9,18n nad Jerusalemem, Ez 19 nad žudským královským domem a p. Ale toto nařikání je téměř vždy spojeno s nadějí, že smrt a zkáza nejsou posledním Božím slovem [vyvržený vinný kmen je sice nyní na poušti, ale znovu může být vstípen v dobrou zemi Ez 19,13; sr. Am 5,14; JI 2,12; Ez 6,9; 20,43; Ž 30,12]. Prorocké k. se má obrátit v plesání. To platí zvláště o k. nad Mesiášem [Za 12,10nn; sr. 2K 7,10].

V NZ se setkáváme na několika místech g lidovou formou k. nad mrtvým. Podle Mk 5,38; Mt 9,23 a L 8,52 byli v domě Jairově

pohřební flétisté a najaté kvílečky, kteří z kvílení přešli velmi lehce v posmívání [L 8,53], aby tak dali svědectví, jak povrchní byl jejich nárek. Není divu, že Ježíš toto nařikání a ovšem i Izraelův poměr k sobě přirovnával k počínání dětí, které si hrály na pohřeb a svatbu [Mt 11,16n; L 7,31n]. Toto pohřební k. prožil Ježíš sám na sobě, když šel na Golgotu a umíral na kříži [L 23,27.48]. Bylo to statečné přiznání a vyznání lidu, že Ježíše nepokládal za zločince, nýbrž za Vůdce a Pána, jemuž k. právem náleží. Možná, že i pláč Mariin u hrobu [J 20,11] patřil ještě k pohřebním obřadům, jež se v době Ježíšově skládaly ze dvou částí: jednak při pohřbu, jednak po sedm dní po pohřbu. Tento nárek byl považován za naprostou přátelskou povinnost.

Také nad prvním křesťanským mučedníkem „muži velmi plakali“ [Sk 8,2]. I zde jde o druhou část pohřebních obřadů, jak jasněji vyplývá z řeckého textu, kde je užito term. těch. pro popohřební nařikání. Snad šlo dokonce o veřejnou smuteční slavnost [sr. Sk 9,39], poslední jakési zbytky židovských zvyků, jež v Kristu byly v podstatě překonány a zbaveny svého oprávnění. Neboť Ježíš jako Pán života a vítěz nad smrtí činí obřadní k. zbytečným. Už za svého pozemského života na to jako v předjímce ukazuje: kam přijde, proměňuje pohřební zármutek v radostný údiv [Mk 5,42; L 7,16], ve vděčnou víru [J 11,45; 12,11] a chválu Boží [L 7,16]. Proto Ježíš odmítá půst, jenž byl doprovodem kvílení [Mt 11,16.19], proto také odmítá k. nad sebou a vyzývá plačící ženy, aby plakaly raději nad sebou a svými dětmi na znamení pokání [L 23,28], i když v tomto pláči mohl vidět naplnění prorocství ze Za 12,10. Ale podle Ježíše je ještě vhodná doba k pokání, je tedy ještě naděje. Neboť kříž Kristův je s to proměnit zoufalost nad vzdáleným Bohem ve vítěznou jistotu Boží blízkosti [1K 15]. To také promění přirozené „hlučné“ kvílení [L 9,23] v tichý zármutek s jistotou, vyjádřenou ve Zj 21,4.

Ovšem, NZ ví také o k., jež se nemůže proměnit v radost. Je to k., jež se ozve při „znameníh Syna člověka“, jež budou bezprostředně předcházet jeho příchod [Mt 24,30; Zj 1,7; Za 12,10nn]. Bude to k. nad vlastním osudem při posledním soudu, ale už bude pozdě. Zj 18,9 ironicky předpovídá pohřební k. nad Babylonem [Iz 14,4nn; Ez 26,16; 27, 30nn], představitelem vši bezbožnosti na světě. Toto k. spustí „svět“. Lid Boží však se bude radovat [Zj 18,20].